

№16

ԻՈՐՆ

ՊԱՇՏՈՆԱԹԵՐԹ
ԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԵՄՆ
ՀԱՅՈՉ
ՆՐՈՒՍԱՂԷՄԻ

ԾԶ ՏԱՐԻ

Գ-Ղ-Ե

1982

ԻՈՐՆ

ՊԱՇՏՈՆԱԹԵՐԹ
ՍՏՐԻԱՐԶՈՒԹԵՄՆ
ՀԱՅՈՎ
ՆՐՈՒՍԱՂԷՄԻ

ԾԶ ՏԵՐԻ

Գ-Դ-Ե

1982

ՄԻՈՒ

ԱՄԱԱԳԻՐ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ - ԳՐԱԿԱՆ - ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՊԱՇՏՈՆԱԹԵՐԹ ԵՐՈՒՍԱԼԷՄԻ ՀԱՅ ՊԱՏՐԻԱՐԿՈՒԹԵԱՆ

ԾԶ. ՏԱՐԻ - ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ

1982	Մարտ - Ապրիլ - Մայիս	Թիւ 3-4-5
1982	March - April - May	No. 3-4-5

SION

VOL. 56

A MONTHLY OF RELIGION, LITERATURE AND PHILOLOGY
OFFICIAL PUBLICATION OF THE ARMENIAN PATRIARCHATE, JERUSALEM

Proprietor: His Beatitude the Armenian Patriarch of Jerusalem

St. James Press, Jerusalem

digitised by

199-98
2007-83
ARAR@

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ Տ. Տ. ՎԱԶԳԵՆ Ա.Ի

ՍՈՒՐԲ ԶԱՏԿՈՒԱՆ ՔԱՐՈԶԸ

Ս. ԷԶՄԻԱԾՆԻ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԷՆ

Սիրելի հաւասացեալներ Մեր,

Աստուծոյ ողորմութեամբ, երբ զարնան լոյսը մի անգամ եւս բացուում է աշխարհի վրայ, Մենք յոյժ երջանիկ ենք, համայն մեր հաւասացեալ ժողովրդին որ ի Հայաստան եւ ի սփիւռս աշխարհի, աւեսելու՝ նառազայթումը մեր բոլորի հոգիներից ներս՝ յարութեան լոյսի՝ մեր Փրկչի Յիսուս Քրիստոսի:

Այսօր, նիւթական սիեզերքի լոյսը միախառնում է ոգեկան սիեզերքի լոյսի հետ: Աստուածային անիմանալի այս խորհուրդը, երբ այս պահին մեզանից ամէն մէկը փորձում է ապրել իր հոգու խորում, նաեւ Սուրբ Էջմիածնի բազմադարեան կամարներից դէպի վեր, դէպի երկինք է բարձրանում՝ յաղթական երգը Քրիստոսի յարութեան:

Սիրելի հաւասացեալներ, ձեզ եւ մեզ մեծ աւեսիս, այո՛, նւարհապէս յարեալ Քրիստոս ի մեռելոց:

Զգում ենք, տեսնում ենք ինչպէս չմնաղ մի երազանքի մէջ՝ լոյս պակերը յարութիւն առած Աստուածորդու:

«Հաւասամք ի մի Տէր Յիսուս Քրիստոս ... որ յողագս մեր մարդկան եւ վասն մերոյ փրկութեան իջեալ յերկնից, մարմնացաւ, մարդացաւ ... եւ որ չարչարեալ, խաչեալ, թաղեալ, յերրորդ աւուր յարուցեալ ... գալոց է նուիրն մարմնովն եւ փառօք Հօր ..., որոյ թագաւորութեանն ոչ գոյ վախճան»:

Յիսուսով փրկչագործութիւնը կանխագուշակել էին արդէն Հին Ուխտի մարգարէները, լինելով արտայայտիչը բոլոր ժամանակների՝ արդարութեան եւ խաղաղութեան ծառաւի մարդկանց ու ազգերի: Իսկ Սիմէոն ծերունին, Աստուծոյ տաճարում, Բաղաստեօյ մանուկ Յիսուսին իր չորացած բազուկներով վեր բարձրացնելով բացականչել էր. «Աւր արձակեա՛ զծառայս քո, Տէր, ըստ բանի քու ի խաղաղութեան, զի տեսին աչք քո զփրկութիւն քո զոր պատրաստեցեր առաջի ամենայն ժողովրդոց» (Ղկա. Բ. 30-31):

Սուրբ աւետարանիչները եւ առաքելները եւս ի լրումն ժամանակների իրենց աստուածաւունջ գրութիւններով, Բարոզութիւններով եւ ձեռաց գործերով, եկան վկայութիւնը բերելու յարութեան հրաւերի սիեզերականութեան, որով Յիսուս, փրկչագործական իր տեսնութեան մէջ ընդգրկել էր համայն մարդկութիւնը:

Այսպէս, Պետրոս առաքեալ առաջինը եղաւ, որ Շրուսադէմում արտասանած իր հառում ողբեկոյեց Աստուծոյ խոստումը Աբրահամին, թէ նրա յաջորդներէից մէկով պիտի օրհնուեն երկրի բոլոր ազգերը: «Յիսուս Նազով-րեցուն, այս մարդուն, որին Աստուած ձեզ ներկայացրեց զօրութեամբ, նշաններով եւ զարմանալի գործերով ... Նրան անօրէնների ձեռք մասնեցիք, փայտի վրայ մեխեցիք եւ սպաննեցիք. Նրան Աստուած յարութիւն տուեց, քանակելով մահուան կապանքները» (Գործք, Գ. 22-25):

Իսկ Պողոս առաքեալ, Փրկչի խօսքը տարածելու իր առաքելութեան վկայութիւնը բերելով, բացատրանում է. «Յայտնուեց այժմ, մեր փրկչի Յիսուսի Քրիստոսի երեւալով, նա որ կործանեց մահը եւ լուսաւոր դարձեց կեանքն ու անմահութիւնը Աւետարանի միջոցով» (Բ. Տիմ. Ա. 10): Նա որ եկաւ աւետելու «խաղաղութիւն հեռաւորաց եւ մերձաւորաց» (Եփես. Բ. 17):

Սիրելի ժողովուրդ, Հայաստանեայց մեր Մայր եկեղեցին, առաքելական մեր եկեղեցին, Յարութեան եկեղեցի է, քանի որ Քրիստոսի յարութիւնը հիմնաւարն է մեր հաւատքի, քանի որ յարութեամբ ստուգութեամբ լուսաւորում է մեր գիտակցութիւնը, զարթնում են մեր հոգւոյ ուժերը եւ զօրծում է մեր կամքը՝ ընդդիմանալու մեղքին եւ խափանելու ստրամպը մահուան:

Յիսուսի յարութիւնը յաղթութիւնն է եւ փառաւորումը կեանքի՝ ընդդէմ մահուան, յաղթութիւնը եւ փառաւորումը բարոյ՝ ընդդէմ չարիքի ու մեղքի: Յիսուսի յարութեան հրաւեր գերազոյցն առհաւաստեան է յաւիտենական կեանքի քրիստոնէական մեծ յոյսի:

Յիսուս, մեռելներից առաջին ծնունդ, հանդիսանում է իւրաքանչիւր քրիստոնէայի անմահութեան յոյսը: «Քրիստոս յարուցեալ է ի մեռելոց, առաջին պսուղ ննջեցելոց. քանզի մարդով եղեւ մահ եւ մարդով յարութիւն մեռելոց» (Ա. Կորնթ. ԺԵ. 20-22):

Մարդու կեանքի վերանորոգման, մարդու հոգւոյ կատարելագործման, մեղքի կապանքներից ազատագրման տեսանկիւնից դիտուած, Յիսուսի կեանքը, չարչարանները, մահը եւ ապա յարութիւնը, իրողութիւններ են եւ խորհուրդներ, որոնք մեր հոգւոյ մէջ զարթնեցնում են չարիքին ու մեղքին դիմադրելու մղումը, յանուն արդարութեան պայքարելու եւ զոհաբերուելու ուժը, եւ մեր գիտակցութեան մէջ պայծառանում է ճշմարտութիւնը, որ մարդկային այս աշխարհում, իրապէս արժեքաւոր ոչինչ չի կարելի ստեղծել առանց տոնութեան, առանց նուիրումի, քառանգ զոհաբերումի: Ինքը Յիսուս բացայայտում է այս ճշմարտութիւնը ստելով. «Ամէն ամէն անգամ ձեզ, եթէ ոչ հասն ցորենոյ անկեալ յերկիր մեռանիցի» ինքն միայն կայ. ապա եթէ մեռանիցի՝ բազում արդիւնք առնէ» (Յովն. ԺԲ. 24-25):

Յիսուսի զոհաբերութեան խորհուրդի վրայ հիմնուած է եկեղեցին: Նա կեանքի կոչուած է Նրա սուրբ արեամբ (Գործք, Ի. 28): Այսպէս է որ եկեղեցին խորհրդանշում է մեզ համար Յիսուսի տեսական ներկայութիւնը մեր մէջ, մեր կեանքում, մանաւանդ պատարագի սրբազան արարողութիւններով:

Շարունակելով Մեր խորհրդածութիւնները Յիսուսի մահուան եւ յարութեան մասին, չենք կարող չհաստատել թէ մահեւ մեր ժողովուրդը, Հայ ժողովուրդը՝ յարութեան ժողովուրդ է: Դարեր, երկար դարեր, ազգի ու հայրենի պետութեան յարութեան յոյսով՝ ապրած, ճանչուած ու ամէն ճեսակի չարիքների ու բռնութիւնների դէմ մահառած ժողովուրդ է մա: Մահուամբ մահը կոխած ու «իր քայքայող սուրբ արիւնով» վերածնած, յարութիւն առած ժողովուրդ է մա:

Զենք կարող չլիւիւ մեր ազգի նահատակութիւնը 1915ի սեւ թուականին եւ ապա երեք տարի անց, հրաւիր համազօր մեր նոր կեանքի լուսաբացը Մայիսեան Մարդարապատով եւ Հայաստանի Հանրապետութեան կազմաւորումով, եղբայրական ժողովուրդների մեծ միութեան մէջ: Այս, մահուան եւ յարութեան խորհուրդը ապրեց մահեւ Հայ ժողովուրդը, որ կեանքի նոր ուժերով զրահուած, ինքնավստահ ու լուսասեւ, վերաբնեց դարերով քանդուած իր մայր երկիրը, բուժեց իր զաւակների խորը վէրքերը, նոր ոյսերով, նոր երգերով բեղմնաւորեց իր կեանքը, ժողկեցրեց իր ազգային մեակոյթը, եւ որ այժմ հաստատ քայլերով յառաջ է ընթանում դէպի իր առաւել պայծառ ապագան, իր ազգային արդար երազանքներով գոհեցնող:

Յանուն իր վերածնունդի, յանուն իր նոր կեանքի ու իր ապագայի, Հայ ժողովուրդն ու իր Մայր Եկեղեցին այսօր ունեն մի գերազոյն ըղձանք, որ պատերազմի արհաւիրքը այլեւս երբեք չեստենն մահմ, որ այլեւս չկործանուեն շէնքերն ու քաղաքներն եւ աղօթքի Տները Հայոց, որ խորհակուեն բոլոր ճեսակի զենքերն ու զործիքներն մահուան, որ համայն աշխարհում յաղթող լինի ոգին խաղաղութեան իշխան՝ յարուցեալ մեր Փրկչի Յիսուսի Քրիստոսի:

Պատերազմը համագումարն է բոլոր ճեսակի չարիքների, բոլոր ճեսակի մեղքերի: Իսկ «թուական մեղաց մահ է» (Հռոմ. Զ. 23):

Հայ եղբայրներ ու քոյրեր, Հայաստանի թէ պանդուխտ զաւակներ Մեր, Զատեկական ուրախութեամբ ողջունեցէ՛ք իրար աւետիսովը Քրիստոսի յարութեան, աւետիսովը մեր Մայր Եկեղեցու եւ մեր մայր ժողովրդի վերածնունդի:

Այլ եւ «եղբայրասիրութիւն հաստատեցի առ ձեզ» (Եբր. ԺԳ. 1) եւ «զխաղաղութեան զհետ երթայք ընդ ամենեսին եւ զսրբութեան, առանց որոյ ոչ ոք ճեսանիցէ զՏէր» (Եբր. ԺԲ. 14):

Քրիստոս յարեալ ի մեռելոց: Ամէն:

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԻՒՆ ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՑ

ԱՆԹՈՆԻՍ - ԼԻՏԱՆԱՆ

Անթիլիաս, 1 Ապրիլ 1982

Ամենապատիւ

Տ. Նիկիէ Արքեպս. Տէրտէրեան

Պատրիարք Հայոց Երուսաղէմի

Երուսաղէմ

Սիրեցեալ Նորայր ի Քրիստոս,

Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի հրաւարած յարութեանի տօնի նախօրեակին, եղբայրական սիրոյ քաղցր պարտք կը զգանք անձնապէս եւ յանուն Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան ողջունել Ձեր Սիրելութիւնը եւ յայտնել Ձեզի Մեր խնդութիւնը մեր Տիրոջ յուսովառ եւ կենսատու յարութեան տօնակատարութեան առիթով:

Յարութիւնը ոչ միայն համաքրիստոնէական պատմութեան, այլ նաեւ ու մանաւանդ մեր հայ ժողովուրդի պատմութեան մէջ բացառիկ նշանակութիւն եւ անհաւասարելի ազդեցութիւն գործած է, իր բարիքները տարածելով դարէ ի դար: Հայութիւնը յարութեան մէջ տեսած է ոչ միայն յոյս, այլեւ հոգեկան անսպառ եւ ամենայադէր ոյժ՝ դիմագրաւելու համար բոլոր տեսակի չարիքներն ու կեանքին դէմ իր տեսած սպառնալիքներն ու կործանումները:

Մեր սրտեանդն աղօթքն է որ յարութեան հաւատքը միշտ կենդանի եւ գործօն մնայ մեր ժողովուրդի կեանքին մէջ այսօր եւ յետագային, ի Մայր Հայաստան եւ ի սփիւռք աշխարհի:

Թող յարուցեալ Փրկիչը Ձեզի, Երուսաղէմի Մերոց Յակօրեանց Միաբանութեան եւ համայն ժողովրդեան պարգեւէ վերազարթնութիւն ամենալից տօրեւ եւ իր յարութեան շունչով կենսաւորէ Ձեր բոլոր գործերը ի սպասաւորութիւն Ամենակալ Աստուծոյ եւ պատուական մեր Հայ ժողովրդեան:

Մնամք եղբայրական սիրոյ ողջունելու

Աղօթակից

Գ Ա Ր Ե Գ Ի Ն Բ.

Խ Ո Ր Է Ն Ա.

Աթոռակից Կաթողիկոս

Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ

Ամեն. Տ. Եղիշէ Արքեպս. Տէրութեան

Պատրիարք Հայոց — Երուսաղէմ

Ձերդ Ամենապատուութիւն,

Հոգեւոր ցնծութեան հանդիսաւոր այս օրերուն, կը յղենք Ձեզ մեր սիրալիր շնորհաւորութիւններն ու սրտագին մաղթանքները՝ նոր ու արեւոտ օրերու: Գրիստոսի Յարութեան աւետիսով կ'ողջունենք Ձեզ, կրկնելով քաղցր ու չհինցող աւետիսը, որ գեղեցիկ ու խորհրդաւոր օր մը հրեշտակին բերնով տրուեցաւ իւղաբեր կիներուն՝

«Գրիստոս յարեաւ ի մեռելոց»:

Թող Յարուցեալ Փրկիչը առատօրէն հեղու կենդանաւոր իր շնորհները բոլոր իր սուրբ անուան հաւատացողներուն վրայ: Իր Յարութեան լոյսովը լուսաւորէ՛ մահաւանդ միտքն ու հոգին պետութեանց ղեկը իրենց ձեռքը առած քաղաքագէտներուն եւ դիւանագէտներուն, որպէսզի խաղաղութիւնը ըլլայ տեւական ու տիրապետող՝ գեղահրաշ մեր մոլորակին վրայ:

Ձեր եղբայրը ի Գրիստոս՝

Պ Ի Մ Է Ն

Պատրիարք Մոսկուայի եւ Համայն Ռուսիոյ

Ս. Ջատիկ, 1982 — Մոսկուա

Ապրիլի 5ին, Հրէից Պատեքի (Բաղարշապետաց) տօնին առիթով, Ամեն. Սրբ. Պատրիարք Հայոց հետեւեալ հեռագիրը յղեց Իսրայէլի Պետութեան Նախագահ Իցհաք Նափօնի, Վարչապետ Մէնախեմ Պէկինի եւ այլ նախարարներու, ինչպէս նաեւ Երուսաղէմի Գաղաքապետ Թէտի Բօլլէքի եւ պետական բարձրաստիճան պաշտօնեաներու:

«Պատեքի տօնին ուրախ առիթով, հաճեցէք ընդունիլ մեր սրտագին եւ յարգալից շնորհաւորութիւնները եւ ջերմ մաղթանքները, Ձեր շարունակական առողջութեան եւ Հրեայ ժողովուրդի բարգաւաճման»:

Հ Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ն Ե Ր

Ս. Զատիկի հրաշափառ տօնին առիթով, Ամեն. Ս. Գաթրիարք Հօր կողմէ եկեղեցւոյ Սրբազան Պետեորուն յղուած են հետեւեալ շնորհաւորական հեռագրերնէրը. —

Երուսաղէմ, 11 Ապրիլ 1982

Նորին Ս. Օծութիւն Տ. Տ. Վաղգէն Ա.
Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց
Ս. էջմիածին

Ս. Զատիկի հրաշափառ տօնին բարեբաւորիկ առիթով, խոնարհաբար կը ներկայացնենք Ձերդ Սուրբ Օծութեան մեր և Սրբոց Յակոբեանց Միաբանութեան սրտագին շնորհաւորութիւնները, խնդրելով Բարձրեալն Աստուծոյն որ շնորհէ Ձեզ յաջողութիւններով լի երկար և առողջ կեանք, և Մայր Աթոռ Ս. էջմիածինն՝ անսասնութիւն և բարգաւաճում:

ԵՂԻՇԷ ԱՐԲԵՊՍ. ՏԵՐՏԷՐԵԱՆ
Գաթրիարք Հայ Երուսաղէմի

Երուսաղէմ, 11 Ապրիլ 1982

Նորին Սրբութիւն
Թովմանէս - Պօղոս Բ. Գապ
Վատիկան

Ս. Զատիկի հրաշափառ տօնին բարեբաւորիկ առիթով, յարգանք կը ներկայացնենք Ձերդ Սրբութեան մեր սրտագին շնորհաւորութիւնները, մաղթելով Ձեզ շարունակական առողջութիւն և Ձեր մեծ եկեղեցիին՝ բարգաւաճում: Թող Ամենակարողն Աստուած յաջողութեամբ պսակէ Ձեր բարի ջանքերն ու ծրագրերնէրը:

ԵՂԻՇԷ ԱՐԲԵՊՍ. ՏԵՐՏԷՐԵԱՆ
Գաթրիարք Հայ Երուսաղէմի

Երուսաղէմ, 11 Ապրիլ 1982

Ն. Ամենապատուութիւն Պիմէն
Գաթրիարք Համայն Ռուսիոյ
Մոսկուա

Ս. Զատիկի հրաշափառ տօնին առիթով, կը ներկայացնենք Ձեզ մեր եղբայրական և ջերմ շնորհաւորութիւնները, սրտագին մաղթանքներով Ձերդ Սրբութեան առողջութեան և բարգաւաճ գործունէութեան համար:

ԵՂԻՇԷ ԱՐԲԵՊՍ. ՏԵՐՏԷՐԵԱՆ
Գաթրիարք Հայ Երուսաղէմի

Մեր Հոգեւոր Հունձքը

Ս. Յակոբեանց Միաբանութիւնը անգամ մը ևս կը բերկրի, ձեռնադրութեամբ ժառ. Վարժարանի և Ընծայարանի չորս սարկաւազներուն, տարիներու ամառ շրջանէ մը յետոյ: Ատենը չէ վերբերել պատճառները թարթափումներուն: Կրթական աշխատանքը, մանաւանդ իր կրօնական երեսներով, կը կարօտի միտքէն աւելի հոգեկան առաքինութիւններով հարուստ անձերու: Կրթական գործը առևտուր չէ, անոր շահը չի հաշուուի անձին եկած բարիքներովը:

Առանց այս քիրական զգացումին, կան միայն խտակեղոն անհաւաններ, իրենց անձը փառաւորել փորձող սոնքամիտներ: Շնորհիւ այդ ոգիին է որ կը ծնին դաւաժարի սպասարկուներ, առաջնորդներ և մարգարէներ ժողովուրդներու:

Մեր չորս նորընծայ սարկաւազները, որոնք հոգեւոր ծառայութեան կը նուիրեն իրենց թարմատի կեանքը, կու գան մեր ժողովուրդի ամենէն խոնարհ, բայց բեղմնաւոր խաւերէն: Առանց անմեղ բայց զիտակից մանկութիւնը թէն չէ քալած արեան և կորուստի ուղիներէն, սակայն տեսած ու զգացած են այդ աւերին կնիքով զրոշմուած իրականութիւնը այս Եկեղեցիին ու ցեղին, և իրենց զգայուն և բարի հոգին՝ առաջին մէկ օրէն տոգորուած է նուիրումի և զոհութեան խորունկ զգացումով, հանդէպ Մայրենի Եկեղեցւոյ և ազգի ծառայութեան: Ուզեցին զինուորագործիլ անոր, այն իրական զգացումով թէ ճշմարիտ հայորդիի պարտք մը կը կատարեն, լուսաւորելու, ոգևորելու և ապրեցնելու մութի, մորմոքի և մահացումի մատնուած ժողովուրդ մը: Եր տակաւ կը զգայ թէ իր գոյութեան զառիթափին վրայ կը գտնուի և լոյսին գալու շարժումներ կը փորձէ:

Ուրախութիւնը որ կը լեցնէ զմեզ այս հոգեւոր հունձքին առջև անպաւառքելի է: Զորս անձնուէր երիտասարդներ ևս կու գան միանալու այն փա-

լանդին, ճանձինք նուիրեալքաներու այն երամին, ընելու իրենց սպասը Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ և մեր ժողովուրդին: Կար տանն մը, երբ Հայ Երուսաղէմը կը պատրաստէր կրօնաւորներ Ս. Տեղեաց պաշտպանութեան և վանական ներքին և անօրինական պէտքերուն համար միայն: Այդ պէտքերը այսօր դարձեալ կը պահեն իրենց սամբոլ ծանրութիւնը, Միաբանութեան ուժերը սպառելու տեսակէտով, նոյնիսկ աւելի աճած ու բարդացած: Այս սփալդական պահանջներուն վրայ աւելցած է նաև Հայ Եկեղեցւոյ գէթ մեծ մասի հոգևոր սպասարկութեան շատ ընդարձակ պարտականութիւնը:

Հայ Եկեղեցին իր պատմական կեանքի ընթացքին, միշտ ջանք ըրած է նախանձախնդրօրէն պատրաստելու իր պաշտօնեաները: Պէտք չենք զգար հոս թուելու տեական արդիւնքները մեր ներքին կենսունեակութեան նուիրուած այդ համեստ ուժերուն, որոնք սրտառուչ անդրանկութեամբ օժտեցին զմեզ բնօտարանալի ժառանգութիւն մը համար: Մեր նախնեաց այդ բարձր և պայծառ տեսիլը այսօր առաւել քան երբեք պէտք է կազմէ յատակը մեր մտածումին և գործին, կարենալ շարունակելու համար մեր Եկեղեցւոյ պատմական դերը: Իրականութեան այս լոյսին ձէլ, կրկնապէս կը վարդապառի և կը վսեմանայ այն ուղին, որուն վրայ զօտեպինդ կը կենան այս չորս անձնագոհները, և այն իտէպը՝ որուն զինուորազրուեցան անոնք, Աստուծոյ և Ս. Եկեղեցիին առջև կնքելով կարճիւր ուխտը իրենց հոգիին: Այդ ուխտը, կրակէ այդ շապիկը, ինչպէս կ'ընէին հիները, դուրին չէ հազնիլ, և այս գիտեն անոնք որ կը խիզախեն զինուորազրուիլ Աստուծոյ և մարդոց՝ Հայ Եկեղեցւոյ ծառայութեան:

Սրտազինւ կ'ողջունենք ձեր մուտքը մեր Միաբանական կեանքէն ներս: Կը սպասէինք ձեզի, որ պիտի դալիք ընելու ձեր անգոհելի գործ Հայ Եկեղեցւոյ և Հայ ժողովուրդի ծառայութեան Սեղանին վրայ: Մեր ժողովուրդին ծով կարիքներն ու սէրը պարպեցին ձեզ ձեր վարանքներէն: Այժմ Ուրաղով, ողկուղուած, կանաչ, առողջ և բոլորապինդ երիտասարդներ էք, պատրաստ նուաճելու երկիրն ու երկիրներ: Կը մոռնաք ձեր պզտիկ մարդը և անոք կապուած բոլոր հանգամանքները, որոնք հասարակ մահկանացւներուն են բաժին:

Ինչ փոյթ թէ շատեր տրտում համակրանքով դիմաւորեն ձեր կարծիք ուխտը, և ուրիշներ՝ ձեր մատաղութիւնը մեղքնան, մարդիկ իրենց գիտցածը կը տեսնեն միշտ և պիտի չկրնան ըմբռնել իմաստը ձեր այս զօհողութեան: Քիչերու համար դուք պիտի մնաք ողջ քանդակները այն հոգի երազներուն, առանց որոնց ոչինչ կ'արժէ կեանքը: Վստահ ենք թէ ունիք այդ երազը որ թև ու թռիչք պիտի տայ ձեզի ձեր բոլոր դժուարութիւններուն մէջ:

Խոնարհեցուցիք ձեր ուսերը Ուրարին, պարտքի զօտին, որովհետև տակաւ ձեր մէջ խորացաւ պարտականութեան զիտակցութիւնը հանդէպ մեր հոգեկան արժէքներուն, մեր նշխարեալ բեկորներուն, և հանդէպ այն ժողովուրդին՝ որ մայրն ու ստեղծիչն է այս բոլորին: Այդ է պատճառ որ հակառակ մեր այսօրուան նիւթապաշտ, աներազ և անթոյժ դարուն, դուք բարձրութիւններու կը սենեւէք ձեր նայուածքը, երկիրներուն և Աստուծոյ, որ անտեսանելի պատկերն է այս բոլորին: Դուք ձեր այս կեցուածքով սրբազրել

կը փորձէք քաղաքակիրթ կոչուած մեր դարը, որ այնքան փոքրած է սահման, ներք իր զգալու և մտածելու խէշալին, ձեզի հասկնալ չկարենալու աստիճան:

Ձեր պատրաստութեան կէսին էր, բացէք ձեր միտքը Աստուծոյ լոյսին և մեր պատմութեան հրաշքին: Շատ բան կարելի է յաղթել ձեզի: Ամենէն կարևորը՝ ունեցէ՛ք Աստուծոյ սէրն ու պաշտպանութիւնը կարելի բոլոր վտանգներուն դէմ: Վտանգի ինչ որ բնենք սահմանափակ են մեր միջոցները, Գերագոյնին մտածումը, պատկերը, արտագարկը անհրաժեշտարար պայտալէք ունենալ և զոյալ մեր ներքո: Ատիկա հաւատարիմ մնալն է այս ժողովուրդի աշխարհայեցողքին, առիշա մարդկային տկարութեանց դէմ անխորտակելի զրահ մը ապահովել է կեանքի պայքարին մէջ, ուր փորձութիւններ և անկումներ աշխարհն անխուսափելի են: Սակայն այս շնորհը, զերագոյն այս աստիճանը ձի չի գար, պէտք է յարգարէք ինքզինքնիդ անոր: Գէտք է առատանայ ձեր տեսութիւնը, բացուի ու մաքրուի ձեր հոգին: Ամէն ինչ կը տօգուենի Աստուծոյ Թագաւորութեան մէջ, եթէ կոյր մնաք:

Ունեցէ՛ք նաև սէրը ձեր ժողովուրդին, որ Աստուծոյ վերջ, գերագոյն իրականութիւնն է մեզի համար: Ապարէզը որու շեմին կը կենաք աշխարհիկ շահերով պայմանաւոր առաքելոյ յիշէ, այլ պարտքի մը ճամբան, և եթէ գիտնաք թէ անուանապէս աւելի կ'արժէ տալը քան փոխուլը, այն աստիճան հասկնալի կ'ըլլայ սիրտի գեղեցկութիւնը ձեր կոչումին: Ունեցէ՛ք նաև խնամքը ձեր անձին, անոր ծաղիման, բարգաւաճման, վտանգի ինչ որ ունիք այն միայն կրնաք տալ: Տխուր բան է հոգիի և մտքի աղքատութիւնը:

Տակաւին ամիս մը առաջ յուսանատ էինք ձեզմէ: ձեզի յիշապատու մթնոլորտին պատճառաւ, անբարեխիղճ մարդերու կողմէն ստեղծուած: Երջանիկ ենք այժմ սակայն ձեր հոգիներուն մէջ, կարճ ժամանակուան մը լինթացքին, կատարուած յեղաշրջումին համար:

Կը սպասէինք ձեզի և կը սպասենք ձեր ևս և շարքի կեցողներուն, վտանգի ձեր սերունդը կ'սնշուած է տիրապետելու հրապարակին՝ և նստելու աթոռներուն վրայ՝ որոնք պարապ են նոյնիսկ իրենց աթոռակալներով: Ինչ հարկ պատճառներ ճշդելու և իրողութեան թերն ու դէմը արձանագրելու, ձեր գալուստը կ'արժեւորէ մեր սպասումը, որովհետև պիտի գիտնայ ուսանցնել դեղակոտներուն հաւատքը: Այդ հաւատքը ամուլ չէ նման դաշտի կոյր հունտին, ան կրնայ ծաղկիլ ծովուն վրայ և ապառաժին խորը: Ձեր մէջ կ'ողնունենք ոչ թէ տարիքը, այլ հաւատքը ձեր ցեղին, հոգին՝ որ ձեզի պիտի հաղցնէ պատմութեանը պատմութեան և քրմական լուսապսակը վաղուան: Դուք յոյսի և լոյսի գաւազներ, որոնց կ'աշխարհէ մեր պատմահայրը. «Աւանց կացեալ զլուխ, և արուբիւն ցուցեալ, զազգս մեր բարձրացոյց»: Այս յոյսով և մարգարէութեամբ կ'ողնունենք ձեր գալուստը Սրբոց Յակոբեանց Եղբայրութենէն ներս, մայրթելով ձեզի կարողութիւն, քաջօրէն տանելու ձեր ուսերուն տրուած ուխտին տապանակը:

Ս. ԳՐԻԿՈՎ

ԵԶԵԿԻԱ ԹԱԳԱՒՈՐԸ

Դաւթի մայրաքաղաքին ճիշդ կեղ-
բունը, Սիրոնի նաւերակաւ բարձունքի
կաշտին, գահաւանդի մը վրայ եւ խիստ
պարզակեանքով ծոցը կ'աշտարակուէր պա-
լատը Յուդայաստանի սրբային: Հրեայ
ճարտարապետներ մրցումի ելեր էին, բա-
ցաւիկ շքեղութեամբ կոթողելու ազա-
րանքը իրենց վեհապետին: Մէկ պայմա-
նով սակայն, անոր զեղեկութիւնը վար
պիտի մնար Սողոմոնեան Տաճարի գեղեց-
կութեանը:

Դժբախտութիւններ միշտ պնակաւ
եղած էին եղեկիւս թագաւորի կեանքէն,
բայց ան անվեհեր կործան եղած էր բո-
ւորին: Հնորիւ իր ամուսն յաւատքին ու
տրուելու կողմնակցին, Հիւսն, սակայն
փոխուած էին փամփոսկի ու պայմանե-
րը: Սենեքերիմ, բռնակալ ու մեծագոր-
ւորքան Ասորիստանի, տիրապետելու իր
մարմալին միացուցած մահըր ողջուբա-
ցութեան, անկը բանակով մը եկած հպ-
սած էր Հրէաստան, գրաւած Սամարիան,
վերջ տուած խորայնի թագաւորութեան
ու կը ծնէր դռները Յուդայի թագաւո-
րութեան: Ասոր վրայ կ'աւելնար նաեւ
հիւանդութիւնը եղեկիւսի, որ ծանրա-
նալով հասցուցած էր զինք մահուան
մութ գունդուն:

Հիւանդութեան իր մահիճին մէջ գա-
լարուելով, կիսախուփ իր աշեքըր սե-
ռած պալատի լուսամուտէն երեցող Տա-
ճարի բարձրավիզ ու ոսկեջրուած աշտա-
րակին, տարիներէ ի վեր առաջին ան-
գամ ըլլալով, իր սրտի խորքէն խնդ-
րանք-աղօթք մը բարձրացաւ կափկափող
իր շուրթերուն:

— Տէր Եւովա, ներէ որ աշխարհիկ
հոգեբէն ծուռառուած իմ միտքն ու հոգին
հեռու պահեցի քու Թորայիդ լոյսէն: Ու
հիմա զոյգ խնդրանքներ կը մատուցանեմ
Քարձարալիդ գահոյքին: Հեռացուր Ասոր-

րեստանի բռնակները Յուդայի սահման-
ներէն ու մահը՝ ինձմէ: Շնորհէ որ գէթ
տասնհինգ տարիներ աշեքրս վայելն
լոյսը արեգակին:

Երեկոյեան զէմ, երբ դառնցանք
մը ետք վերստին ուշքի եկած էր հէք
արքան: Աստուծոյ մարդը, Եսայի մեծ
մարգարէն՝ կը մտնէր պալատի դարպասէն
ու կ'ազդուէր հիւանդի սնարին մօտ,
տալու անոր քաղցըր աւետիսը իր խնդ-
րանքներուն ընդունելութեան:

— Տէր արքայ, կենդան լսած է ա-
ղօթքդ: Թշնամին գլխիկոր պիտի հեռա-
նայ մեր սահմաններէն ու 15 տարիներ
պիտի աւելնան կեանքիդ օրերուն վրայ:
յարեց եկածայնամաքուր՝ մարգարէն:

Ժպտալ մը խաղաց արքայի ամօքոյն
դէմքին: Արասորի քանի մը կաթիլներ
սահեցան թոմթակած աչաքէն վար: Ոչ
չրթները հաղել կրցան մրմնջել. աճնոր-
հակալ եմ քեզմէ անհունօրէն, Տէր:

Տարիները սահեցան կարծուածէն ան-
ւելի արագ: Անցնող ամէն օրուն: հեռ
գորացաւ մահուան սահմանը եղեկիւսի
յոգնած ակունջներուն: Ու զղջաց ան ու-
րոշած իլլալուն համար թիւը՝ ապրիլ ու-
գած իր տարիներուն:

Ով Տէր, մրմնջեց գոռամած ար-
քան, ինչքան իմաստութիւն կայ մար-
դոց մահուան թուականը իրենցմէ գաղտնի
պահելու անօրինումիդ մէջ: Ինչո՞ւ ես
միակը պիտի ըլլայի մարդոց որդիներէն,
իր մահուան օրը գիտակցօրէն գիծուե-
րող: Ինչ լաւ պիտի ըլլար որ ապրելու
լոյսը՝ չպոկուէր իմ օրանք մինչեւ որ
հասնէի դուռը մահուան:

Քանի՞ քանի՞ անգամներ յանդուգն
ու անխոհմէ կերպով կը մատուցանեմ
մեր խնդրանքները Աստուծոյ: Կը պա-
տահի երբեմն որ Տէրը ընդառաջէ այդ
կարգի մեր խնդրանքներուն, պարզապէս
զգացնելու համար մեզ անոնց անհեթե-
թութիւնը ու քաւել տալու համար մեղքը
մեր յանդգնութեան:

Գ.

«ՄԻ՛ ԵՐԿՆԶԻՔ»

«Մի՛ երկնիք. զՅիսուս խնդրէ՛
զԼազոյնիցի զԽաչիկեպոյն.
յարեաւ՝ չէ՛ սոսօ»
(ՄԱՐԿԱՍ, ԺԶ. Թ) :

Զվախնալ, Բանի՛ քանի՛ անգամներ
կ'ուզողուի այն խօսքը Նոր կտակարանի
էջերէն՝ մեր Տիրով կողմէն. զինք չբշտ-
պատողներուն ու նաեւ մեզի՛ բոլոր իրեն
հաւատացողներուն:

Այն անգամ, Յարութեան հրաշալի
լուսարացին, Տիրով հրեշտակն է որ նոյն
խօսքը կ'ուզէ խառնարար ու շմբարձ
իզարբեր կրնէրուն. այն խօսքը՝ զոր
Քրիստոս քանիցս կրկնած էր իր աշա-
կերաներուն. — Տիրերիս լեակին վրայի
ալիկոծութեան պահուն, Թարթի վրայ
տեսողութեամբ պահուցիչ գէպքի ատեն,
ինչպէս նաեւ Սիոնի վերնատան մէջ, վեր-
ջին ընթրիքի ընթացքին, երբ այնքան
ծանր էր նստած չփոթանքի ու անստու-
գութեան ստուերը հողիներուն խորը իր
աշակերաններուն:

Վախը նշան է ակարութեան: Անոնք
միայն կը վախնան, որոնք չունին բա-
ւարար ոյժը՝ հակառակ իրենց օպառ-
նացող վտանգներուն դէմ:

Վախը նշան է Թերաւաւատութեան,
Այսպէս արտայայտուեցաւ Մամիկոնեան
գլխարկեալը Տղմաւոր ամիր: Գետքոս ա-
ռաքեալ տներկիւղ կը յառաջանար Գա-
լիլիայ ծովակի ջուրերուն վրայէն: Այն
տակն միայն ունեցաւ վախը լեւծոյն ըլ-
լալուն՝ երբ գեղեկեցաւ իր հաւատքին մէջ:

Վախը նշան է նաեւ արհաւիրութեան
Նախամարդը կը ցոսկար բնութեան զա-
կաղան երևոյթներէն ու զազաններէն,
որովհետեւ կ'աւագիտուար անոնցմէ պատ-
հաբուած վտանգներուն ու փնտրողուն
դէմ ինքզինք պաշտպանելու միջոցները:

Կը վախնայ ժողով քրտութեան ոյժե-
րէն: Կը ցոսկայ ու կը արտաքի երկրա-
շարժէն, հեղեղէն, կայծակէն: Կը վախ-

նայ պատերազմէն, անգործութենէն, սը-
նահուութենէն: Կը վախնայ համաճարակի
ներէն, հիւանդութեանց մանրէներէն,
արկածներէն: Կը վախնայ իր թշնամի-
ներէն ու հակառակորդներէն: Ի մի խօսք,
կը վախնայ ու կը սոսկայ մահէն՝ որուն
կրնայ երթալ վերոյիշեալ ազդակներէն
մէկուն կամ միւսին հետեւնալով:

Վախի զգացումը սերտօրէն լծարդ-
ուած է պարտադնութեան վիճակնե-
րուն: Մանուկը իր ծնողէն, աշակերտը
իր ուսուցչէն, բանաստեղծը կամ պոետն.
հաս իր գործառնէն կամ սերունէն, ու
վերջապէս սոսկակալ քաղաքացին պատ-
կան իշխանութիւններէն կամ սոսկիա-
նութենէն կը վախնայ այն ատեն միայն՝
երբ թերացած է իրեն վստահուած պար-
տականութիւններուն կատարման մէջ եւ
կամ անհնազանդ գտնուած է իր մեծա-
ւորներու հրահանգներուն, չորէ՛ սիրտը
զոզը ըստած չէ պարտաւոր տեղը:

Բաղութիւնը ամենէն ուշագրաւ յատ-
կանիչներէն մէկն է ճշմարիտ քրիստոնե-
ային: Անվախ էին առաքելները, երբ
հրապարակներու վրայ, հրեայ եւ հեթա-
նոս խաւածներուն կը քարոզէին սկզբ-
բունքները Քրիստոսով աշխարհ բերուած
սիրոյ վարդապետութեան: Ուրախ — եւ
ուստի անվախ — էին Սեդրաք, Միտաք
եւ Աբեղնազով, երբ ճշմարիտ Աստուծոյն
նկատմամբ իրենց ունեցած հաւատքին
համար կը յանձնուէին հնոցի խանձութիւն:
Անվախ էին բիւրաւոր մարտիրոսները
Քրիստոսի Եկեղեցիին, հնթարկուելով
իսկ ամենէն անազգու գելանքներուն եւ
խոշտանգումներուն, ու անվախ՝ երբ կը
պառնէին սուրին տակը դահիճին կամ կը
նետուէին գուրը գիշատիչ գաղաններուն:

Անվախ էին նմանապէս վարդանանք,
երբ կը ճակատէին իրենցմէ անհունօրէն
բողոքապաշտիկ պարսիկ բանակին դէմ:
Ու անվախութիւնը մնաց սիրական յատ-
կանիչը յիստապա դարերուն եւ կրօնա-
կան ու բարոյական առողջ սկզբունքներու
բաւ սիրոյն իրենց լաւագոյնը — ու յա-
նախ նաեւ կեանքը — զոհաբերող ընտըր-
եալներուն: Վերջ Աստուծոյ ընդ մեջ է՝
Խմվ իցէ մեզ հակառակ, կը պատգամէր
այնքան իրաւամբ հեթանոսացաւաքեալը:

Ճիշդ է թէ վախի զգացումը մեր մէջ ծնունդ կ'առնէ յաճախ առանձին ու անպաշտպան մնացած ըլլալու գիտակցութեանէն: Մանուկը երբ հետուի է իր ծնողքին գորգոտեղոտ անովանիէն, կը համակուծ վախի զգացումով: Բնական է որ նոյնը տիրապետէ նաեւ մեր օրտերուն մէջ երբ քաղաքական վերիվայրումներու շրջանին կեդրոնակէջ իշխանութեան մը քաղաքականութիւնը օտեղծէ խառնաշփոթ կացութիւն մը, ուր ազատ ասպարէզ գտնեն թալանն ու ռէիքը: Անո թէ ինչու, Գրիտառօի նման, մեր Տիրոջ ներկայութիւնը իր հետ ու իր կողքին զգացող անհատն է միայն որ կրնայ ըլլալ անվախ եւ ուստի՝ երջանիկ:

Գրիտառօ թէ միապական, քանդիչ ոյժեր ու երեսօյններ անպակաս են ամէն առեւ ու ամէն տեղ: Ու գրիտառօ թէ արհամարհելի չեն անոնց զօրութիւնները, Գրիտառօ նաեւ թէ հարկին տակ նեք աւանդ դէմ մաքառելու, մեծ առաքելալին բառերով՝ արարած պատերազմը մղելու: Յաղթական դուրս գալու համար ուրիշ միջոց չկայ, բայց եթէ զինուել զրիտառօնէական առաքելութիւններով ու մանաւանդ սիրով՝ Շրջանի պատմախրանին սէր է՛, կ'ըսէ Սրբազան Մատենան, մինչ ճշգրտագոյն զգալու գիտակցութիւնն Աստուծոյն կը պատգամէ Պօղոս առաքելու:

Պէտք է սակայն տարբորել երկիւղ և վախ բառերը իրարմէ, քանի որ բացարձակ նոյնութիւն մը չէ որ սենի գոյութիւն երկուքին ալ իմաստին միջեւ: Վախը աւելի նաեւ իմաստը հոգին, ժամանակով հեռու կամ անորոշ պատահարներու նկատմամբ այժմէն իսկ աւանդած մտահոգութեան, մինչ երկիւղը իր ընթացքին, սովորական իմաստին զօնն ի վեր կը թնկալէ մեղ պատկառանքի, անհատ ծանօթ վիճակ մը: Հակառակ պարագային, դժուար պիտի ըլլար հաշտեցնել իսկական զրիտառօնային վերապահւած անվախութեան դրութիւնը Ս. Գրիտառօ Սկիզբն իմաստութեան՝ երկուք Տեսնոյն չ'ինքնող պատգամին եւ Պօղոս առաքելի ճշգրտագոյն իմաստին իւրմէն: Կրնանք ասի, Ս. Աստուարանի ընթերցումը կանխով ճշգրտագոյնութեամբ լուարձաքաղա

գորարութիւնը եւ ժողովուրդին կողմէ յաճախ կրկնուած ճշգրտագոյն որ (կամ ճշգրտագոյն որ) պատերազմ ծագի՝ (կամ այլ գործարարութիւն մը պատահի) բացարձակութիւնը լուարձոյն կը բացատրեն մեր միտքը:

Վերադառնալով մեր քննարանին, բարոյական մեծագոյն դասը զոր կարելի է հանել հերոսակեր խօսքերէն այն է թէ պէտք չէ վախնալ, մտաւանդուել, բարոյալքուել, անյուսօրէն տրամիլ՝ նոյն իսկ մեր սիրելիներէն մին հոգին ու գերեզմանին յանձնելէ ետք, նախ որովհետեւ ֆիզիքական մահը բնական օրէնքն է կենքին ու յետոյ վառելի ճշգրտագոյն (զրիտառօնականութեամբ) յայտը ինչ է անմահութեամբ: Ոչ մէկ զրիտառօնայ պէտք է թոյլ տայ ինքզինքին նայելու մահուան որպէս անթափանցելի վարդապետ մը, որուն հետին ոչնչութիւն է, յաւերժական աննշխարութիւն:

Գրիտառօ իր մտով պատուած է վարդապետ մահուան ու միտքուցած աստեղծ կենքը յաւերժին: (Գրիտառօ խաչափայտին վրայ հոգին աւանդած առեւ ճանար վարդապետին հերոսութիւն Ս. Գրիտառօն ճշգրտագոյն կողմէ նկատուած է որպէս քանդակ մը զոր կենքերը իրարմէ բաժնող պատուարին):

Պէտք չէ թոյլ տայ նաեւ որ ներքապաշտ, սկեպտիկ ու հակակրօն քաղաքաբանութիւններ, որոնք կենդանար յայտը մեղմէ խելու և մահուան խառնար թանկարանելու պաշտօնը ունին, արմատանան մեր մտքին մէջ, Առանց անմահութեան քաղցր յայտին, մենք ամէն օր քայլ մը աւելի մահուան ու քայքայման քաղցր հիշելի տրամաններ ենք, առաջին տայնք թէ վախի ու անտարբարութեան վիճակներէն, նման անպատկան մէջ մայրաքանդակներ, որ կ'անդիտանայ գոյութիւնը ոգիստի ապատին:

Մեզի կը մնայ հանդերձել մեր հոգիները զրիտառօնական բարեմասնութիւններով, ըլլալու համար ժամանակակիցները Գրիտառօ մահով եւ յարութեամբ մեր առջեւ բացուած յաւերժական կենքերէն:

ԳԵՂՈՒԹ Ս. ՃԻՆՈՎԻԶՆԱՆ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ԱՊՐԻԼ 24Ը

Այսօր Համախորհրդային Ա. Պատերազմի ընթացքին զուգահեռ մեր բերաւոր նահատակներու յիշատակի ոգեկոչման օրն է։

Վաթուհներու օթ տարիներ անցած են այն սև օրէն, ուր սկսած մեր ժողովուրդի տարագրութիւնը, և Պոլսէն մինչև Վաշակաւիան ու Կարինէն մինչև Տէր Զօր երկարող ընդարձակ տարածութիւնը ծածկելուց աւել մեր նմանական նահատակներու անթաղ-անչորիմ մարմիններով ու արեան ճապողիքներով։ Կատարուածը մարդկային պատմութեան մէջ իր նմանը չունեցող բարբարոսային արարք մըն էր, ճիւղային վայրագութեամբ զօխային խժգժութիւն մը։ Մարդակերպ գազաններու, բորենիներու սարսափազգու վաճակ մը յօռուեց, վամպիրու նորդաւ ը թուհաւորեց մարդը։ Թրքահայութիւնը, տառնց տարիքի ու սեռի խտրութեան։ Իսկ մենք՝ այս համատարած ու զազրելի սպանդէն մազապուրծ վերապրողներս, ոչ ինչով կարողացանք ամոքել մեր այրած սրտերուն մէջ մղկացող կակիժը, ոչ ինչով կարողացանք ամոքել մեր հոգիներուն մէջ փրփրացող դառնութիւնը և դոնացում տալ մեր ընդվզած գիտակցութեան։

Ո՛ր աշխարհի բոլոր բուրաստաններու ծողիկներուն փունջերը, ո՛ր հայ ժողովուրդի հեղիւման արցունքները և ոչ աւ վրժխնդրական բաւանքներ կը բաւեն և կարող կը լինեն հանդարտեցնել հայութեան ըմբոստացած խցմատանքն ու գիտակցութիւնը, որովհետեւ յօշոտուած մեր բերաւոր նահատակներու յիշատակը շարունակ պիտի տանջէ մեր սրտերը ու բորբոքէ մեր հոգիները։

Այսօր ամենուրեք, գերեզմանատուներու մէջ և յուշարձաններու առջև, կը տօնենք մեր ազգային անձնութիւնը և բարոյական մեր յաղթանակը։ Իր բովանդակ պատմութեան ընթացքին, հայու-

թիւնը քաջութեամբ դիմակայած է օտար ներխուժումներուն, առանց մագաչափ չեղելու իր պայքարու լոյս հաւատքէն։ Բաջ գիտակից իր ոգիի գերազանցութեան և հաւատքի ճշմարտութիւնի, ինչպէս նաև իր ցեղային յատկութիւններուն ու կենսաւորութեան, շատ անգամ ան յանձն առած է ջարդը, թէկուզ զանգուածային, քան իր ինքնութեան ուրացումը։ Անխտրաբար զոհած է յմէն ինչ, փրկելու համար իր պատիւը, հաւատքն ու ազգային ինքնութեան։ Հայը արեւելեան փոքր ժողովուրդներու «Փարսան»ն է, մտաւոր ու ոգեկան լայնի վազող։

1915ի գառն ու գարնան օրերուն, մեր ժողովուրդը գերազանց ապացայցը տրուեց անպարտելի իր հաւատքին, սեղագային ինքնութեան։ Բաջ գիտակից իսկև սպառնացող ահաւոր վառնգին՝ դժբաղբաւեց մարմնական մահու ու հերոսաբար ինկաւ իր պայքարական հողին վրայ։

Փառք ինկողներու վին կամքին ու կորովին։ Իսկական նահապետներ եղան անոնք, որովհետեւ երկրային փառքերէն ու բարիքներէն վեր գլուխացան իրենց հաւատքն ու ազգային ինքնութիւնը, իրենց մարմնական գոյութիւնէն աւելի վեր գտանցին իրենց ազգային ու ցեղային ոգին, և իրենց մասով փաստեցին իրենց համոզումներուն ու գաղափարներուն ճշշմարտութիւնը։ Իրենց թափած արիւնքով կենսաւորեցին իրենց ազգային գոյուցութիւնը, իրենց իսկ մասով անականալցուցին, յաւերժացուցին իրենց ազգային ոգին։ Իրենց դիմակներով՝ հայ մարդին ու հոգիին, հայ մտածումին և գիտացումին մէջ կոթողեցին իրենց յիշատակը, ինքզինքնին նոյնացուցին հայ ոգիին հետ, իրենց իսկ կեանքով կենդանութիւն տրուին անոր, և անոր հետ ապրեցան ու պիտի ապրին մինչև վախճանը ժամանակներու։

Ահա, այս համադրումով և հասկացողութեամբ, տեղի ունեցան վառապարական, Շապին-Գարահիսարի, Ուրֆայի, Անիթաղի, Հոմերի, Մուսա-Տաղի և Քղիի հերոսամարտերը։

Այս հաւատքով ու համոզումով ինչպէս հայ պայպիկն ու մամիկը, իրենց

կողքին՝ իրենց զուսակներն ու թռչունները։ Անոնք իրենց աչքերը առյալեւս փակեցին արեան հոսանքներու մէջ, իրենց հոգին առանդեցին տուայտանքի ու գալարումներու և անկարգութիւնի ոգորումներու մէջ, Անվախ ու անվարան ինկան հայ մաքի ու սրտի հերոսներն ու հերոսուհիները, իրենց արեամբը ոռոգելով հայաշխարհի գալտերն ու ձորերը։ Արեւմտեան Հայաստանը, իր ամբողջ լայնքովն ու երկայնքովը, ահաւոր սպանդանոցի մը երեսոյթը առաւ։ Ինչպէս մեր նահապետները ամուր այն վառահոթեամբ թէ իրենց յաջորդող սերունդները պիտի ազարին զօրացած իրենց իսկ ագիովը։ Խրախուսեալ՝ իրենց իսկ օրինակովը, ջրդեղեղով՝ իրենց կամքն ու կորովը՝ իրենց իսկ թափած մաշուր արիւնովը։

Ահա այս զանգուածային խռատմանս ժամը, այս հաւաքական նահապետութիւնը, այս խմբական ու արիական հերոսութիւնը պարզապէս շեշտումը, սրբորազորումն ու նուիրականացումն էր հայ ոգիի կենսառական ինքն ու ունեւնութեան։ Զանգուածներու արիւնով և մահով սնած այս ոգին անցաւ անոնց յաջորդներուն՝ մեղի, ու ոգեկնչեց մեղ իրենց առկունսութեան ու անմահութեան վեհ գիտակցութեամբը, որովհետեւ անոնց կրած սոսկալի շարժարանքներն ու անսկզունքները, անոնց յանգուզն ու խիզախ կեցողութիւնը, անոնց անվեհեր ու պաշտելի ոգիին ներշնչարան են բոլոր մամանակներու բոլոր սերունդներուն։ Անշուշտ թէ մահը արհամարհելի գիտցող ժողովուրդ մըն է մեր ժողովուրդը։ 1915ի սերունդը լուսազօյն վկայութիւնը բերաւ անուրանալի այս ճշմարտութեան։

Քրիստոնէական եկեղեցին, քսան դարերու վրայ երկարաձգուած իր կեանքով, կրնայ վկայել այս դերազանց ճշմարտութեան, որովհետեւ ան իր զօրութիւնն ու անպարտելիութիւնը մեծաւ մասամբ կը պարտի խաչի կրօնին համար զոհուած մարտիբոսներու անմահ շարանին։

Կասկած չկայ որ այսօրուան հայը իր կենսունակութիւնը կը պարտի իր նահապետներուն թափած անմեղ արեան։ Անոնց՝ որոնք հաւաքական մահուան գա-

ցին և չուրացան իրենց հաւատքն ու ազգութիւնը, Հայց. Առաքելական Ս. եկեղեցին և իրենց սակեղինիկ մայրենի լեզուէն։ Մեր անմահունեն նահապետները սպանդէն վերապրողներուն կտակ թողուցին հայութեան դրօշը՝ նուիրաբարձուած դարերու ընթացքին կրօնի և հայրենիքի համար՝ նահապետական անթիւ քաջերու անարատ արիւնովը։

Այդ համբուրելի հերոսներու սգին ժառանգորդներն ենք մենք։ Պարտաւոր ենք ուրեմն մեր նախնիքներէն մեղի փախանցուած լուսափաղի ջուր նոյն — է ինչպէս չէ՝ առաւել — պայծառութեամբ փոխանցել մեր յետնորդներուն։

Լաւ գիտնանք ու հասկնանք խորհուրդը այդ կտակին, Հետեինք մեր պապերու ողջմտութեան։ Մեր առօրեայ շահերէն ու կեանքէն վեր գրասենք մեր ազգային ոգին, մեր ցեղային ըմբռնումը, մեր հոգիին առնել՝ մեր Մայր եկեղեցին։ Այդ մամանակ է որ հանգիստ պիտի ունենան հոգիները բիրաւոր մեր նահապետներուն։ Սուգի ու արմուքեան օր մըն է զոր կ'ապրինք, բայց փառքի օրն է զոր կը կատարենք, ձիշդ է թէ կորսնցուցինք՝ բայց չկորսուեցանք։ Եւ թէ պիտի կորսուէինք՝ եթէ չկորսնցնէինք։ Մեր նահապետները մեր անմահութիւնը կերտեցին, որովհետեւ անոնք մեզան յոյսով մը որ յի էր անմահութեամբ։

Օրհնութիւն և փառք իրենց սուրբ յիշատակին։

ՌՈՒԲԵՆ ՎՐԴ. ՅՈՎԱԿԻՄԿԱՆ

ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆԱԿԱՆ

ՏԵՆԱԿԱՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

287. ԱՐԴԱՐԱՑՄԱՆ ՄՈՒՑԵԱԼ ՊԱՏԸ
 ՃԱՌԵՆ ԵՆ ՀԱՒԱՏՔՆ ՈՒ ԳՈՐԾԸ. — Խօսքին
 կարգը կը բերէ զմեզ նկատի առնելու
 արդարացման պայմանները: Ըստ Բողոք
 քաղաքաց. միակ պայմանն է հաւատաքը՝
 ինչպէս յիշեցինք: Անոնք հաւատաքը կը
 թափեն ներք տեսակներու, համեմատ
 հաւատքին առարկաներու: Երոնք են
 պատմութիւններ, հրաշքներ, խոստում-
 ներ: Իսկ արդարացուցիչ հաւատքը ըսելով
 կը հասկնան Քրիստոսի խոստումներուն
 միայն դրանով ժամանութիւնը, և անկէ
 ժխտելու հետեւ արդարացումը, ապա
 հաւատացելուն հոգով ջոյց տրուած սերի
 որով պայմանի: Սակայն Ս. Գրքը լոկ
 հաւատքով չի բաւականանար, երբ ար-
 դարացման շրջան մասին կը խօսի: Այս
 անգործն է թէ դարձի յամենայն անգործ
 նախնայն իւրոյ զոր արար, և պահանջ
 զամենայն պատուիրանս իմ և արտաք
 արդարութիւն և ողորմութիւն, կելով
 կեցցէ և մի մեղանիցի (Նզեկ. ԺԸ. 21):
 Եւ որպէսզի չկարծուի թէ նոր (Եւրոպ
 ընթերցելով) մէջ փոխուած է օրէնքը, ի դէպ
 է յիշեցնել նաև Քրիստոսի առաքանինն
 բուն խօսքը: Եւ դործոյ արդարանայ
 մարդ և ոչ ի հաւատոյ միայն (Յակ. Բ.
 24): Կը ձայնակցի նաև Պողոս. «Զի ոչ
 եթէ որ լսելիք օրինացն են՝ արդարացեալ
 են առաջի Աստուծոյ, այլ առնելիք օրի-
 նացն արդարացին» (Հռոմ. Բ. 13): Զի՝
 ընթերցելով ունիցի զամենայն հաւատոյ մինչև
 զլերինս փոփոխելոյ, և զսէր ոչ ունիցիմ
 ոչինչ օգտիմ» (Ա. Կորնթ. ԺԳ. 2): Այս
 պատճառաւ Եւ Քրիստոս ոչ թլփառութիւն
 ինչ է և ոչ անթլփառութիւն, այլ հա-
 ւատք սիրով յաճողալով (Գաղ. Ե. 6):
 Այս բոլոր վկայութիւններէն կը տեսնուի
 թէ ըսցի հաւատքն կը փառաւորին նաև
 բարի գործեր և սէր, որոնք գործնական
 առաքանութիւններ են, զի բոլոր բարի
 գործերը սովոր են սիրոյ մէջ հասկնալ,

ըստ այնմ թէ շէրուն օրինաց սէր է»
 (Հռոմ. ԺԳ. 10):

288. ՀԱՒԱՏՔԸ ՍՈՍԿ ՎԱՍԱԶՈՒԹԻՒՆ
 ԶԷ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԽՈՍՏԱՆՄԱՆԵՐՈՒՆ. — Հարկ
 է գիտնալ նաև թէ ամէն բանի մէջ փրկու-
 թեան հիմ ներկայացուած հաւատքը լոկ
 խոստումներու վրայ վստահութիւն կամ
 մեղաց թողութեան ապահովութիւն չէ,
 այլ Քրիստոսէ յայտնուած ճշմարտու-
 թեանց մասին մոռաւոր իսկական հաւա-
 նութիւն: Այդ է զոր կը նստաւորէ և
 Յովնանէ, ըսելով. «Այլ այս այնչափ
 ինչ գրեցաւ, զի հաւատացէք եթէ Յի-
 սուս Քրիստոս Եւ Որդի Աստուծոյ, և զի
 հաւատացէք և զկանոնս յաւանական
 ընդունիցիք յանուն նորոյ (Յովն. Ի. 31),
 ու հաւատքը, զոր Փրկիչպար ապահովեց
 ներքինին, այս նշանս արարանցաւ և
 բաւա. «Հաւատամ եթէ և Յիսուս Քրի-
 ստոս Որդի Աստուծոյ» (Գաղ. Ը. 37):
 Արդ՝ Քրիստոսի աստուածորդութեան
 կամ աստուածութեան կամ յարութեան
 դաւանութիւնը Քրիստոսի հասկ. խոս-
 տումներուն վստահութիւնէն աւելի բան
 չունի:

289. ԱՐԴԱՐԱՑՈՒՄԻՆ ԵՐԵՔ ՅԱՅԿՈՒ-
 ԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Սրբաբար շնորհը համեմա-
 տեցինք արդարութեան հետ, կամ, ինչ օր
 նոյնն է, արդարացման շնորհը՝ արդար-
 ացումներին հետ, իբրև պատճառ գործին
 հետ, ու խօսելով արդարութեան մասին՝
 ջոյց տալինք անոր պայմանները, ջուշ-
 անք հիմակ ու անոնք յատկութիւնները:
 Ասոնք երեք կը համարուին, անստուգու-
 թիւն, անհաւաստութիւն, անհաստա-
 տութիւն: Ու այս երեք յատկութիւննե-
 րուն համեմատ կը կազմուին առ երեք
 վարդապետական սեպտեմբերներ կամ
 դուռները: Ոչ ոք կրնայ անհրաժեշտ
 ստուգութեամբ հաւատարմութիւն իր ար-
 դարութեան մասին. ոչ ոք պէտք է
 կարծէ թէ իր ստուգած արդարութիւնը
 հաւաստար և ամենուն մէջ և պիտի մնայ
 հաւաստար, այլ թէ կարող է անեցնել զայն
 հետզհետէ, և վերջապէս թէ ոչ ոք կրնայ
 ապահով ըլլալ թէ անկարողստ պիտի մնայ
 իր պապած արդարութիւնը, այլ ընդ-

հակառակն պետք է վախճայ որ մի գուցե մեղաք կորսնցնէ գանդիս: Այս երեք գլուխներուն գլխավին կը հակառակին արեւմտեան նորադպրոցները, անոնց ներհակ երեք գլուխները գրելով. բայց Ս. Գրոց բացայայտպէս վարդապետութիւնը չի նպատակը անոնց վարդապետութիւնը:

293. Ս. ԳԻՐԲԷՆ. ՎԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՈՒՅԻ ՄԵՐԻՆ. — Առաջին վկայութիւնը ունինք Պօղոսէ, որ խօսելով իր տնին մասին կ'ըսէր. «Նաեւ գտնան իմ ոչ քննեմ, զի ոչ ինչ օրհանմ գտնան իմոյ, այլ նշ եթէ այսու տիրութեամբ. զի որ քննէ՞ն իմ» Տէր էջ (Ա. կորնթ. Գ. 4): Նոյնը հաստատում է կանխաւ Առաքելոյ ալ «Ո՞ր պործնեցի սիրտ առ բոլր ունել. կամ ո՞ր համարձակեցի եթէ սուրբ իցէ ի մեղաց» (Աւսին. Ի. 3): Իսկ երկրորդին համար ունինք Պօղոսի խօսքը, որ կ'ըսէր իմ ոչ հասնում զգարեցեացէ և քաղաքացեացէ գնեթմոնիս ձեռք, և անհետեացէ զարդիւնս արդարութեան ձեռք, յամենայնի մեծացեալս մօմնայն անասութեամբ» (Բ. Կորնթ. Ժ 1-4): Նոյնը կը քաղենք նաեւ այն խօսքերէն, որոնց մէջ կ'ըսէր խօստել մեծագոյնս սիրտս և կատարեալ սիրտս մասին, որ աստուծոյ իսկ ընդմեծմ կ'ըլլայ փոքրագոյնին և անկատարին ալ գոյութիւնը, հեանարար և նուազումն աւտաւելութիւնը: Քրիստոս կ'ըսէր. «Եթէ ևս քան զայս սէր ոչ ոք ունի, ձեռք գտնան իւր զիցէ ի վերայ բարեկամաց իւրաց» (Յովն. ԺԵ. 13): Ու Յովնանն կը գրէր. «Երկիւղ ոչ կոյ ի սէր, այլ սէրն կատարեալ ի բոլր մեթէ գերկիւղն» (Ա. Յովն. Գ. 18): Երրորդին համար բաւական ըլլայ յիշել Քրիստոսի խօսքերը իր աշտակերտներուն «Արթուն կայէ՞ք և աշտակերտուէ՞ք. զի մի՛ անկանիցիք ի փորձութիւն» (Մատթ. ԻԶ. 41), աւ Պօղոսի խրատները. «Հաւատալ հաստատեցոր, մի՛ հպարտանար, այլ երկիւր» (Հռոմ. ԺԴ. 20), «Որ համարիցի հաստատուն քալ գրոյն լիցի, գուցէ անկանիցի» (Ա. կորնթ. Ժ. 12): Այսպէս զեռ յաճախ ուրիշ Թուգիկիւրուն մէջ ևս Գործնայ, Նոր կատարեալսն իր թղթերը կը պաշտպանեն ա-

շտակերտանիւրը մեղքէ և կորուստէ, հետեւորտ և կ'անթողեն հաստատութիւնս ստացած արդարութիւնը կորսնցնելու:

294. — Շնորհաց վերաբերմամբ վերջին խնդիրն է արդեանց կամ արժանեաց կամ վաստակաց (mérite) գոյութիւնը, յառաջ եկած արեւմտեան նորադպրոցներուն հար վարդապետութիւններէն, որոնք աւագիցին զրկել մարդիկ աւ նոյնիսկ հաւատարեալները, անձնական արժանեաց հաստատութիւններ, ըսելով թէ ամէն արժանիք անհատական է միայն Քրիստոսի, և անոր վաստակն է որ կը տարածուի ամէն մարդուն վրայ, և թէ մարդային գործերը, ինչ վիճակի կամ աստիճանի կամ եղանակի մէջ ալ ըլլան. չեն կրնար արդիւնք կազմել կամ արժանիքի հիմ ըլլալ կամ վաստակոց փաստ՝ Աստուծոյ առջեւ: Այնպէս որ ինչ որ մարդ կը գործէ՝ կը գործէ ի դուր, և անոնցմէ ոչ մէկ եղաւ չկայ իրեն, ինչպէս նախնիքաց խնդիրներուն նոյնպէս և նոյն խնդիրն «մէջ» ուղղադաւան վարդապետութեան տարապայման ներքութիւններ և Քրիստոսի արժանեաց կերպարանցութեան բացատրութիւնները և այլ արժանիքներ իրան զարդեներուն իրականութիւնը ոչնչպէս մը ազդած են անոնց վրայ որ, ինչ որ լուծած են թէ անզոյնաւոր կ'ըսէր հաստատուն աստարտար, իրենք հակառակորէն տարածած են իսկաւորեղ մեթոդը, բացի Քրիստոսի արժանեաց գերազանցութիւնէն, այնպէս որ այս վերջինին բացարձակ ստուգութիւնը կամ հիմնականութիւնը խորհիլ տուած է իրենց՝ մարդուն մէջ ըլլալիք բարի գործերուն արդիւնքին կամ որժանեացին անհիմնականութեան վրայ կամ, ուրիշ քաղաքականութեամբ, մէկին ազդածը յառաջ բերած է իրենց մտածողմին մէջ միւսին ջնջումը:

295. ԻՍԿՈՒԹԻՒՆ ԱՄԵՐԻԿԱՆԵՐ ԿԵՄ ՎԵՍՏԱՆԻՍ. — Արդիւնք կամ վաստակ ըսելով սովորաբար կը հասկնանք Աստուծոյ ծառայելու համար կատարուած այն բարի գործը, որ կրնայ չարմիլ զԱստուծոյ գերբնական պարգևներ հասնուցանելու: Այդ հաստատումը կը կոչուի վարձք կամ

պարզեւ, և անոր տըւելութիւնը կը կոչուի վարձատրութիւն կամ պարզեւներու հատուցում: Արդիւնքը կը տարբերի գինէն, որ ուրիշ բանի մը հաւասարակշիւ բան մըն է: Կը տարբերի նաեւ խնդրանքէն՝ որ հայցուածին զօրութիւնը եղած ընդունումն է, և վճարումէն կամ շնասուց հատուցումէն՝ որ գործուած անիրաւութեան կամ զօրութեան անդ ընծայուած փոխարինութիւնն է: Արդիւնքը կամ վաստակը գլխաւորաբար երկու տեսակ է, էական և հաղորդական, առաջինը ինքն իր մէջ ունի իր արժանիքը: այսպէս են Բրիտանացի վաստակները կամ արդիւնքները: Իսկ այս վերջինը իր ուժը կ'ընդունի ուրիշին հետ ունեցած իր հաղորդութիւնէն, որ այս պարագային՝ Բրիտանացի վաստակին հետ եղած հաղորդութեան է: Վաստակը ուրիշ տեսակներ ալ ունի, ըստ արժանեաց և ըստ պատշաճի: Աստուծոյ առաջինը կ'իրականանայ արդիւնքին և հատուցումին համեմատութեան մէջ, այնպէս որ, այդ պարագային, հատուցումը արդարութեան համեմատ կը պահանջուի: Իսկ երկրորդը կրնայ տուողը պարզեւելու դրոշմ, բայց չի կրնար ծնիլ արդարութեան շնորհ: ու ասոր տըւելութիւնը առաջինէն այնչափ կը տարբերի որչափ պատշաճը հարկէն: Այս երկուքը կը յայտնուին շարժում յառաջ բերող զօրութեան զանազանութեանէն և հատուցում յառաջ բերող հաւասարութեան զանազանութիւնէն: Վասնզի թէն, ճշգրիտ խօսելով, շարժելու զօրութիւնը յառաջ կու գայ հատուցմանց հաւասարութիւնէն, և սակայն գործողին և իր պարագաներուն թանձրացեալ վիճակին մէջ անորոշէ կամ սակաւարժէ գործը, շատ անգամ՝ խոհական է կամ իմաստուն իշխանին համար արժանաւոր՝ կամ աւելի ճիշդ, պատշաճաւոր, կ'երեւի գործին յարգէն գերիվեր եղած հատուցումի մը: Այս է ըստ պատշաճի արդիւնքը: Իսկ ըստ արժանեաց արդիւնքին մէջ՝ պէտք է արդիւնքը հատուցմանց հետ այնպէս կշռել ինչպէս սովոր ենք չափել իրերու գինը վաճառումի գալինքին մէջ, այլ ինչպէս կը համեմատենք բերքին արդիւնքը ցանուած սերմին հետ:

Այսչափը բաւական ըլլայ արդեանց կամ վաստակոց իսկութեան բացատրութեան համար:

293. ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆԻՆԻՄ՝ ՄԱՐԴՈՑ ՄԷՋ ԱՐԴԻՆԵՆԵՐ ԳՈՅՈՒԹԻՒՆ ՄԱՍԻՆ. — Իսկ մարդոց մէջ արդեանց գոյութեան մասին կը վկայէ Պոդոս յայտնապէս: «Իրաքանչիւր ոք գիւր վարձ առնուցու ըստ իւրում վաստակոց» (Ա. Կորն. Գ. 8), ու դարձեալ՝ «Ո՛րք գիտէք, եթէ որ յատկարիզին ընթանան, ընթանալ ամենեքին ընթանան, բայց մի ոք առնու գոյութեանցէն» (Ա. Կորն. Թ. 24), ու ինքզինքին համար խօսելով կ'ըսէ. «Ջարառք պատերազմի պատերազմեայ, զընթացն կատարեցի, զհաւատան պահեցի. այսուհետեւ կայ մեայ ինձ արդարութեան պատիկ, զոր հատուցէ ինձ Տէր յաւուր յայնմիկ արդարն զատուոր» (Բ. Տիմ. Դ. 7-8), Աւելորդ կը համարինք վկայութիւններ բարդել, վասն զի ամբողջ Ս. Գրքին մէջ երկնից արքայութեան իբրեւ օրինակ յառաջ կը բերուի պօսկը, որ պատերազմէն և յաղթութեան վերջ իբրեւ վարձք կը տրուի քաջութեան արդեանց և առաքինական վաստակոց համար:

294. ԿԱՐՄԻՔՆԻՐ Ե՛Ւ ՎԱՍՏԱԿԻ Ե՛Ւ ԱՐԴԻՒՆԵՐԻ ՎԵՐԱԲԵՐՄԱՐ. — Բարձրագիծի խնդիրներ կը յուզուին Դպրոցականերուն մէջ՝ վաստակի և արդիւնքի հանձնարման քննարկումն ժամանակէն, և որովհետեւ մենք չենք ուզեր սուղուիլ այդպիսի հարցերու մէջ, բաւական կը նկատենք ամփոփել այստեղ անոնցմէ ամենէն կարեւորները: 1) Թէն շատերը կ'ընդունին թէ մարդկային գործերը իրենց սեփական վաստակները ունին և հետեւաբար ըստ արժանեաց վարձքեր, բայց կան նաեւ որ լոկ ըստ պատշաճից կը կարծեն արդարներուն խոստացուած վարձքերը: 2) Ըստ արժանեաց վարձքը պաշտպանողները կը զանազանեն զայն ըստ գնոյ հատուցումէն, ու այսպէս կը մեկնեն Պոդոսի խօսքը: «Ինձ այնպէս թուի եթէ ոչ են արժանի չարչարանք ժամանակիս հանդերձեւոց փառանք» որ յայտնելոց են ի մեզ» (Հռոմ.

ՓԱՌՔ ԱՆՄԱՀՆԵՐԻՆ

Փառք անմահներին, նրանց վեհ գործին,
 Փառք նրանց սիրոյն, անվեհեր կամքին,
 Նրանք զոհուեցին, անմահ մնացին,
 Հայ ժողովուրդին պատիւ բերեցին:

Փառք նրանց կրած տառապանքին,
 Փառք նրանց ձեռք բերած անմահ արդիւնքին,
 Դարեր շարունակ նրանք կը յիշուեն.
 Արժանի կ'լինեն երկնային փառքին:

Փառք Հայ ժողովրդի կրած տառապանքին,
 Փառք նրա թափուած կարմիր արիւնին,
 Փառք նրանց հոգւոյն, ամբասիր գործին,
 Որ պատիւ բերին Հայ ժողովուրդին:

Խունկ ու պատարագ նրանց շիրմին,
 Կատարեալ հանգիստ նրանց անլինին,
 Թող Տէրը նրանց լոյսով պսակէ,
 Հանգրեանեալ կեանքին արժանի անէ:

ՌՈՒԲԷՆ ՎՐԴ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

Հ. 18): 3) Նմանապէս, ըստ արժանեաց
 հատուցմանց դրութեան մէջ, պիտի բռն-
 նելով Քրիստոսի խոստումներուն վրա՝
 հաստատուած գլխաւոր հիմք, սովորական
 է կարծել թէ հարկ է չգրկել բանական և
 ազատ գործողին գործերը որքէ ըստ ներ-

քին արդեանց արժանաւորութենէ: 4)
 Այսուհանդերձ, ըստ Պողոսի խօսքերուն՝
 զորս յիշեցինք, միշտ տեղ կը մնայ ըսե-
 լու թէ ի՞նչ որ ալ լինի գործին արժե-
 քը, հաստատուած վարձքը միշտ ալ ար-
 ժանիքէն վեր կ'ըլլայ:

(Շարունակելի՝ 29)

ՄԱՀԱԲԻԱ ԱՐԲԵՊՍ. ՕՐՄԱՆԵԱՆ

Ք Ա Ռ Ե Ա Կ Ն Ե Ր

Ու շողերը արևուն դեռ վերջնապես չըմարած,
 Մահուան շունչին ասկալին Յոյսը ի սպառ չըստած,
 Բարձունիէ մը կ'ուզէի դիտել ինչ որ իմ համբուս
 Հանդիպած եմ, ս'ընդհատ կարօտով սիրտ վարարած:

Այնպէս է սիրքս աննկուքեամբ լիցուած,
 Գութով ալ՝ ամէն իրերուն համար ...
 Կ'ուզեմ համբուրել սիրով գրկաբաց
 Բոյսն այս նստածիլ եւ այս հոգին ու քաւ:

Արեցի՛ բզեզ իմ մանկութենէս,
 Յաւելաւ սիրտ՝ կը սիրեմ դէռ ինչ ...
 Մայր երկիր, փոխան սիրոյն գիւ ծոցդ տա,
 Որքէ մայրական սիրովդ անընդհատ:

Ինչ որ խրամմով կը շինես՝ ինչ ետ՝ անփոյթ կը փանդես,
 Կը տեսնեմ, կ'ապեմ, կը զարմանամ ետ ...
 Ի՞նչ է այս, ըսէ, ով Մայր Բրնուքիւն, ի՞նչ կ'ասուկ անհամ,
 Ի՞նչ ընեմ հիմա, խնդա՞մ ո՛չ ոչ լամ:

Երանի՛ է քեզ, ծառա ուղեւոր,
 Երանի ծառադ մընայ միշտ անէջ,
 Սիրքդ չունենայ թմբիրը անդորր,
 Ազբիրին Ակը փնտռես դուն անվերջ:

Մ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ԿՐ ՍԻՐ Ե Մ...

Կր սիրեմ գարնան անձրևը բարակ,
 Գոլմեր ամրան, արեւն իր ճախակ,
 'Կալուկը աշնան՝ հաղցրաթխն համակ,
 Ու նայնիսկ ձմեռն փոքորիկն ու փոխ:

Կը սիրեմ մանկանց ճառարպետն անմեղ,
 Ու պարմաններուն եռանդն ու տախն,
 Կոյսերուն ճարճանքը լայնչազեղ
 Ու ճարճներուն ի սենն խմածուք:

Կը սիրեմ ես զիր, եղ ու գեղարուես.
 Աղօթք՝ փրթած սրէ: մը բարի,
 Զղուս բազուկներն բանուորին համես
 Ու մահաւան զացող զինուորն հաշարի:

Սիրած եմ ես խոր, սիրած եմ ածգին.
 Սիրոյ դէմ մեղքի շեղներն կը կէին.
 Սիրս եմ օծեւ սիրով անապաղ.
 Որ վիճակն զիմաց մնայ դուռն իր փակ:

Կը սիրեմ ես ռոս, կը սիրեմ ես խոր,
 Սիրո՛ւ կը ջանամ յաղթել ժանճ մահաւան,
 Քանզի աներկբայ ես կը հաւատամ
 Թէ սէրն է մահէն աւելի հզօր:

Դ. ՀԱՐՏԱՐ

ՄԱՏԵՆԱԳՐԱԿԱՆ

Ժ. — ՄԵԾԻ ԵՐԿՈՒՇԱԲԱԹԻՆ, Ի ԹՋԵՆԻՆ ԵՒ ՑԱԴԱՄ

Երանելոյն Թէոփիլեա ասացեալ [ի] մեծի Բեիմ, ի ԹՂԵՆԻՆ ԵՒ յԱԳԱՄ.
Յաղագս (յ)անիծից ԹՂԵՆՈՅՆ ԵՒ ՎԱՍՈՒ Ուպուեխարութեան:

Արդ թէպէտ եւ քաղուք ասացեալ¹⁰ են եթէ՝ պատկեր անիծից թզնոյն ցուցեալ ձեւանայր ի հրէայան՝ առ ի չինել ի նոցանէ պտուղ արգարութեան, սակայն ոչ է այդպէս. զի ոչ թէ պտուղ միայն ոչ ցուցաւ ի նոցանէ, այլ եւ ծառք պտղաբերք արգարութեան: Քանզի ի նոցանէ երեսեցաւ մեծն այն եւ ընտրեայն Պողոս, որոյ պտուղ վարդապետութեանն, եւ ոստք հովանաւորութեանն հաւատոց յէջա ծածկեաց զամենայն հաւատացեալս. որ զարմատ կոապաշտութեանն հրովն, որով լցեալ ի Հոգոյն Սրբոյ հրդեհեալ կրօնոյր, եւ իւրովն արգիւնաւոր պտղովն զամենեւեան կերակրէր: Կողոպտիչն եկեղեցիաց՝ աւազակաց ամենայն զհամազոյ երրորդութեանն հաւատն զգեցուցանէր: Եկեղեցոյ աւար հարկանողն՝ զարդ լեալ տաճարին Աստուծոյ: Որ հայոցիչն էր հաւատոց՝ քարոզ լեալ աստուածապաշտութեանն: Ամբաստանողն Քրիստոսի եւ քարոզողն դարձեալ աստուածութեան նորա, որ զնա իբրեւ զօրինակեաց ի խաչ հանէին, զխաչեալն յետոյ օրինաւոր Աստուած քարոզէր:

Մեծն Պողոս՝ յերկրի կողոպտողն, եւ յերկինս զանձաւորն, մարդն վիրաւոր եւ բազմավիրաց բժշկողն, կուրացեալն տեսանելեօք եւ երկնային լուսովն պայծառացեալն: Սա իսկ. յառաք բան զանէծս թզնոյն, զասացեալ լինէր ի պտղոյ հաւատոցն քրիստոսեան, եւ յետ անիծիցն ապա պտղաբերեալ ի հաւատն ճշմարտութեան, յորոյ պտղոյն արգարութեան եւ այժմ տիեզերք ամենայն կերակրեալ լինին:

Ասեմ եւ քան զսա նախ զսուրբն Մտեփաննոս, զթագաւորին մերոյ յառաջակաց զինուորն, զբահանային մեծի զառաջին սարկաւազն, զհահալտալկաղորին¹¹ սուրբ

¹⁰ ասացեալն Ժ ¹¹ զնախադրին Ժ

10. — Այօթամասոյց, 1612ին գրած, նկարած եւ կողմած է «Ի յաշխարհն Պարսից», իմա «Ի գեաւղն Քաղաք», ինչպէս ունին նախորդ եւ յաջորդ ձեռագիրները. — Յիշէր. ԺԷ. Դարն, Ա. Հատոր, ԹԻ. 582: Յուցակ Ձեռ. Նոր Զուղայի, Բ. Հատոր, ԼԵՆ. Գ. Միասեան, 1972, էջ 44:

11. — Աւետարան, 1614ին գրած, նկարած եւ կողմած է «Ի յաշխարհն Պարսից, Ի գեաւղն Քաղաք», աստուածասէր Շաղսակիի ցանկութեամբ:

Յիշատակարանին մէջ կը կարդանք. «Յիշեցէք... զանպիտան գծողք եւ ըզծնաւորք իմ զտէր Յովաննէսն եւ զՈւլուխաթունն... եւ զաշակերտն իմ զՄիւլ-

թունն, եւ զհոգեւոր հոյսն իմ զտէր Յակոբն զուսուցանող զրիս եւ արուեստիս».
— Յուցակ Ձեռ. Նոր Զուղայի, Բ., էջ 114—115:

12. — Աւետարան, 1615ին ձեռնորկած է ծաղկեալ եւ նկարեալ, բայց մահը վրայ հասած է եւ գործը կէս մնացած: Իր աշակերտը՝ Յովաննէս սրկ. Տղաղեցի որձանադրած է ապէս. «Հայս Աւետարանս, վանեցի տէր Զաքարայ վարդապետ ասն, այն էր սկիզբն արարեալս ի զթերն ամէն ծաղկել էր, անաւրիճակնայն նկարեաց, ապա ողորմած հոգին վախճանեցաւ».
— Յուցակ Ձեռ. Նոր Զուղայի, Ա., էջ 155—156:

Ն. ԱՐՔ. ԵՐԱՎԱՆ

գառաջին նահատակն, զգասուց պատկաւորաց զառաջին պատկաւորն, զմարտիրոսական տնկոց զմարտիրոսաբեր արմատն, զբրիտառետեան վկայիցն զվկայաբեր ծառն, յաստուածային երոյն խորովելոց հացիցն՝ զքարաքարից հատկն:

Մոյնպէս եւ Ղինգիստան⁵⁰ հարիւրապառն, քաւիւրնն ի հէլիշն առաջին խոստովանողն, որ զի վերա խաչին չարչարեալն՝ Աստուած խոստովանելով, եւ յետոյ վստն սիրելոյ զհոգիս խաչելոյն նահատակէ՝ ի տիւրն զինքն մատոյց սրբոյն՝ պատարագին՝ պատարագ առանց ճնկեմոյ: Նուիրեացաւ եւ նուէրս նմա, զոր Աստուած խոստովանեցաւ ի վերա խաչին, եւ հոգովն սրբով զօրացեալ զնկուս վաճճ զնեալ եւ անարիւն պատարագին:

Սորայ եւ այլ բազումք, որք ծաղկեցան յերրոյնցոցն, զխոսցէք, որ լի էք իմաստութեամբ, զի ոչ են նոքա պատկեր անխիղճ թրգնեոյն, այլ որպէս ասացար յառաջագոյն: Յորժամ տեսեալ զթգնիկն զնա խաւատեղծն յՀեազ, եւ զիւսցէս ի ստեղծուածն ձեռաց իւրց, որ նախ քան զգոյնանալն չիտէր զսմնեալն, եւ վստգի նա զանէծան ընդ թգնեալն ընկալաւ, զսնէծան սնիծեաց: Եւ զի առակ օրինակի կամեցաւ արան զնա, եւ այն յազազս չգլտ յսեւոյ պողոյն, զորոյ եւ Մարկոս յայտ առնէ մեզ անելով հիէ՝ ոչ էր իսկ ժամանակ թգոյ:

Այլ որպէս մարդասիրտալս գայր ի չարարանս վասն նորա, որ զանէծան ընդ թգնեալն ընկալաւ, նախ ի գայն ի թգնեալն հասանելով զանէծան նմա բարբառեացաւ, որ ընդզոյս իւրն մեղաց, եւ որպէս յարութեամբ Ղազարոս սկիզբն արար տանելոյ զհոգիս, զպիւզեալ սիրելիք յաւաքեցուց սնիւն զթգնեալն՝ սկիզբն արար պատառելոյ անխիղճ նախաստեղծին:

Յ Ո Ր Դ Ո Ր Ա Կ Ի Ա

Եւ արդ հիէ՝ այս այսպէս է, եկայք այսօր եւ մեր օրախոսացոյք ընդ ազատութիւնս ի մեղացն անխիղճ ի մերում: Նախահայն, եւ որք երեկ յայտ, զի Մարիամ եւ Մարթայ ընդ յարեմիւնն Ղազարոս արախացան, զորք որ մեղացն արախի՝ հոգով մեռեալ էք յանկմանէ անախ, ընդ Ղազարոս փութաբարձութիւն չստեղծ, եւ արախեցէլն ի մեղաց՝ ընդ Մարիամ եւ ընդ Մարթայ հոգով եւ մարմնով զուսեմասցոյք:

Ընդ⁵¹ աղայն, որպէս զծիր իմաստասիրեցէք, ի զորոյն զգաւորս բարեաց, եւ ընդ ստեղծաց(ի)ս յիմար լիցոյք ի զսրժոց չարեաց⁵²: Եւ որպէս երեկ ընդ ժողովուրդս երրայնցեոցն փառաւորելով նմա, որ ուր մեզ եկն, ի բազմութեան արեւն, ի քիւնն առաքեցէք, այսօր ընդ սպառելի նորա զանէծան հօրն մերում՝ արախեցոյք, եւ զի անխիղճն այնմ մահ աւանդեցաւ մարդկան, հա մահն զամենայն ծնունդս մահս ցերեյն յինքն ժողովելով՝ կապեաց կապեալք տնւումանելի:

Անխիղճս այս՝ մարդոյն կենդանութիւն արաքեցեացաւ, եւ ամենայն ծնունդս նորա ազատութեան ի կապեաց զժողոցն, որոց առաջին ազատեալ Ղազարոս երեւեցաւ: Եւ վասն այսր պարտ էր ուրախանալ եւ պարել, եւ ջնքմ ապաշխարութեամբ եւ եռանդեղաւ արտասուօք առաջի մտանել ազատողին, զի հասանելով ի մեծ օրն ազատութեան՝ ի կենդանութեան արիւնն եւ ի պատուական մարմինն արժանաւոր լիցոյք նաշակել: Զի ուրախացեալքս ընդ աւերումն զժողոցն՝ վայելման քաջեալ արթոյնութեանն հասանիցնիք, եւ թէ ոք յապաղեալ իջէ յապաշխարութեան՝ ի հոգւօք օրտա քառասներորդս, զոր երեկ կառարեցար:

Ասկայն ի կից առուրս մեացեալ՝ փոյլի յանձին կալեալ ճեպեցի զի ոչմայրախ յուսովն, որ ի Տէր, որքան եւ յանցանք լցեալ իջէ՝ կարասցէ ապաշխարել յաւորքս յայստիկ, եւ արժանաւորի անարատ մարմնոյ եւ պատուական ալեւնն ճեպեալ: Զի թէ պաշտելն ի միում ժամու բազում ժամանակաց զանթիւ յանցանս իւր կարաց⁵³ բաւել: Եւ աւագակն յական թօթափել ի դատապարտութեանէ խաչին, եւ խոստովանու-

⁵⁰ Ղուկիանոս ի ⁵¹ Երբոց ի ⁵² Ձուկի ժ ⁵³ Ի միում ի ⁵⁴ Անդ ժ ⁵⁵ Զարաց ժ ⁵⁶ Կարեաց ժ

թեամբ զորախտն ժառանգեաց, որչափ եւս առաւել մեք, ի վեց աւուրքս յայսոսիկ, կուրսացուք խոտորվանութեամբ եւ ուղաշխարութեամբ զյանցանս մեր քաւել: Զի հասանելով յօրն Յարութեան Տնառն մերոյ մեծի պատեքին՝ արժանաւորութեամբ հաղորդեսցուք ի սուրբ եւ ի պատուական մարմնոյ եւ յարենէ նորա: Եւ այս ոչ եթէ պահօք եւ աղօթիք միայն վճարեսցի, այլ եւ գործովք բարեաց, ողորմութեամբ եւ անխտակալութեամբ: Զի թէ զամենայն աւուրքս քառասնորդացս անստաղ իցնմք կացեալ, եւ զպարանոցս մեր ընդ լծով ծանկզանաւ ալկեալ, սշտեւ միայն ոչ օգտեսցուք. զի ոչ եթէ զայնպիսի պահս խնդրեաց Աստուած, ապա՝ զոր երթ ստէ, որ ընդ շնորհօքդ ես եւ ճշմարտութեամբդ զարդարեալ, առ մարգարէն Յսայիաս, եւ նա օրինօքն եւ՝⁶¹ ստուերօքն ուսուցանէ ձեզ:

Ասա, ով աստուածաբան Եսայի, զի իմացուք յաղագս ճշմարիտ պահոց: Լուր, առէ, ոչ զայնպիսի պահս ընտրեցի, առէ Տէր, եւ ոչ զօրն յորում կարկամեցուցանէ մարդ պանծն իւր. զի թէ կորացուցանիցես իրլ եւ զանուր զպարանոց քոյ, եւ քուրծ եւ մոխիր ի ներքոյ քո տարածանիցես, ոչ կոչեցիք պահս եւ ոչ օր ընդունելի: Ապա զորպիսի՞ պահս ընդունի, ասա, զի գիտացուք: Լուր, առէ, լուծ գինճիռն անիրաւութեամբ, քակեալ զխարդախութիւն եւ զբռնութիւն վաճառաց քոց, արծակեալ⁶² ըզնեղեալս թողութեամբ, եւ զամենայն մուրհակս անիրաւութեանց պատառեալ:

Եւ յորժամ զայդ արարից, առէ, զի՛նչ լինիցի ինծ. լուր աղանմ, եւ զոր ի կարգին: Յայնժամ, առէ, ծառայեսցի կանուխ լոյս քո, եւ բժշկութիւն քեզ վաղվադակի հասցէ, գնտացէ առաջի քո արդարութիւնս քո: Յայնժամ կարգասցես առ Աստուած եւ լուիցէ քեզ, եւ մինչեւ խօսեսցիս՝ ասասցէ թէ, հասնալ կամ. զայսոսիկ մարգարէն օրինօքն⁶³ ասացեալ, եւ քերանովն Աստուծոյ: Նա եւ շնորհք ճշմարտութեանս. ոչ ասաց՝ եթէ եկայք արհնեալք Հօր իմոյ, ժառանգեցէք զպատրաստեալ արքայութիւնն. վասնզի անստաղ կեցայք եւ ծարաւեցայք եւ գետնախշտի եղէք⁶⁴: Ապա զի՛նչ, քաղցեալ առէ՝ եւ ետուր ինծ ուտել, եւ ծարաւեցալ եւ (յ)տրուցէք զիս, մերկ էի եւ զգեցուցէք զիս, հրաւաղ էի եւ տեսէք զիս, օտար էի եւ ժողովեցէք զիս:

Տեսն՝ Սիրիելի, զի իբրեւ աղա[զա]կն խաչակից ոչ եղեր, եւ այդու լուար որպէս գնա լինել: Եւ որպէս զպոռնիկն⁶⁵ բազում ինչս ի պէտս իւրոց ոչ ծախսեցեր, եւ գտեր որպէս գնա թողութիւն յանցանաց քոց: Զի սազակն, որ⁶⁶ խաչակից եղեւ նմա, լուաւ անդէ՛ն՝ զայսօր ընդ իս իցես ի դրախտին: Եւ դու յորժամ նմա կերակրակից լիցիս՝ լուիցես ի բերանոյ կոչողին ասել քեզ. եկայք արհնեալք Հօր⁶⁷ իմոյ, ժառանգեցէք ձեզ զարքայութիւնն:

Եթէ⁶⁸ պոռնիկն իւր թափեաց մեծագին ի վերայ ոտիցն Քրիստոսի, ի տունն Սիմոնի բորոտի, եւ լուաւ ի նմանէ եթէ՝ կին դու, թողեալ լիցին քեզ մեղք⁶⁹ քո, դու զաշխատեալսն հանգոյ ի տուն քո, եւ կերակրելովն լուայ գոտսն, եւ իբրեւ զպոռնիկն ընդունիցիս ի նմանէ թողութիւն բազում մեղաց եւ անօրէնութեանց քոց:

Ասէ. ոչ ունիմ հաց, զի տաց աղքատաց, եւ ոչ տուն, զի ժողովեցից զօտարսն: Այդ զի՛նչ պարտ է ինծ առնել զի կեցից: Զայնսոսիկ՝ յոր ոչ գոյ ընչից պէտս ծախելոյ. զհիւանդան տես. առ բանտարգանսն մուտ, տուր նոցա թէ ծարաւալ իցեն բաժակ մի ցուրտ ջուր, օգնեալ բանիւր⁷⁰: Եւ եթէ ոչ ջուր իսկ⁷¹ ստացեալ իցես, վասն զի յանկարողաց ես, միայն զբարսդ եւ զսիրտդ ողորմած ստացիր⁷², որով թէ չունիս կենսակուր կամ տուն կամ զգեստ, եւ փափաքեալ ցանկաս ի կերակրել եւ ի զգեսուցարկուր կամ տուն կամ զգեստ, եւ փափաքեալ ցանկաս ի կերակրել եւ ի զգեսուցարկուր կամ տուն կամ զգեստ, քան ամենայն որպէս աւարտեալ գործք համարեսցի քեզ Աստուած: Նել, ի ժողովել, զայն ամենայն որպէս աւարտեալ գործք համարեսցի քեզ Աստուած: Օգնեալ որպէս ասացի, բանիւր, մխիթարեալ վշտալկիցելով, եւ բանք քո քան գոտուրս, Օգնեալ որպէս ասացի, գերագոյն համարեսցի. Զի որպէս ընչեղն՝ ի տունն, դու ցանկութեամբ որ ի զրկանաց, գերագոյն համարեսցի. Զի որպէս ընչեղն՝ ի տունն, դու ցանկութեամբ

⁶¹ Զունի՝ և ի ⁶² արծակեալ ժ ⁶³ Զունի՝ ասացէ թէ ... օրինօքն ի ⁶⁴ Եղաք ժ
⁶⁵ Զունի՝ խաչակից ... զպոռնիկն ի ⁶⁶ ոչ ի ⁶⁷ Զունի՝ Հօր ի ⁶⁸ Եւ թէ ի ⁶⁹ Զունի՝ մեղք ի
⁷⁰ Բանիւր ի ⁷¹ Եւ եթէ չունի ոչ ջուր իսկ ժ ⁷² ստացիր ի

սրտիդ ընդ նմա տուռապեցար: Եւ թէ նա կերակրեաց եւ զգեցոյց [յ]րնչեցն, զոր ունէր, դու զգանկութիւն առնելոյն առ քեզ ձգեցեր յօժարութեամբ սրտի. եթէ մնծաւ տունն հացիւ ըզբաղցն ելից՝ դու բնաւ սփոփեցեր:

Նայ եւ այլ դիրազոյն ճանապարհ ցուցեալ մեզ շնորհա քան զտուներն, որով մի ական թօթափել՝ զամենայն յանցանս քո, որպէս զաւագակն կարասցես ջնջել եթէ ոք զրկեսցէ զքեզ, կամ ի յար մատնեսցէ, զինչս քո յափշտակեսցէ. եթէ յամենայն սրտէ քումմէ թողլով նմա քարի ըլծասցիս, եւ զքինահանութեան ռխսն ի սրտէդ (յ)արմատախիլ արասցես, իսկոյն ժամու եւ քեզ թողան⁶⁹ ամենայն յանցանք սխալանաց քոց: Ոյգու ոչ եթէ որպէս զաւագակն միայն ինիցիս, այլ ըստ կարի քում նմանեսցիս այնմ, որ աւագակնի զարբայութիւնն պարզեւեաց: Զի որ ընդ աւագակն տաց՝ զայսօր ընդ իս իցեսն ի դրախտին, նա ասաց՝ Արհնեցէք զհալածիս ձեր, քարի արարէք աստելեաց ձերոց, եւ եղիջիք նմանողք Հօրն ձերոյ, որ յերկինսն է, զոր աւագակն ամենեւին ոչ լուաւ: Եւ վասնզի պսակ առաքինութեանս այսմ վերագոյն փայլեսցէ քան զամենայն սրբոց, սակս այսր՝ յամենայն ժամու եւ խափանեցայց յարկանելոյ զպատուիրանս զւրայ յականջս ձեր, ով աստուածասէր լսողդ:

Արդ եթէ զայս այսպէս արասցուք՝ թէ եւ քան զաւագակն բազմամեղ իցեմք, հասանելով⁷⁰ յօր մեծի զտակին՝ ի սեղանոյն Տեսոն համարծակապէս ճաշակեսցուք: Իսկ եթէ ընդ իրևարս ռխս պահելով (յ)արմատախիլ լցեալ էք, մինչ զի բանիւ ձերով մեռեալս յարուցանէք, յերինս փոփոխէք, մյ՛ յանդգնիք ճաշակել ի մարմնոյ եւ յարնէ Տեսոն. ապա թէ ճաշակես՝ պարտական եղեր արեան նորա սուրբ, նա՛ թող ասէ եւ թողու քեզ:

Եւ դարձեալ եթէ ոչ թողուցուք մարդկան գյանցանս նոցա, Հայրն երկնաւոր ձեզ զծննն ոչ թողցէ: Որ եւ երթալն առաջի նորա՝ լուիցես ի նմանէ, որպէս յիմար կուսանքն իտան եթէ՝ երթ ի քաց, ոչ ճանաչեմ զքեզ՝ Քանզի եւ նորա բազմազան առաքինութեամբ զարդարեալ էին, այլ օգտեցան ոչինչ այնու՝ առանց ողորմութեան եւ սիրոյ: Այսպէս՝ եւ որ⁷¹ բիրապատիկ առաքինութեամբ լցեալն է, չօգտի առանց անխափակութեան եւ հաշտելոյ:

Վասն որոյ աղաչեմ, զի որք յանցաւորք եմք՝ փութացուք զառաքինութիւնս զայս գործել, զի մի առանց սորայ զամենայն առաքինութիւնս մեր կորուսանիցեմք: Եւ որք առաքինութեանց գործող էք՝ քանացարուք զսա աւարտ դնել, զի որք առանց սորա վարեսցեն զկեանս, յամենայն առաքինութեանց իւրեանց⁷² զրկելով, ի հուր գեհննոյն⁷³ տանջեսցին յաւիտեան:

Արդ ի վերայ ամենայն առաքինութեանց մերոց՝ աւարտ զանոխակալութիւնն եւ զսէրն դիցուք, զի արբայութեանն երկնից հասանելոյ նորք լիցուք արժանիք: Ծնորհօք եւ մարդասիրութեամբ Տեսոն մերոյ եւ փրկչին Սիսուսի Քրիստոսի, որոյ ընդ Հօր իրում, հանդերձ Հոգւովն Սրբով, փառք իշխանութիւն եւ պատիւ յաւիտեանս յաւիտենից⁷⁴ ամէն:

(Մարտ. 20)

Հրաւ. Ա. Յ. ՍՐՃՈՒՆԻ

⁶⁹ Ձուկի՝ Թողու եւ ⁷⁰ հասանելով ⁷¹ Ձուկի՝ որ ⁷² իւրեց ⁷³ գեհնն ⁷⁴ հանդերձ

ՀԻՆ ԷՊԵՐ

ՏԱՂ ՍՐԲՈՑ ԴԱՌԱՍՆԻՑՆ Ի ՍԵՐԱՍԵՏ

Ս Տ Ի Փ Ա Ն Ո Ս

Սըրբոց քառասնիցն այսպէս տառնեմք ըզտան,
 Տանն մեծ գոհութեան բերկրեալ տառնեմք երգով:
 Երգով ցընծութեամբ, աւրնաբանեմք ըզթագաւորն փառաց,
 Փառաց զՊագաւորն, չորեքաստան սըրբոցն տարնեմք այսաւր:
 Այսաւր ժառանցան ընծայ փըրկչին ընտրեալ վըհայք նորոգ,
 Նորոգ զաւրութեամբ, բանին շնորհաց եղնն ժաքրեալք նոգաւ:
 Նոգաւ սըրբեցան ի կիրա զանից ի նմանութիւն սպայ,
 Ոսկոյ երանգավթ, փայլեալք լուսով պայծառացեալք սըրբոց:
 Սըրբոց քառասնիցն, ընծայեցան անուան Ռարկրեալ էին,
 էին Յարկրիւյ, յի[ր]-ն տառն ըզլարչարանս քանդի:
 Ռանդի կապանաց, ասրեալ կամաւ քառասնեցան սըրբոցն,
 Սըրբոցն ի բանտին, Յիպուս յայտնեալ քաջայրեալ տանք:
 Ասիք առ նստաւ: Համբերեցէք իսպառ՝ կեցլիք առ իտ,
 Առ իտ վայելէք զանժըննելի տեղի փառաց լուսոյ,
 Լուսոյ երամանուն, ժուժկայէին գաւանելով զՅիսուս:
 ԶՅիսուս գաւանեալ, ընդգէմ մեղաց չոր իշխանին մանա,
 Մանա իշխանին, քարկանաւով ըզտուր[ն]ն արկեալ ի ինն,
 Ի ինն թայն ժրեալ աւր ծալէին մարմինք սըրբոց պաղեալ:
 Սըրբոց քառասնիցն, ասիւմք ներկեալ յերանգ գանձայ վարդից,
 Վարդից կարմրութիւն, տառն նոգան արեամբ ներկեալ սըրբոցն:
 Սըրբոցն այն արեամբ, կապուեալեալ ծովուն փոխեալ յարիւն,
 Յարիւն կարմրացեալ, ժուժկայէին սուրբքն այն ի մէջ լընին:
 Լընին զառնութեանն, առ ժուժկայեալք մինն ի զընդից սըրբոց,
 Սըրբոցն այն մեկնեալ, ի քաղանին փութաւր առ ման մեղացն:
 Մեղացն ըմբռնեալ, պակասելով ի շորից տառանն,
 Տառանց գայն շորից, քաղնապտանին լընեալ ըզԹիւ սըրբոցն:
 Սըրբոցն այն բերկրեալ, ի յաւելումն խորըրդեղան ըմբռն,
 Լըման արեակաւք, աւրնաբանեմք զովն զՅիսուս Քրիստոս:
 Քրիստոս թագաւորն, աւալեմք յայտնեալ պըտեղաւ անդապ սըրբոցն,
 Սըրբոցն այն զընդի, լոյս մեծ տեսեալ պըտեղաւ ինեալ յերկնից:
 Յերկնից ծագելով արեւ արեւուս լուսոյն:
 Լուսոյն ծաւալմամբ լուծեալ ըզգաղ ասորին,
 Սասորին այն լուծեալ, յերկնից ինեալ սերմըրէից արքայն:
 Արքայն պետութեանց, յայտնէր փառաւք այսաւր գաղաւք սըրբոցն,
 Սըրբոցն այն երաշխք ժուժկայեալք ի լալտից քարկաւան:
 Զքարկաւան լալտաթից, տառն սըրբոց տառնեցելով զիւրիւն,
 Զիւրիւն արեակեալ, ի յերկնային լուսոյ մըտեալ խորանու:
 Փառաց թագաւոր, քեզ վայելէ փառք ե պատիւ ընդ Հորս:

[illegible][illegible]

գլուխ գինուած՝ իջաւ շուկայ: Նոյն առաւ, շուկայէն անցնող կարգ մը քրիստոնեաներ գանակոծուեցան, վիրաւորուեցան և մահից ալ խոշտանգուածով ապանեւրեցան: Նոյն օրը, ժամը 10էն սկսեալ, իզմիրի այլեայլ կողմերէն Քէմալական յառաջադասաց ֆիսակաները ներս խուժելը աւելի խրախուսեց թուրք խուժանը, որ թրքական գրօններով սկսաւ պաշտօնի քաղաքին մէջ: Պոլլիզատին վրայ հաւաքուած թուրք խուժանը սկսաւ հայոց թաղին ուղղութեամբ հրացան արձակել: Եյս հրացանաձգութիւնը, որ քաղաքի ժամ տեկց, պատճառ եղաւ որ Հայոց թաղի մերթադնեայք Ս. Սահակոսն եկեղեցին ապաստանին:

Քէմալական բանակին Թզիր մուտք. — Աֆրանի ճակատը խորտակուելէն 12 օր վերջ, Քէմալական բանակը որդադրէն և շատ գիւրտութեամբ հասաւ իզմիրի գրան աւջի. և Սեպտ. 9, Շարաթ առաւ, կոտորեց իր յաջորդած ժուշուք և օգնականները քաղաքի վրայ խոժանով քրիստոնեաներու ծափերով և ձգմանցի ծաւերուն սուլումներով: Երկու ժամէն աւելի տեկց ժուշուք սուսերամերիք ճիւղօր զինուորներուն, որոնք չըլլապատճ յայն գերի զինուորներ և օգններ, կը յառաջանային ամբողջ քաղաքի երկայնքին, Փոսթայէն գէպի գորտնաց: Առաջնորդութեամբ անձնակազմի ղեկավարները գորչը պարզեց, ի նշան Օսմանեան տիրապետութեան հաստատուած ըլլալուն, և գաղթեցուց անցադրատան և առաջնորդութեանի այլ գործաւնութիւնները: Հայոց թաղի անցուդարձը դադրած էր: Թուրք խաժամուած ամբողջ, կազմակալ Ծ-Յ կողմնաց թաղմաթիւ խմբակներէ, զինուած պատերազմական զէնքերով, կը չըլէր փողոցները: Մերթադնեայք օարսափաւոր իրենց տունները քաշուած էին և շատեր եկեղեցին ապաստանած: Թաղին զանազան կողմերէն սաւաղ սաւաղ երացանաձգութեան սաձգանկի ձայնը և կանանց աւ ժանուկներու ճիւղեր և աղաղակներ կը լսուէին: Խուժանը բռնութեամբ տուններ կը մտնէր, տնեցիներ կը խոշտանգէր և կողոպտակէր: Եւ կը օպանէր: Հայոց թաղին բոլոր տնիկները կեղծուած գրաւուեցան Կալ-

կին Կալաներով և Քէմալական զինուորներով, որոնք փողոցէն անցնող թաղեցիներու երբ պատահաւոր հոնդիպէին, աղաղակները սաւաղէն ետք, քրիստոնեաները կողոպտակէն վերջ ահաւելի շարժաբանքներով կը մեղացնէին: Այդ Շարաթ գիւղեր ընդհանրապէս քաղաքին ծայրերը գանձուող յայն թաղերը (Ափանձ-Մահալա, Այսս Վաւալա, Այսս Գոստանդինա, Այսս Նիքալայա), իսկ ժամանակապէս հայ թաղերը (Հայաթ, Գարաթաղ, Գորտէթի) նշաւակ զարման թրքական վայրագութեանց և այս թաղերուն մէջ սկսաւ շարժը Քէմալական անշուք և անմարդնթաց խմբաւորութեանց: Տուններ կը թալանուէին և գաղթերը թուրք տուններ կը տարուէին: Թուրք գիւղեր և աղաք թալանը կը կրէին, իսկ խաժանաձգութեանը զրազած էին երայր փնտռելով և զանազան տեղի աւ տեղը, և կամ տաւերները կեղծուելով՝ ողորմեցու գործով: Վերայիշեալ թաղերու մէջ քնակող գիւղեր և օրթորդներ կ'առնուեցան և աղաղակայ կ'ըլլային թուրք խաժանին և զինուորներու վայրագ վերաբերմանքին:

Սեպտեմբ. 10, Կիրակի. — Կէսրէի ետք մեծ թափով գտաւ թարսեցան ջաղաք, թալանը և առնուեցանները: Ժամը 3ին երկու ծաղեցաւ հայոցին է՛ն ծայրը և Կէսրէի քաղաքին է՛ն ժող իշուք արդէն մը: Հորէն խումբ, որուն կ'ընդհանրային Անգլիայի իշուքներ, եկաւ և մարեց երթագինը անմիջապէս: Կիրակի գիւղեր, մինչև Կառաւ շարսեանկուեցան խմբաւորութիւններն աւ վայրագութիւններէ մինչև 11 Սեպտեմբեր, երկուշաբթի օր: Հայերու կաւ-կարասիները օր ցերեկով նալլերու մէջ գրուած կը պարուէին: Երկուշաբթի գիւղեր, աղաղատան զէմ ժամը 3ին, կրկին երկու ծաղեցաւ Կառաւ օրուն տուններ: Հորէն խումբը այս անգամ ալ հասաւ և մարեց կրակը: Սեպտեմբ. 12, Երեքշաբթի, հայոց թաղի բոլոր տունները թալանուած և դատարկուած էին: Եւ յաւաներէն մեծ մասին իրաքանչիւրին մէջ 1-4 սպաննուածներ կային: Այս դժբախտներու կարգին, Գաղաթական փաշայի նախկին Առնակապի և մեծ օրէնագէտ, իրաւարան, աղաղային և թուրք շրջանակներու մէջ մեծապէս յարգուած

պատկառելի անձնաւորութիւն մը՝ Պր. Նազարէթ Ներսէսեանը, իր կնոջ և զաւկին հետ, խուճուճ խաժափուն զոհ կ'ըլլար։ Կարաթաղի և Գորտէլիոյի, ինչպէս նաեւ կէօղթէփէի հայ տուններուն նոյն բոխար կը վիճակուէր։ Շուկայի կողպուածը նոյն թափով յառաջ կը տարուէր։ Թայանը նախ սկսած էր հայ վաճառատուններէն, որոնց մէջ էին 100,000—250,000 Անգլիական Ոսկիի արժէքով Մալի Փաթուր պարունակող Պազընիսն, Սևրի-ապիսն, Իփիէքնիսն, Աղնուսիսն, Նի-քթիսն, Գոճամաննա, Թօփալիսն և այլ վաճառատուններ, և հետզհետէ ծաւալած յոյն վաճառատուններէ վրայ էա, ուր ևս պակաս չէին հսկայ գրամաղուխներ։ Շուկայի ապրանքները ևս օր ջերեկով կառքերու մէջ դրուած՝ տարուեցան թուրքերու թաղը։ Սեպտ. 12, երեքշաբթի, հայերու և յոյներու վերաբերակ զրեթէ տմբող չուկայի մեծ ապօրինի խանութները դատարկուեցան։

Կ. Սեփանցոս Մոլը Եպիսկոպոս. — Իգժիբի հայոց Ս. Սեփանցոս Տաճարը, իր հսկայ և հայկապ կառուցուած քովը, իր միակուսէ՝ սիւներովը, իր գեղակերպ գմբէթովը, հարաւարապետական ցուխ-գործոց մըն է։ Ոչ միայն քանդակի բազմաթիւ քանդակներ մէջ, այլ և քոթը Ասիայ թուրք քաղաքներու շէնքերուն մէջ առաջին տեղը կը գրուէր։ Տաճարին շուրջ գտնուող ընդարձակ պարտէզը չըլլապատուած էր եկեղեցապատկան շէնքերով և ամբարշէն պատերով։ Փողոցի դռներն էին քրիսթիանոյ և ամբողջու ու ամբողջակ։ Տաճարին մէջ հասաքուած էին տարիէ մը ի վեր լիցիթի դռնուող կիրիկեցիներ, Քէմալի բանակին առջևէն փախչող զաւառայիններ և հայոց թաղի խժոժութիւններու հետեանքով իրենց տունները լքող հայեր և յոյներ, որով բոլոր ապաստան-կայաներու թիւը կը հասնէր 8-9,000-ի։ Տաճարը Քէմալական բանակին մտած ժամէն սկսեալ ենթարկուեցաւ թուրքերու յարձակումին։ Յարձակումները ստացան հետզհետէ լուր և պաշտօնական հանգում տանք։ Սեպտ. 10, կիրակի լուսնալուսն, զինուորական և խաժափաւորներ արդէն լուրջ միջոցներով տաճարին շրջապատին

և դռներուն վրայ յարձակուած պատրաստուեցան։ Շուրթի գիշերուան ժամը 10-ի յարձակումը անյաջող հետեանք ունենալուն, նոյն գիշեր 5-6 տարբեր տեղերէ յարձակւնուն հապառակ՝ չկրցան որեւէ տեղէ մուտք գործել։ Կիրակի երեկոյան հետզհետէ աւելի ստատկութեամբ կրկնուեցան յարձակումները, բռնու հրացանաձգութեամբ և պոմպաներով։ Տիրող սարսափին ազդեցութեան տակ, ներսի ժողովուրդը սկսաւ լայնատառ ազդակել սրտակեղծ վայնասունով մը և զարնել տաճարին զանգալը ընդհան ընդհան։ Կիրակի ցերեկ, ապաստանաւորներուն մէջ գտնուող զանաւաններ և կարգ մը երիտաւար քանդակներով կը գումարեն և կ'որոշեն Անգլիէն և Ֆրանսերէն լեզուներով նամակներ յղել Ամերիկեան և Ֆրանսական հիւղատեսներուն։ Այդ նամակներով, յաշուէն 8-9,000 ժողովուրդին, կը խնդրուի իրենց միջամտութիւնը՝ բանալու եկեղեցին և անվտանգ դուրս հանելու ապաստանեալները։ Տիկին Նազելի ձիվէլէկիսն և Օր. Շնարհիկ սիրայօժար կը ստանձնեն նամակները տանելու գործը և հիւանդապահունիք տարաջ նազա, կ'իլլեն եկեղեցիէն և նամակները կը յանձնեն հիւղատեսներուն, այնպէս առնել բերանացի ևս հայցելով անոնց գթութիւնը։ Դժբախտաբար գործնական հետեանք մը չի տրուիր այս դիմումին։ Սեպտ. 11, երկուշաբթի առաւ, Առաջնորդարանի պատուհանէն տեսնուած է որ իբր թէ 400 զինուորներ՝ բռնակում Շահին Խանի մէջ, կը պատրաստուէին քանդակ գործիքներով յարձակել եկեղեցիին վրայ։ Կարգ մը խոհմ և լրջմիտ երիտասարդներ թուրքերուն ցատումը մեղմացնող խօսքեր ուղղեցին Առաջնորդարանի պատուհանէն և սակայն թուրքեր նոյն կատարութեամբ սպասալիքներ կ'ընէին՝ ու ռազմի յարձակման մը կը պատրաստուէին։ Բարեբախտութիւն եղաւ որ անկէ կ'անցնէր ինքնաշարժ կառք մը, որուն մէջ կը գտնուէր Տօն Սըպիարինին։ Սա Քաթիէրայի բանահայտական դասէն աշխոյժ եկեղեցական մըն էր, որ չարունակ կը շրջէր հայոց թաղին մէջ և շատ մը աղէտեալ բնտանիքներ հետը առած՝ Առաջնորդարանէն

հզամ խնդրանքներուն վրայ, Տօն Սքալիտրինի կեցնել կու տայ ինքնաշարժը և կը լսէ խնդրարկունքը պատուանէն, որոնք կը բացատրեն եկեղեցւոյ մէջ գըտանքը խեղճ ժողովուրդին սարսափը, և յանուն քրիստոնէութեան և ժողովուրթի կը խնդրեն միջամտութիւնը յիշեալ եկեղեցականին՝ անվնաս դուրս հանելու և ապահով վայր մը փոխադրելու համար ապաստանականքը, որոնց մէջ կոյտին 2,000 ի չափ մօտեկներ։ Ազնուատիրոս կղերականը խօսք կու տայ անոր օգնէս երթալ հրամանատարին և անոր գթութիւնը հայցելով կարգադրութիւն մը ընել։ Նոյն օրը երկոյեան ժամը 5ին, հագիւ կը վերադառնայ Տօն Սքալիտրինի և կ'աւետէ թէ հրամանատարը ընդունած էր հզամ առաջարկը և անմիջապէս հրամայած էր յայտնաբերել զաղերեսները և թէ յաջորդ օր խառն մասնախումբ մը պիտի գայ, եկեղեցիին մէջ գտնուողները անվնաս դուրս հանելու համար։ Այդ գիշեր որեւէ յարձակում չէ հզամ եկեղեցիին վրայ, և ապաստանականքը, որուն քօրերով տնքուն էին մնացած, կրցան խողով գիշեր մը անցնել։ Սեպտ. 12ին, Երեքշաբթի առտու ժամը 9ին, եկեղեցի հասաւ ապաստուած խառն մասնախումբը և ներս ընդունուեցաւ Առաջնորդարանի գունէն։ Մասնախումբը կը բաղկանար երկու լատին կղերականներէ, երկու իտալացի նաւաղներէ և մէկ թուրք ապայէ։ Ապաստանականքը հետեւեալ խնդրանքները կը ներկայացնեն մասնախումբին.

(Միայնալի լազորդի)

1) Այր և կին խառն դուրս գալ եկեղեցիէն։ 2) Զէնքերը եկեղեցիին մէջ թողուլ։ 3) Ինքնապաշտպանութիւնը յանձնել հակառակ հետ։ Այս պայմաններնորոնքները ընդունելի նկատուելով, ապաստանականքը դուրս ելան և Տօն Սքալիտրինիի հսկողութեամբ օտար թաղեր և եկեղեցիներ փոխադրուեցան։ Հակառակ այս ազնիւ կղերականին խնդրանքներուն, եկեղեցիէն դուրս հանուող մէկն հայ կողոպտուեցաւ դուրսը խռնուած զինուորներէն։ Ետեքը ծեծերով և բռնութեամբ նուաղեցան և լատին կղերին ու իտալական նաւաղներուն աչքին առջև ճամբու ընթացքին սպանութիւններ և խեղճութիւններ եղան։ Երեկոյեան ժամը 6ին, եկեղեցին արդէն իսկ դատարկուած էր։ Թուրքեր ախրացած էին այդ հոյակապ առճարին։ Հին կր մնային միայն բոլոր գուռեր եկեղեցիներու և առճարին սակեղէն և արծաթեղէն անօթները, և մարդարտեայ աղամանդակաւ զգեստներն ու զարդերը։ Ս. Ստեփանոսի Տաճարը իր հարուստ և ճոխ անսթներով և զարդերով ալ համբաւաւոր էր։

Համակ զուտ ոսկեմսլ սկիւններն ու բուրվառները, ինչպէս և զոյգ խաչերը, համակ արծաթեայ խոշոր աշտանակներն ու ջահերը, ոսկեթել շուրջառներն ու մետաքսեայ դորգերը բոլոր երեւելի տացիւններու հրացումը շարժած էին։ Ահա այսպիսի փառահեղ և հարուստ առճար մը ոճրագործներու պիղծ ձեռքը կ'անցնէր։

ՂԵՒՈՆՆԻ ԵՊՍ. ԴՈՒՐԵԱՆ

ՆՈՐԻՑ ԵՎԵՂԵՅԱԿԱՆ ՄԻ ՔԱՆԻ ՀԱՐՅԵՐԻ ՇՈՒՐՁ

Այժմ դառնանք մեր ներկերի և ահա-
նհնք, որ Թաղէոս տառքեալի վկայա-
բանութիւնը արդեօք Թարգմանութիւն է
և թէ արդեօք այն յերկրաբան էր առա-
րասէրնորի կողմից, իրենց աղգեցնութիւնը
յունասէրնորի համեմատ աւելի ուժեղաց-
նելու նպատակով: Նոյն օժիվ է գրել Թա-
ղէոս տառքեալի և Սանդուխտ կոյսի նա-
հատակութեան պատմութիւնը կամ վար-
քը: Վարքի վերջում հանդիպում ենք
հետեւեալ ծանօթութեանը՝ «Եւ Սամուէլ
եպիսկոպոս անարժան ծառայ Քրիստոսի,
Թարգմանցի զվկայութիւն սուրբ առա-
քելոյն Թաղէոսի և զարքայ կուսից Սան-
դուխտի, և ետու ամենայն Հայաստան
աշխարհի»⁵¹: Այս վկայութեան համա-
ձայն, Թաղէոսի և Սանդուխտ կոյսի մա-
սին եղած այս աշխատութիւնը Թարգմա-
նութիւն է, և այդ քարգմանել բառը
պատճառ է դարձել, որ հրատարակիչը
որոշի Սամուէլ Քթարգմանիին ու գա-
յայն եզրակացութեան, որ վերոյիշեալ
Սամուէլ եպիսկոպոսը կարող էր այն Ա-
սորի Շմուէլ եպիսկոպոսը լինել, որը
Սահակ Պարթե Հայրապետի կենդանու-
թեան օրոք, պարսիկների ու մի խումբ
պարսկասէր հայ նոխարարների օգնու-
թեամբ, նստեց հայոց կաթողիկոսական
աթոռին:

Նոյն պէտք է ասել, որ Շմուէլը չէր
կարող նման աշխատութիւն Թարգմանիլ,
որովհետեւ այս գրութեան բովանդակու-
թեանը ծանօթանալիս տեսնում ենք, որ
այն գրութիւն էր ի հակակշիռ Շմուէլի և
նրա Ասորի յաջորդների՝ Հայաստանում
ծառայած գործունէութեան: Ինչպէս նշել
ենք, տասրինները պարսիկների հովանա-
ւորութեամբ այն ժամանակ ձգտում էին
Հայ Եկեղեցին իրենց ենթարկել: Դրան
հակառակ, Սահակ կաթողիկոսի և Մեսրոպ
Մաշտոցի գլխաւորութեամբ ստեղծուել էր

գործիչների մի խումբ, որն ամէն կերպ
աշխատում էր ասորիների այդ ձգտում-
ները խափանել: Այդ ձգտումներին հա-
կադրուելու ու Հայ Եկեղեցու առաքելա-
կանութիւնն ու ինքնուրոյնութիւնը հաս-
տատող հայկական այս աւանդութիւնը
գրի է առնում Սամուէլ եպիսկոպոսի
կողմից⁵², որը անշուշտ Մաշտոցի աշա-
կերաններից կամ գործակիցներից մէկը
եղած պէտք է լինի:

Յամենայն դէպս, երբ մօտիկից քն-
նում ենք այս վկայաբանութիւնը, տես-
նում ենք, որ այստեղ Թարգմանութեան
հետքեր չկան. այն չունի ասորական
վարքերի համար բնորոշ գծերը և իր
կառուցումով ու գեղարուեստական
պատկերներով հարազատ է ն. դարի հայ
գրականութեանը: Այնպէս որ գրութեան
վերջում հանդիպող քարգմանցի բառը,
որ ասորիներն է, բացի մեզ համար օտը-
բական իմաստից, նշանակում է նաեւ
ւանգել, մեկնել, ճառել, պատմել ևն.⁵³:
Այս դէպքում քարգմանցի, ինչպէս հա-
մագումած ենք, օգտագործուած է «աւան-
գել» կամ «պատմել» իմաստով: Ուրեմն
Սամուէլ եպիսկոպոսը ոչ թէ այս երկրի
Թարգմանիին է, այլ հեղինակը: Այն էլ
այն հեղինակներից մէկը, որը պատկա-
նում էր հակաասորական խմբավարու-
թեան: Մեր երկրում, ասորիների աղգե-
ցութեան հակառակ յիշատակում է մի-
այն շաւնասէրնորի մի խմբակցութիւն,
բայց մեր կարծիքով նման բաժանումը

⁵¹ Ե. դարի առաջին կէսից մեզ յայտնի են
երկու Սամուէլներ. մէկը Մեսրոպ Մաշտոցի
վրաստանում ծառայած գործունէութեան ժա-
մանակ վրաստանի արքունի տան եպիսկո-
պոսն էր, միւրը՝ Սամուէլ քահանան, որը սա-
կայն եպիսկոպոսական ասորիան չունէր:

⁵² Սրա բառի մասին տես նաեւ Ե. Պիվազեան,
Մովսէս Խորենացու Պատմութեան մի կարեւոր
հատուածի Թարգմանութեան մասին, Վատ-
մասբանասիրական հանդէս, Թիւ. 2, 1968, էջ
268:

⁵³ Ս. Գեղեք, Ը, էջ 58:

ճիշդ չի արտայայտում իրականությունը, չի արտահայտում խմբակցությունը ևս պէտք է երկուսի բաժանել, մէկ թեկ մի աննշան մասը եթէ բաժնի բուն իմաստով չյուշանա՞նք իրենք խմբին էր պատկանում, և իսկապէս մտածում էր Բիւզանդական եկեղեցու հետ միանալով ընդդէմանալ ասորական աղեկացութեան, ապա այդ թեկ հիմնական մասը Բիւզանդական եկեղեցու հետ դործակցելով, այսինքն Հայ եկեղեցու ինքնուրոյնութիւնը պահպանելու նպատակով, ուղղում էր նրա հետ համագործակցելու Սահակ Պարթևը, Մեսրոպ Մաշտոցը, փառաբանութեամբ, Մովսէս Խորենացին և այս դէպքում նաև Ստմուէլ կաթողիկոսը այդ թեկ ներկայացուցիչներն են։ Վկայաբանութեան մէջ Թաղէտ առաքելը ոչ թէ եղբայրի կամ ասորիների առաքելն է, այլ (այդ քաղաքը նա ի միջի ալոց է մտել իր ճանապարհին), Հայ եկեղեցու հիմնադիրն է։ Այս ձևով վկայաբանութեան մէջ չնշառւած է այն իրողութիւնը, որ Հայ եկեղեցին ոչ միայն մայր եկեղեցի է, այլ նաև առաքելական, ուստի ասորիների և կամ ասորասէրների փորձերը Հայ եկեղեցու ծագումը կապել իրենց հետ, անիմաստ էր դառնում։ Այնպէս որ նման սկզբունքով գոյութիւն ունեցող պատմութիւնը կամ աւանդութիւնը, ինչպէս Հայր կոգեանն էր կործանւում, չէր կորոշ տարրիների կամ ասորասէրների կողմից յերկրորդում լինել, այլ, այն բուն հայկական աւանդութիւն է և այդ աւանդութիւնն էլ հաստատում են մեր վաղագոյն չըջնալի պատմիչներից՝ Փաւստոս Բիւզանդը և Մովսէս Խորենացին։ Միթէ այսօրեայ բաւական չէ՞ Հայր կոգեանին և նրա նման մասածողների համար։ Իսկ եթէ այդքանը բաւական չէ, ապա մենք ունենք նաև ասորական աղբիւրների վկայութիւնը, որը ցոյց է աւելիս, որ հայկական աւանդութիւնը իրենց ևս յայտնի է եղել և իրենք էլ իմացել են, որ Թաղէտ առաքելը եղբայրաբար քարոզչութեան յետոյ գնացել է Հայաստան և այնտեղ էլ նահատակւել է։ Այդ հարցի վրայ աւելի մանրամասն կանգ առնելուց առաջ ուղղում ենք խօսել նաև այն մասին թէ ինչպէ՞ս Ագաթանգե-

ղոսի պատմութեան մէջ վկայութիւն չկայ Թաղէտ առաքելի Հայաստանում քարոզչութեան վերաբերելու իսկապէս էլ մասնագէտների համար զարմանալի էր Թուոցել այն հասկացմանը, որ հայ ժողովրդի քրիստոնէութիւն ընդունւելու, այսինքն դարձի պատմութիւնը շարագորդ Ագաթանգեղոսի գրքում ոչ մի ակնարկ անգամ չկայ Ագաթ կամ Թաղէտ առաքելի Հայաստանում քարոզչութեան, այնտեղ դուրս ելու ու նահատակուելու մասին։ Պատմաբաններից ոմանք նման լուսթիւնը վերագրել են այն իրողութեանը, որ իբր թէ այդ ձևով չի սկսեցել նահատակել Գրիգոր Լուսաւորչի հեղինակութիւնը։ Ուրիշները ենթադրել են, որ Ագաթանգեղոսի պատմութեան հիմքում ընկած է Գրիգոր Լուսաւորչի վարքը, ուստի նման մի երկուս կարիքը չի զգացուել Թաղէտ առաքելի մասին խօսելու կամ գրելու։ Նման ենթադրութիւններ մեր կարծիքով անհիմն են և իրականութեան չեն համապատասխանում, որովհետեւ Գրիգոր Լուսաւորչին որպէս Թաղէտ առաքելի գործի շարունակողի ներկայացնելը ոչ թէ նահատակում կը լինէր, այլ մեծարում, մանաւանդ, որ Թաղէտ առաքելը ըստ այդ աւանդութեան Հայաստան էր եկել Գրիգորի խոսքերի համաձայն։ Գրիգոր Լուսաւորչին Թաղէտ առաքելի հետ միասին այդ նպատակի իրագործման հետ կապելը, Հայ եկեղեցու հեղինակութեան բարձրացման ու Առաքելական Աթոռ լինելու փոստը հաստատող լուսագոյն միջոցը կորողը էր հանդիսանալ։ Բայց այդ ինչպէ՞ս է, որ Ագաթանգեղոսի Պատմութիւն Հայոցի մէջ նման վկայութիւն կամ հաստատում չկայ։

Վերջերս յայտնաբերուած Ագաթանգեղոսի ասորերէն մի հին թարգմանութիւնը⁶⁰, որը ունի Թաղէտ առաքելի Հայաստան գալու պատմութիւնը, մեզ հնարաւորութիւն է տալիս պարզելու, որ եղել է նաև նոյն այդ աշխատութեան մի

⁶⁰ Մենք այդ մասին մանրամասն գրել ենք՝ տես Վաստիկանի աղբիւրները Հայ եկեղեցու մասին, ԵՎՄԻՄԻՄԻ, Թիւ Է, Ժ-ԺԲ, 1978, էջ 173։

այլ խմբագրութիւնը Ե. զարբի երկրորդ կէտից, շատ հաւանաբար 485 թ. յետոյ, երբ ժարգպոնական Հայաստանում հայկական քաղաքական կիսանկախ վիճակ էր ստեղծուել և Սասանեաններն էլ առաջին անգամ լինելով պաշտօնապէս ճանաչել էին Հայոց Եկեղեցին և թոյլատրել նրա ինքնուրոյն գործունէութիւնը։ Այդ ժամանակ, ինչպէս յետոյ մենք կը տեսնենք մեր այս աւստւիճառութիւններն էլ կրոււմ, Հայ Եկեղեցին արեւելքում այնքան ուժեղացել էր, որ միւս արեւելեան Եկեղեցիները՝ Նեստորականը, Ասորական միաբնակ Եկեղեցին, Հայ Եկեղեցուց օգնութիւն էին խնդրում և հովանաւորակութիւն պահանջէին զգում։ Մեր աշխատութիւնն մէջ ցոյց ենք տուել, որ մեզ հասած Ագաթանգեղոսի հայերէն օրինակը խմբագրուել է մինչ 451 թ., այսինքն մինչ Քաղկեդոնի ժողովը, երբ նման հարցեր չէին արծարծուում և կամ եթէ Նոյնիսկ արծարծուում էին, ապա Հայ Եկեղեցին այնքան մեծ խնդիրների՝ Նեստորականութեան առաջացրած վտանգը և միւս կողմից հայութեան ու Հայ Եկեղեցու գոյութեանը սպառնացող քաղաքական ծանր վիճակը ստիպում էին լեզու գտնել իրականացրինքրի հետ, և առնուազն յարաբերութիւնները նրանց հետ բարելաւելու համար լուի և այնպիսի հարցեր առաջ չէին քաշում որ այդ կապերը սրացնէր։ Ագաթանգեղոսի պատմութիւնը առաջին անգամ այդ ժամանակ է խմբագրուել։ Իսկ երկրորդ անգամ, որի առթիւնքն համառոտ բնագիրը, ինչպէս ասացինք, նոր է յայտնաբերուել, Ե. զարբի վերջերէն, երբ արդէն Հայ Եկեղեցին իր առաքելականութիւնը հաստատող փաստերի կարիքն էր զգում իր ինքնուրոյնութիւնը պաշտպանելու համար։ Նախ ծանօթանանք նորոյայտ Ագաթանգեղոսի ասորերէն համառոտ այդ բնագրին։ Ճեւ գարեալ հայերի կաթողիկոս Սուրբ Գրիգորի պատմութիւնը, որը քարոզից Հայաստանում և ետ գարեբից գեների (siada — շիադա) մոլորութիւնից ու կուսքերի (ptakra — պտակրա) պաշտամունքից զէպի խաչի ճշմարիտ իմացութեան ու խաչի պաշտամունքին։

(1) Ճշմարտանում կար մի թագաւոր, որը Սանատրուկ էր կոչուում, Եգեօսիայի Արշար թագաւորի քրոջ աղան, նրա, որը Գրիգորի նման էր գրել։ Նրա կապակցութեամբ ասում են, որ Գաւթի թագաւորի ու մարգարէի ցեղից էր։ (2) Հայաստանի թագաւոր այս Սանատրուկի օրոք, Լիբնի, թագէտս անուանուածը, այսինքն Աղղան, եկաւ (Հայաստան), նա նրանց քարոզից հաւատի խօսքը, և Սանատրուկը՝ Արքարի քրոջ աղան, նրան ընդունեց։ (3) Երբ Հայոց իշխանները իմացան այդ, հաւաքուեցին գնացին նրա մօտ և ասացին. Ճեւ իրաւունք չունենք քո հայրերի աստուածներին լքելու։ Եւ նա կատարեց նրանց կամքը և վերադարձաւ իր նախկին մոլորութեան։ (4) Ինչ վերաբերում է Աղղային, նրան բարձրացրին մի ըլրի վրայ և այնանդ էլ նրանց կողմից նահատակուեց և թաղուեց հաւատացեալ մարդկանց կողմից։ Երկուր ժամանակից յետոյ մահացաւ Սանատրուկը։ Նրանից յետոյ թագաւորեց Արաթաշէշը (Արատշէշը), և նա էլ մահացաւ։⁶¹

Թագէտս առաքեալի Հայաստանում քարոզելու ու նահատակուելու պատմութեան առկայութիւնը այստեղ վկայում է այն ժամին, որ ասորերէնի այս համառոտ թարգմանութեան համար սկզբնաղբիւր հանդիսացած հայկական վաղ շրջանի խմբագրութեան մէջ, որը գտնախառնար մեզ չի հասել, եղել է այս աւանդութիւնը, և ուրախալի է, որ այսօր ասորերէնի այս թարգմանութեան շնորհիւ հնարաւոր է այն վերականգնել։

(Շար.՝ 4)

ՀԱՅԿ ՄԵԼԻՔՆԵԱՆ

⁶¹ M. Van Esbroek, Le résumé Syriac de l'A. gathagou, Bruxelles, 1977, «Analecta Bollandiana», t. 9, fasc. 3-4, p. 293-294. Տե՛ս նոյնը և այս հարցի վերաբերեալ մանրամասնութիւնները, «Էշթիփաթի», 1978, թիւ Ժ-ԺԲ, էջ 173:

ՅԻՍՈՒՆ ՏՄՐԻ ԱՌԱՋ

“ՀԱՍԿ” ԱՄՍԱԳԻՐ

«Միտն» արտագին ուրախութեամբ է որ կ'ողջունէ հրատարակումը Անթիլիասի կիլիկեան Հայրապետանոցի «Հասկ» ամսաթերթին, որ իր առաջին թիւին մէջ իսկ կը յայտնէ արդէն թէ ինչ գեղեցիկ ապագայի է ուղղուած:

Զուինք տարակոյտ թէ «Հասկ» շուտով պիտի տաքանայ, և կրօնաթերթի վիճակին վերածուելով որոյ կապէ, լիֆնելու համար կիլիկիայ և ընդհանուր հայութեան համար հոգեւորապէս և կրթական ու մշակութային տեսակէտով շատ աւելի օգտակար պարբերաթերթ մը:

ՈՍԿԱՆ ՊԷՅ ՄԱՐՏԻԿԵԱՆԻ ՊԱՏԱՍԻԱՆԸ

Ասկէց առաջ Ս. Պատրիարք Հայրը (Տ. Թորգոմ Արքեպս. Գուշակեան), Պատ. Տնօրէն Ժողովոյ համամասնութեամբ, հրուէր ուղղած էր Վսեմ. Ոսկան Պէյ Մարտիկեանի՝ այցելել Ս. Երուսաղէմ, և Ս. Աթոռոյս եկեմտական կացութեան մասին քննական ուսումնասիրութիւն մը կատարելով տեղեկագիր մը կազմել, որպէսզի ըստ այնմ տնօրինուէր պարտուպատշաճը:

Հաճութեամբ կը հաղորդենք թէ Ոսկան Պէյ, որուն այս մասին ձեռնհասութիւնը անվիճելի է, ընդունած է այս հրաւերը, և դէպի գարուն պիտի ժամանէ Գաղատ, ձեռնարկելու համար իր ստանձնած պարտականութիւնը:

(«Միտն», 1982, Զ. Յարի, Մարտ, Թիւ 8, էջ 95):

ԶԵԹԻՆԵԱՆ ԿՏԱԿ

Փետր. 6ի Շաբաթ օրը, Յուլիէի մէջ մեծաւ նոյն քաղաքի մերազգիներէն Պր. Օննիկ Չէթինեան, և յաջորդ օրը Թաղումը գլխաւորելով, մարմինը ամփոփուեցաւ տեղւոյն ազգային գերեզմանատան մէջ: Յուղարկուողութեան համար յատկապէս Յուլիէ իջան Գերշ. Տ. Մկրտիչ

Սրբազան Աղանունի, որ դամբանականով պատուեց հանգուցեալին յիշատակը, և Միտրոնուքիան անդամներէն Տ. Տ. Հաճապապ, Մուշեղ, Ներսէս, Տիրան, Գաբրիէլ և Սիոն վարդապետներ: Հանգուցեալը քաղաքին էր ծանօթ մտաւորական և բանասէր Ֆրէտէրիք Մուրատի: Մեծաւ 61 տարեկան, ամուրի: Իր կենդանութեանը Ս. Աթոռոյս կտակած ըլլալով իր հնչուն հարստութիւնը, 3700 Սթէրլին, որոշուած է Ս. Քաղաքիս վանքապատկան մէկ գետին վրայ իր յիշատակին կառուցանել հաստատար կառուած մը: Սրբ. Պատրիարքը ցաւակցական այցելութիւն տուաւ հանգուցեալին միակ ազգական Պր. Ֆ. Մուրատի, օրհնեց Չէթինեանի յիշատակը, և նոյն ատեն իր և Միտրոնուքիան ջերմ շնորհակալիքը յայտնեց Պր. Մուրատի, կտակին գործադրութեան տուրիւ իր ցոյց տուած ազնուասիրտ բարեյոժարութեան համար:

(«Միտն», 1982, Զ. Յարի, Ապրիլ, Թիւ 4, էջ 126):

ՄԱՀ ՊՐ. ՖՐԷՏԷՐԻԷ ՍՈՒՐԱՍԻ

Ապրիլ 20էն 21 լուսացող Հինգշաբթիի կէս գիշերին, Ս. Քաղաքիս Գերմանական հիւանդանոցին մէջ, իր մահկանացուն կնքեց հանրածանօթ մտաւորական և բանասէր Պր. Ֆրէտէրիք Մուրատեան, որ քանի մը տարիներէ ի վեր արդէն խժժացեալ վիճակ մը ունէր, ոսկրախախտումի արկածի մը հետեւանքով, իսկ մօտ վեց տարիներէ ի վեր կը առաւաղէր ընդհանուր տկարութեամբ: Հանգուցեալը վերջին շառաւիղն էր Յուլիէ քաղաքի ամենէն պատուաւոր Մուրատեան ընտանիքին, որ Պաղեստինի հայութեան մէջ շուրջ երեք քառորդ դարէ ի վեր գլխաւորաւ կրած էր իր ընկերային և ազգային դիրքովը: Մեծաւ չափով 75ամեայ, անգլալեզ և ամուրի: Վր յուղարկուողութեան, որուն ներկայ իղան քաղաքի և Յուլիէի Գերման գաղութէն բարեկամներ, նախազանց Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը և խօսեցաւ ազգու դամբանական մը: և

(«Միտն», 1982, Զ. Յարի, Մայիս, Թիւ 5, էջ 160):

Զ Ե Կ Ո Յ Ց

6 Ապրիլ, 1982

Ամենապատիւ

Տ. Եղիշէ Արքեպս. Տէրտէրեան

Բարեխնամ Պատրիարք Առաքելական Ս. Աթոռոյս

եւ Նախագահ Միաբանական Ընդհանուր Ժողովոյ

Ս. Աթոռոյս Միաբանական Ընդհանուր Ժողովը, իր երէկուան՝ 5 Ապրիլ 1982ի նիստին մէջ քննութեան ենթարկելով Գերշ. Տ. Շահէ Արքեպս. Աճէմեանի Ձերդ Ամենապատուութեան նկատմամբ ցուցաբերած անարգալից ընթացքը, որուն համար գրաւոր կերպով բողոք ենդկայացուցած էին տասնհինգ Միաբաններ, ինչպէս նաեւ Ժողովի մէջ Շահէ Սրբազանին դէմ եղած զանազան արտայայտութիւններ, միաձայնութեամբ (ծեռնապահութեամբ մէկ անդամի) որոշեց դուրս հանել վերոյիշեալը Միաբանութեան շարքէն:

Միաբանական Ընդհանուր Ժողովի Դիւանը կը հաղորդէ սոյն որոշումը Ձերդ Ամենապատուութեան:

Մնալով խոնարհ աղօթակիցք՝

Ատենադպիր

Ատենապետ

ԱՍՊԵՏ ՎՐԴ.

ՆՈՐԱՅՐ ԱՐՔԵՊՍ.

Պատկառելի Միաբանական Ընդհանուր Ժողովի որոշումը Գերշ. Տ. Շահէ Արքեպս.ի Միաբանութենէն արտաքսման մասին, մեկնութեան չի կարօտիր: Առանց մանրամասնութիւններու երթալու, իրեն հակիրճ լուսաբանութիւն, հետաքրքրուողներուն կը յայտնենք թէ Շահէ Սրբազանը իր տարիներէ ի վեր ետանձնած պաշտօններուն մէջ — Ժառանգաւորաց Վարժարանի եւ Ընծայարանի Տեսչութիւն, Կալուածոց Տեսչութիւն եւ Դիւանապետութիւն, իր անփոյթ եւ անուղիղ ընթացքով, զայրոյթի եւ կասկածի տարած էր ամբողջ Միաբանութիւնը: Իր դէմ եղած ցասումը յորդեցաւ Միաբանութեան կողմէ, երբ անպատկառ բառերով անարգեց Ս. Աթոռոյս Ամենապատիւ Սրբ. Պատրիարք Հայրը Պատրիարքարանի մէջ:

ԴԻՒԱՆ ՏՆՕՐԷՆ ԺՈՂՈՎՈՅ

Ատենադպիր

Ատենապետ

ՍԵՒԱՆ ՎՐԴ.

ԿԻՒՐԵՂ ԵՊՍ.

ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՍԱՐԿԱՒԱԳԱՑ

10 Ապրիլ, Շաբաթ, Մաղկազարդին օր մը առաջ, Ս. Գլխադրի մասրան մէջ մասնացում Ս. Պատարագի ընթացքին, Լուսարարապետ Գեորգի Ս. Գարեգին Արեւիկայի Աւագ Սարկաւագ ձեռնադրեց Ս. Արուստիս Ժաննգ. Վարժարանի բարձրագոյն դասարանի չորս սաներուն, որոնք Ուրար ընդունած եւ կիսասարկաւագուրեան աստիճանը

ընդունած էին անցեալ Օգոստոս 1ին, դարձեալ Լուսարարապետ Սրբազանէն: Խորհրդակցական եր Զոգո. Տ. Ասպետ Վրդ. Պալեան: Յուզիչ եր պահը երբ ընծայեալներ ժողովուրդին կը դառնային ձեռնաբարձ, ի նշան աշխատեցին իրենց հրաժարման:

Նորընծաներ անմիջապէս սպասարկելու սկսան Սուրբ Խորհուրդին:

Նկարին մէջ կ'երեւին, Ամեն. Ս. Պատարագ Զօր եւ Լուսարարապետ Սրբազանին հետ, չորս նորընծաները. — Զախէն աջ՝ Սարգիս Սրկ. Թաւաթեան, Արամ Սրկ. Ալանեան, Միհրան Սրկ. Գլխադրեան եւ Պողոս Սրկ. Շահանեան:

Ստորեւ՝ իրենց կենսագրութիւնը. —

ԲԱՐՇ. ԱՐԱՄ ՍՐԿ. ԱԼՃԱՆԵԱՆ ծնած է Սասուն, 13 Մարտ 1965ին: 1966ին ընտանեօք կը փոխադրուի Պոլիս, ուր կ'աւակերտի Գարեգինեան եւ Ստեփան վարժարաններուն: 1975ին Սուրբազան գալով՝ տարի մը կ'աւակերտի Ս. Թաւաթեան վարժարանին եւ ապա կ'ընդունուի Ժաննգ. Վարժարան:

ԲԱՐՇ. ՄԻԺԱՆ ՍՐԿ. ԳԶԲԸՐԸԲԵԱՆ ծնած է Պոլիս, 22 Մարտ 1964ին: Օրբագիւղի Ս. Թաւաթեան վարժարանի երրորդ դասարանը աւարտելէ ետք, 1975ին եկած է

Սուրբազան եւ տարի մը աւակերտած տեղւոյն Ս. Թաւաթեան վարժարանին, ուրիշ անգամ է Ժառանգաւորաց վարժարան:

ԲԱՐՇ. ՊՈԼՈՍ ՍՐԿ. ՇԱՀԱՆԵԱՆ ծնած է Պոլսեան (Գոլսեթի), 16 Յուլիս 1966ին: Աւարտելէ ետք Պոլսոյ Ներսէսեան Ազգային վարժարանի երրորդ դասարանը, 1976ին եկած է Սուրբազան եւ մտած Ժառ. Վարժարան: — Այս երեքն ալ Գլխադրեան չորս աստիճանները ստացած են հաճոք. Լուսարարապետ Տ. Զախիկ Արեւիկայէն՝ 1978ին:

ԲԱՐՇ. ՍԱՐԳԻՍ ՍՐԿ. ԹԱՎԻԲԵԱՆ ծնած է Պէյրութ, 22 Յուլիս 1963ին: 1971ին՝ Պէյ-

ԿԵԱՆՔԸ ԺԱՌՆԳ. ՎԱՐԺԱՐԱՆԷՆ ՆԵՐՍ

Մարտ 1ին, Երկուշաբթի, Մեծ Պահոց առաջին օրը, պոռոյտ մը կազմակերպուեցաւ դէպի էյն-կէտի եւ Մասաւտա, Վարժարանիոյ Արժանապատիւ Տեսուչը ըրաւ պատմականը Մեռեալ ծովու մօտակայքը զանուաղ այս վերջինին:

Մարտ 13ին, Շաբաթ, Երաժշտական երկրոյ մը տեղի ունեցաւ, որու ընթացքին երգուեցան աշուղական երգեր՝ Հոգչ. Տ. Կոմիտաս Արղ. Շէրպէթեանի, Բրչ. Արամ եւ Սարգիս Սարկաւազչեանի եւ ժառ. Եաներ Վաչէ Թաւաթեանի, Դաւիթ Եալըչեանի եւ Յովհաննէս Պաթմունեանի մասնակցութեամբ: Վճէր, Կեցոյ մողթերգով փակուեցաւ սոյն հաճիլի երկրոյթը:

Ապրիլ 22ին, Հինգշաբթի, Զատիկան տօնիրէն ետք, պոռոյտ մը եւ կազմակերպուեցաւ, դէպի Պարոն-Տէրի պատմական վայրը, ուր սաները վայելցին բնութեան գեղեցկութիւնը, եւ մանաւանդ Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր եւ Գիրչ. Լուսարարապետ Սրբազանի ներկայութիւնը:

Ամեն. Սրբ. Պատրիարք Հօր կարգադրութեամբ, Վարժարանիս Տեսուչ նշանակուեցաւ Հուսարարապետ Գիրչ. Տ. Գրիգորի Արքեպս. Գաղանճեանը, իսկ Փոխ-Տեսուչ՝ Հոգչ. Տ. Վազգէն Արղ. Գարայեանը:

Վարժարանիս սաները, ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւ իրենց լայն մասնակցութիւնը ընդին Աւագ Շաբթուայ հոգեպարտ արարողութիւններուն:

Մայիս ամսու հինգ Շաբաթ երկիրներուն, Վարժարանէն ներս կազմակերպուեցան բանախօսական երկրոյթներ, ըստ հետեւեալին. —

1 Մայիսին, բանախօսին էր Տիւր Ալեքս Գալայճեան, նիւթ ունենալով «Աւարիլիսն Երեւանը»: Բացման խօսքը ըրաւ Փօխ-Տեսուչ Հոգչ. Տ. Վազգէն Արքեպս: Բարչ. Արամ Սրկ. Ալճանեան մեներգեց «Անձինք Նուիրեալքը»:

8 Մայիսին, բանախօսին էր Բարեչնոր Արամ Սարկաւազ, նիւթ ունենալով «Գրիգոր Շրթայակի Պատրիարքի կեանքն ու գործը»: Բացման խօսքը ըրաւ Տիւր Ալեքս Գալայճեան: Ժառ. սան Վարդան Մելքոնեան մեներգեց «Հանդիսացեալքը» շարականը: Տեսուչ Սրբազանը ըրաւ փակման խօսքը եւ ասուա իր օրինութիւնը:

15 Մայիսին, բանախօսին էր Բարեչնոր Սարգիս Սարկաւազ, նիւթ ունենալով «Գրիգոր Պարոն-Տէր»: Բացման եւ փակման խօսքը ըրաւ Տիւր Ալեքս Գալայճեան: Ժառ. սան Շնորհ Ետղըրեան արտասանեց Խաչիկ Դաւանցի «Հայերէն» քերթուածը, իսկ Բարչ. Արամ Սրկ. մեներգեց «Գթա, Տէր» համագտան շարականը:

22 Մայիսին, բանախօսին էր Հոգչ. Տ. Վանիկ Արղ. Մանկասարեան, նիւթ ունենալով «Ներսէս Շնորհալի»: Բացման խօսքը ըրաւ Տիւր Ալեքս Գալայճեան: Ժառ. սան Վաչէ Թաւաթեան մեներգեց «Արիացեալքը» շարականը, իսկ Բարեչնոր Արամ Սարկաւազ՝ «Անկիդրն Հայր» շարականը: Փակման խօսքը ըրաւ Փօխ-Տեսուչ Հոգչ. Տ. Վազգէն Արղ. Գարայեան:

29 Մայիսին, բանախօսին էր Բարչ. Սերոբ Սրկ. Ալճանեան, նիւթ ունենալով «Պետրոս Գուրեան»: Բացման խօսքը ըրաւ Տիւր Ալեքս Գալայճեան: Վաղմուտի բանաստեղծի «Լճակ» քերթուածը արտասանեց ժառ. սան Յովիկ Պաթմունեան, իսկ «Եմ մահը» քերթուածը՝ ժառ. սան Վարդան Մելքոնեան: Փակման խօսքը ըրաւ Փօխ-Տեսուչ Հոգչ. Տ. Վազգէն Արքեպս:

Բուրի Սահակեան Վարժարանի Մանկապարտեղի բաժնի աւարեղի ետ փ ետ առու-նակի եւ ուսուցիչ Մեսոպետական Վարժարանի մէջ եւ 1978ին կ'աւարտէ Նախակրթարանի 7րդ դասարանը: Նոյն տարին կու գայ Երուսաղեմ եւ կ'աւանդուի ժառ. Վարժարանին:

«Սրին», ի դիմաց Ամեն. Ս. Պատրիարք

Հօր եւ Միաբանութեան, զերմօրէն կը ընդհաւուրէ հոգեւոր ասպարէզի առաջին ձեռնադրութիւնը քսացած յորս նորնմանքը, մաղթելով որ իրովն արժեւորեն ու պօղաբերեն ձեռնադրութեամբ ընդունած ընդհանր, լաւագոյնս պատրաստուելու համար քանակայութեան ուղիք աստիճանին:

Մ. ՅԱԿՈԲԻ Ն Ե Ր Ս Է Ն

● ԴՆ. 3 Մարտ. — Սկիզբ կարգաց Մեծի պահանջ։ Առաւօտուն, Մայր Տաճարին մէջ պաշտօնեցաւ Արեւագալի տառաչին ժամերգութիւնը, իսկ երեկոյեան՝ Բաղադականի տառաչին ժամերգութիւնը։

● Ուր. 6 Մարտ. — Նախատեսակը պաշտօնեցաւ Ս. Թորոս եկեղեցւոյ մէջ, որ Զեռագրատունն է Ս. Աթոռոյ։ Զանգիսապետն էր Զեռագրատան Տեսուչը՝ Գեորգի։ Տ. Նորայր Արքեպիս. Գողարեան։

● Եր. 6 Մարտ. — Ս. Թեոդորոսի զօրավարին։ Առաւօտեան ժամերգութիւնը պաշտօնեցաւ և Ս. Գատարագը մատուցուեցաւ ի Ս. Թորոս։ Ժամարարն էր Արթ. Տ. Ներսէս Աւագ Գահաւայ ձեպեցեան։

— Կէսօրէ ետք, Գեորգ. Տ. Կիրեղ Եպիս. Գաւրիկանի գլխաւորութեամբ, Միաբանութիւնը շնորհապաշտօն մատուցող գործեց Ս. Յարութեան Տաճար, ուր պաշտօնեցաւ ժամերգութիւն և նախատեսակ։ Ապա կատարուեցաւ Տնօրինական Սրբատեղեաց յայեղութեան հանգիստը թափօր Տաճարէն ներս։ Թափօրապետն էր Զորգ. Տ. Գամիստա Արք. Շերպէթեան։

● Կիր. 7 Մարտ. — Արամատան։ Գրեթեային և առաւօտեան ժամերգութիւնները պաշտօնեցան և Ս. Գատարագը մատուցուեցաւ ի Ս. Յարութիւն, մեր յերանմատրան մէջ ժամարարն էր Զորգ. Տ. Ռուբէն Վրդ. Յովակիմեան։ Ապա կատարուեցաւ եռագործ մեծանշան թափօր՝ Բրիտտոսի Ս. Կերեղմանին և Գատանաւեղւոյն շուրջ, գլխաւորութեամբ Գատր. Փոխանորդ Գեորգ. Տ. Կիրեղ Եպիսկոպոսի։

● ԴՆ. 9 Մարտ. — Մեծ Գահեց առաջին Նսկումը ի Ս. Հրեշտակապետ։ Գարդեց Նոյն վանքի Տեսուչը՝ Զորգ. Տ. Սևան Վրդ.։

● ԵՆ. 11 Մարտ. — Մեծ Գահեց առաջին Նսկումը ի Ս. Յակոբ։ Գարդեց Լուսարարապետ Գեորգ. Տ. Գարեգին Արքեպիսկոպոս։

● Եր. 13 Մարտ. — Ս. Կիրիլ երուսաղիմացւոյն։ Ս. Գատարագը մատուցուեցաւ Մայր Տաճարի աւանդատան Ս. Կիրիլի սեղանին վրայ։ Ժամարարն էր Զորգ. Տ. Համբարձում Արք. Փշիշեան։

● Կիր. 14 Մարտ. — Անառակին։ Ըստ սովորութեան, Ս. Գատարագը մատուցուեցաւ ի Ս. Հրեշտակապետ։ Գատարագեց և քարոզեց Զորգ. Տ. Ասպետ Վրդ. Գայեան։

● ԴՆ. 16 Մարտ. — Իրիկուան Նսկումին ի Ս. Հրեշտակապետ քարոզեց Զորգ. Տ. Ռուբէն Վրդ. Յովակիմեան։

● ԵՆ. 18 Մարտ. — Իրիկուան Նսկումին ի Ս. Յակոբ քարոզեց Գեորգ. Տ. Շահէ Արքեպիս.։

● Եր. 20 Մարտ. — Ս. Յովհաննէս երուսաղիմացւոյն։ Մայր Տաճարի Աւագ Սեղանին վրայ իր անդրանիկ Ս. Գատարագը մատուցող նորընծայ Զորգ. Տ. Վաղգէն Արք. Գարայեան։

● Կիր. 21 Մարտ. — Տնօրին։ Մայր Տաճարի Աւագ Սեղանին վրայ պատարագեց նորընծայ Տ. Վաղգէն Արք. Վարժիչ - առաւցիչը՝ Զորգ. Տ. Ասպետ Վրդ. Գայեան, որուն կը սպասուէր կեր նորընծան։

● ԴՆ. 23 Մարտ. — Իրիկուան Նսկումին ի Ս. Հրեշտակապետ իր առաջին քարոզը խօսեցաւ Զորգ. Տ. Կոմիտաս Արք. Շերպէթեան։

● ԵՆ. 25 Մարտ. — Իրիկուան Նսկումին ի Ս. Յակոբ քարոզեց Գատր. Փոխանորդ Գեորգ. Տ. Կիրեղ Եպիս. Գարիկեան։

● Ուր. 26 Մարտ. — Վաղուան Գահատուն Մահանց տօնին առթիւ, կէսօրէ ետք Բաղադական ժամերգութիւն՝ իսկ գրեթեակիր Նսկում կատարուեցաւ ի Ս. Հրեշտակապետ։ Գարդեց Վանեց Տեսուչը՝ Զորգ. Տ. Սևան Վրդ. Լարիկեան։

● Եր. 27 Մարտ. — Գահատուն մանկացն Սեբաստիոն։ Ս. Գատարագը մատուցուեցաւ ի Ս. Գլխադէր ժամարարն էր Զորգ. Տ. Սևան Վրդ.։

ղարկեցան։ Վերաբերումը կատարուեցաւ Ս. Գառաւիթից Մանկանց նկարին առջև շինուած չարժանեան սեղանին վրայէն։

— Կէսօրէ ետք, Ամեն. Ս. Գատրիարք չորս գլխաւորութեամբ, Միաբանութիւնը Վերաշափառուով մօտաք գործեց Ս. Թարութեան Տաճար, ուր Ս. Գերեզմանի և Գրեւ Պաշի աշրի աւաթներէն ետք, վերջնայ կից՝ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ պաշտուեցան ժամերգութիւն և նախատեսակ՝ նախագահութեամբ Գերշ. Տ. Տանէ Արքեպս. Ապա կատարուեցաւ Տնօրինական Սրբաաւելաց այցելութեան հանդիսաւոր Թափօր Տանքէն ներս։ Թափօրապետն էր Հոգշ. Տ. Արփիար Արքայ։

● Կիր. 28 Մարտ. — Գաւառիցի։ Գիշերային և առաւելու ժամերգութիւնները պաշտուեցան ի Ս. Լուսաւորիչ։ Ապա, Գերշ. Տ. Տանէ Արքեպս. Անէման մասնաց որոտան հանդիսաւոր Ս. Գատարաք՝ Գրիգորի Ս. Գերեզմանին վրայ, որմէ ետք Ամեն. Ս. Գատրիարք Հայրը նախագահեց նոյնին և Գատարաւորեցաւ շուրջ կատարուած եռագարծ մեծանանգէն Թափօրին, որ վերջացաւ Ս. Լուսաւորիչ եկեղ. մէջ։

● Գշ. 30 Մարտ. — Երեկոտան Նսկութիւն ի Ս. Հրեշտակապետ Զորողեց Հոգշ. Տ. Արփիար Արք. Տէմրեան։

● Եշ. 1 Ապրիլ. — Իրիկուտան Նսկութիւն ի Ս. Թափօր Զորողեց Հոգշ. Տ. Ապետ Վրգ.։

● Ուր. 2 Ապրիլ. — Նախատեսակ ի Ս. Թափօր նախագահեց Գերշ. Տ. Կիրեղ Եպս.։

● Եր. 3 Ապրիլ. — Ս. Գրիգոր Լուսաւորիցի (Մաւել ի վիշապ)։ Ս. Գատարաք մատուցուեցաւ Ս. Մայր Տանքին աւանդատն Ս. Լուսաւորիչ սեղանին վրայ։ Ժամաւարն էր Հոգշ. Տ. Վազգէն Արք. Գառաւիթի։

— Կէսօրէ ետք, Լուսաւորապետ Գերշ. Տ. Գարեգին Արքեպս. գլխաւորութեամբ, Միաբան Հայրեր ինքնաշարժերով բարձրացան Զիրենեաց լեռ, ուր Համբարձման որբավայրին վրայ կառուցուած մեր վրանամատարն մէջ պաշտուեցան ժամերգութիւն և նախատեսակ։

— Գիշերայինը, Հոգշ. Տ. Սեան Վրգ. ի նախագահութեամբ, նոյն վայրին մէջ կատարուեցան սեկեսցէ և Նկուս, ինչպէս նաև Գիշերային և առաւելու ժամերգութիւններ, որոնց աւարտին Համբարձման մատարն մէջ մատուցուեցաւ Ս. Գատարաք։ Ժամաւարն էր Զատ սոմբարութեան, Սրբավայրին Տեսուչը՝ Հոգշ. Տ. Հայրիկ Արք. Գալպէսեան։ Սրբաղաւթիւնները տեւեցին մինչև ժամը 10-15։

● Կիր. 4 Ապրիլ. — Գալպէսեան։ Առաւտեան ժամը 8ին, Գատր. Փռնաւորք Գերշ. Տ. Գիրեղ Եպս. գլխաւորութեամբ, Միաբան Հայրեր ինքնաշարժերով բարձրացան Զիրենեաց լեռ ու Վերաշափառուով մօտաք գործեցին Համբարձման Սրբաւելացին, ուր մեր վրանամատարն մէջ եպիսկոպոսական զգեստաւորմամբ պատարաքեց Ս. Թարութեան Տանքին Տեսուչ Հոգշ. Տ. Վազարշ Վրգ. Խաչատուրեանը։ Փանի

մը օրերու ճնշող լիաժանիւն յախողած աւանկեկ տեղատարափի մը պատահաւ, վերաբերուեան անդին Ս. Գատարաքը շարունակուեցաւ Համբարձման մատարն մէջ։

● Գշ. 6 Ապրիլ. — Մեծ Գահոց վերջին Նսկութիւն ի Ս. Հրեշտակապետ։ Գառողեց Հոգշ. Տ. Ոսկի Արք. Որգիքեան։

● Եշ. 8 Ապրիլ. — Մեծ Գահոց վերջին Նսկութիւն ի Ս. Թափօր։ Գառողեց Լուսաւորապետ Գերշ. Տ. Գարեգին Արքեպս. Գալպէսեան։

● Ուր. 9 Ապրիլ. — Խ. օր մեծ պահանջ։ Առաւտեան, Մայր Տանքին մէջ պաշտուեցաւ Սեղանաւոր վերջին ժամերգութիւնը, իսկ Կէսօրէ ետք վերջին տեղադրուեց։

● Եր. 10 Ապրիլ. — Յիւսեակ յարեմոն Դաւառ։ Ս. Գատարաք մատուցուեցաւ ի Ս. Գլխաւոր։ Ժամաւարն էր Հոգշ. Տ. Վանիկ Արք. Մանկաւարեան։ Գատարուեցաւ Սարկաւազական ձեռնադրութիւն (տես էջ 112-103)։

— Կէսօրէ ետք, Ամեն. Ս. Գատրիարք չորս գլխաւորութեամբ, Միաբանութիւնը Վերաշափառուով մօտաք գործեց Ս. Թարութեան Տաճար, ուր պաշտուեցան ժամերգութիւնն ու Ծաղկազարդի նախատեսակ մեր վերանամատարն մէջ՝ նախագահութեամբ Լուսաւորապետ Սրբաւանին Ապա կատարուեցաւ Տնօրինական Սրբաւելաց այցելութեան հանդիսաւոր Թափօր Տանքէն ներս։ Թափօրապետն էր Հոգշ. Տ. Հայրիկ Արք. Գալպէսեան։

● Կիր. 11 Ապրիլ. — Մաղկապատ։ Գիշերային և առաւելու ժամերգութիւնները պաշտուեցան ի Ս. Գատարաք մատուցուեցաւ ի Ս. Թարութեան, մեր վերանամատարն մէջ։ Ժամաւարն էր Հոգշ. Տ. Ապետ Վրգ. Գալպէսեան։ Ապա կատարուեցաւ եռագարծ մեծանանգէն Թափօր և Անշատատան՝ Ս. Գերեզմանի և Գատարաւորեցաւ շուրջ, տիրենեօք և արմաւենեօք, գլխաւորութեամբ Լուսաւորապետ Գերշ. Տ. Գարեգին Արքեպս. և հետեղաւթեամբ Դպտոց և Առօրեց Թափօրներուն։ Կէսօրեանց Միաբանութիւնը վերադարձաւ Մայրավանդ և Վրգ զխորհուրդ շարականը երգելով բարձրացաւ Գատրիարքարան։

— Կէսօրէ ետք և Ս. Մայր Տանքին մէջ կատարուեցաւ Անշատատան, որուն նախագահեց Կիրաւոր Ս. Աթոռ ժամանած Ռումանիոյ և Գուլկարիոյ Առաջնորդ Գերշ. Տ. Տիրայր Արքեպս. Մարտիրոսեան։ Զոգեզմայլ շարականներով ընդդիմուած ժամերգութեան աւարտին, բեմ բարձրացաւ Հոգշ. Տ. Ապետ Վրգ. Կարգաւու համար ցանկի վրա Գարադիւրեան բացուած մեծանանգողներուն և կոչ ընելու ներգաններուն որ իրենց լուսմաներով օգնեն Աղուսիկ Աղգային Ռուսարանին։ Դռնբացէջին նախագահեց Գերշ. Տ. Կիրեղ Եպիսկոպոս։

● Գշ. 13 Ապրիլ. — Աւաղ հեմբարքի։ Ս. Գատարաք մատուցուեցաւ Ս. Թարութեան Տաճարի գահին վրայ բացուող Ս. Յովնանէն Աւատարանի մատարն մէջ, ուր կատարուած

նորագործվողները մօտ եւն իրենց աւարտին: Ժամադարան էր Հոգը. Տ. Սևան Վրդ. Ղարիպեան: Ս. Թարգմանչաց Վարժարանի աշակերտութիւնը ստացան Ս. Հաղարդութիւն: Ապտ կատարուեցաւ տոնաւարաց Թափարը Տաճարէն ներս: Թափարայեա Հոգը. Տ. Արփիար Արդ. բացատրութիւններ քաւ ներկաներուն:

● Եւ. 15 Ապրիլ. — Աւագ Հիգդաբքի (Գիւստի Ընթերց): Մայր Տաճարին մէջ պաշտօնաւ՝ Վարդ Ապաշխարողացան էտք, հանգիստաւոր Ս. Գատարագ մատուցուեցաւ Աւագ Սեղանին վրայ: Ժամադարան էր Գերը. Տ. Տիրայր Արքեպոս: Ետտեր ստացան Ս. Հաղարդութիւն:

— Կէտօրէ ետք, Ամեն. Ս. Գատարագ Հայրը նախագահեց Մայր Տաճարին մէջ կատարուած Ռոտալուայի արարարաւ. կարգին, որը ծայր-նաստիւոնեցաւ Խորայելեան աստիւօկայանէն և որուն ներկայ եղան բազմաթիւ օտար հիւրեր, ընդ որս և Անկիլքան Արքեպոսը, որ Ս. Աւետարան կարգաց Անգլիէն լեզուով:

— Ժամ մը ետք, Հոգը. Տ. Ապտե Վրդ. Գլխաւորութեամբ, փոքր Թափար մը այցելուեցին զնա Գրիստօսի զոյգ բանտերուն — Ս. Հրեշտակապետ և Ս. Փրկիչ: Թէ՛ Ս. Ձիթե-նի ծառին մօտ և Թէ՛ Ս. Փրկիչ կիսանրէ մատուան մէջ խօսք առաւ Թափարայեա Հայրը:

— Ետաւորման տխրագոյնի կարգին ի Ս. Յակոբ նախագահեց Ամեն. Ս. Գատարագ Հայրը: Լուսարարայեա Գերը. Տ. Գարեգին Արքեպոս. ընէ զր Գրիչք բնարանով կուռ քաղաք մը խօսեցաւ խորհրդաւոր խաւարին մէջ: Արարդութիւնները սեկեցան Սեղանի 11:30:

● Ար. 16 Ապրիլ. — Աւագ Ռերքա (Գիւստի Խալեյլոսեան): Կէտօրին, Ս. Թարութեան Տաճարի վերնատան մեր մատարան մէջ պաշտուեցաւ Վարդ Խալեյլոսեան, նախագահութեամբ Գերը. Տ. Կիրեղ Եպոս. Գարեգինեան:

— Կէտօրէ ետք, Մայր Տաճարին մէջ պաշտուեցաւ Թաղման հանգիստաւոր կարգին նախագահեց Ամեն. Ս. Գատարագ Հայրը:

● Եր. 17 Ապրիլ. — Աւագ Եարաբ (Ճրգալոյց Ս. Զատիկ): Առաւօտեան ժամը 8:15ին, Ս. Թարութեան Տաճարի դուռը բացուեցաւ մը կողմէ, բանալին առնուելով Աւագ Թարգման Հոգը. Տ. Ապտե Վրդ. Գալեանի ձեռքին:

— Ժամը 10:30ին, Ամեն. Ս. Գատարագ Հոր գլխաւորութեամբ, Միարանութիւնը մեկնեցաւ Ս. Թարութեան Տաճար, ուր յաջորդաբար ընթացք առին Լուսաւորայի և յարակից հանգիստութիւնները: Մեր Լուսանքին էր Հոգը. Տ. Սևան Վրդ., որ Թուսաց Թափարէն ետք, Թուսաց Գատարաբէին հետ մտաւ Ս. Գերեզման, ուրկէ քանի մը վարկիւսն ետք դուրս պիտի գար նոսրակաւ լոյսը, ստեղծելով ընդհանուր խանդավառութիւն: Սրբավայրին չուրկ կատարուած եռադարձ Թափարը (որուն կը հետեւէին Ղպտինք և Ասորիներ) գլխաւորեց Լուսանքն Հայրը, որ կը կրէր խօյր եպիսկոպոսական: Վանք դարձին, Գաւթի բերդէն

սեկեւով, Միարանութիւնը Գրիստօս յարեաւ և կրգելով յառաջացաւ և մտաւ Մայր Տաճար:

— Ժամ մը ետք, Ճրգալոյցի արարողութիւն կատարուեցաւ ի Ս. Յակոբ, որմէ յետոյ Աւագ Սեղանին վրայ պատարագեց Հոգը. Տ. Արփիար Արդ. Տէմրեան: Գերը. Տ. Կիրեղ Եպոս. գլխաւորութեամբ կատարուած Սուրբ Զատիկ նախատեսակէն ետք Միարանութիւնը զգեստաւորեաւ և Վնյար յարեաւ շարահաներ կրգելով բարձրացաւ սեղանատուն՝ ընթերցին:

● Կիր. 18 Ապրիլ. — ԶԱՏԻԿ ԵԱՐԻՈՒԹԵԱՆ ՏԵՆՈՒՆ: Կէս Գրիչքն ետք ժամը 2ին, Գերը. Տ. Կիրեղ Եպոս. Գարեգինեան գլխաւորութեամբ, Միարան Հայրեր մեկնեցան Ս. Թարութեան Տաճար, ուր ժամերգութեան մէկ ժամը պաշտուեցաւ մը վերնատան մէջ, իսկ մնացեալ մասը՝ Ս. Գերեզմանին շուրջ, եռադարձ մեծահանգէս Թափարի ընթացքին, որուն կը հետեւէին դարձեալ Ղպտինք և Ասորիներ: Ժամը 7ին, հանգիստաւոր Ս. Գատարագ մատուցուեցաւ Գրիստօսի Ս. Գերեզմանին վրայ, ու ծայրահանգուեցաւ Խորայելեան աստիւօկայանէն: Գատարագեց և քարոզեց Պատր. Փոս. Խորդ Գերը. Տ. Կիրեղ Եպոս. Ս. Գատարագին ներկայ էր Ամեն. Ս. Գատարագ Հայրը: Վանք դարձին, Հայաց Թաղի մուտքէն, Միարանութիւնը կրգեցողութեամբ յառաջանալով բարձրացաւ Գատարագարան:

— Կէտօրէ ետք, Մայրավանքի մեծ բակին մէջ կայացաւ Զատարագին մեծ Անգիստանը, ի ներկայութեան բազմաթիւ ժողովուրդի: Հանգիստեցին էր Ամեն. Ս. Գատարագ Հայրը:

● Բշ. 19 Ապրիլ. — Բ. օր Ս. Զատիկ (Գիւստի Ենթերց): Լուսարարայեա Գերը. Տ. Գարեգին Արքեպոս. Գաղանձեան հանգիստաւոր Ս. Գատարագ մատուց Մայր Տաճարի Աւագ Սեղանին վրայ և քարոզեց: Ապա, Ամեն. Ս. Գատարագ Հայրը, Կենաց Փայտի մատուցին ի ձեռն և մօլոնովանի տակ, նախագահեց եռադարձ Թափարին: Գատարագարանի զանկէն մէջ, ուր բոլորն ալ բարձրացան ապա կրգեցողութեամբ, Գատարագիչ Սրբաւորներ օրհնուած նշխար բաժնեց իւրաքանչիւրին:

● Գշ. 20 Ապրիլ. — Գ. օր Ս. Զատիկ և Աւետման Ս. Աստուածածին: Ս. Գատարագ մատուցուեցաւ ի Ս. Գլխաղի: Ժամադարան էր Հոգը. Տ. Վաղդէի Արդ. Գարայեան: Հոգեհանգստեան պաշտամունքին նախագահեց Գերը. Լուսարարագիւնը: Սրբապան:

— Ս. Կոյս Աւետման տօնը վաղուան յետաձգուած ըլլալով, այսօր նախատեսակ կատարուեցաւ ի Ս. Յակոբ: Հանգիստապետն էր Գերը. Տ. Տիրայր Արքեպոսիստօս:

● Դշ. 21 Ապրիլ. — Առաւօտուն, Գերը. Տ. Տիրայր Արքեպոս. Մարտիկանի գլխաւորութեամբ, Միարան Հայրեր ինքնաշարժեով իջան Գերեզմանի ձորը ու Վերաշափառուով մուտք դարձեցին Ս. Առաւօտածնայ Տաճար, ուր Տիրամօր Ս. Գերեզմանին վրայ հանգիստ-

աորապէս պատարագեց Գերշ. Հանդիսապետ Սրբազանը:

● Եր. 24 Ապրիլ. — Գլխաւումն Յովնաննու Կարապետի եւ Յուսասոն Նահասպալց (1915): Մայր Տաճարի Աւագ Սեղանին վրայ հանդիսաւոր Ս. Գատարագ մատոյց եւ քարոզեց Գերշ. Տ. Տիրաթր Արքեպօս. Ապա պատարուեցաւ հոգեհանձնական հանդիսաւոր պաշտօնի մեր բնականոր նահատակներու հոգիններուն համար: Հանդիսապետ Ամեն. Ս. Գատրիարք Հայրը ապա անցաւ դուռից երկարածիդ Թափօրին, որ հանգստեան շարականներու երգեցողութեամբ, ի Մ. Ը. Մ. Ի. եւ Ն. Մ. Ի. սկստանանքուն եւ արեւոյշներու առաջնորդութեամբ, ցեղասպանութիւնը դատապարտող քառալեզու լուսնիներով եւ բազմաթիւ ժաշկեպանկներով ուղղուեցաւ գեղի Ս. Փրկչի գերեզմանատունը եւ բոլորուեցաւ Արքայի նահատակաց յաւարձանին շուրջ, ուր կատարուած հոգեհանգստեան կարգէն ետք խօսք առաւ Տիրաթր Լեւոն Օհանէսեան: Յետոյ բոլորն ալ դարձան Ն. Մ. Ը. Մ. Ի. Ակումբը, ուր հոգեհոսեր առին:

● Կիր. 25 Ապրիլ. — Նոր Կիրակի (Կրկնազատիկ): Մայր Տաճարի Աւագ Սեղանին վրայ պատարագեց, ըստ ուղղութեան, Լուստանը՝ Հոգշ. Տ. Սեւան Վրդ. Դարիպեան:

● Եր. 1 Մայիս. — Ս. Գատարագը մատուցուեցաւ ի Ս. Գլխաւորի: Ժամաբարն էր Հոգշ. Տ. Ռուբէն Վրդ. Յովակիմեան:

— Կէսօրէ ետք, Ամեն. Ս. Գատրիարք Հօր գլխաւորութեամբ, Միարանութիւնը շնորհափառով մուտք գործեց Ս. Յարութեան Տաճար, ուր պաշտուեցան ժամերգութիւնն ու նախատօնակը՝ մեր վերնամատրան մէջ, նախազանութեամբ Լուստարապետ Սրբազանին: Ապա կատարուեցաւ Տնօրինակին Սրբատեղեաց այցելութեան հանդիսաւոր Թափօր Տաճարէն ներս: Թափօրապետն էր Հոգշ. Տ. Վաղգէն Արդ. Գարայեան:

● Կիր. 2 Մայիս. — Աւխաղամտօրան (Կանաչ Կիրակի): Գիշերային եւ առաւօտեան ժամերգութիւնները պաշտուեցան ի Ս. Յարութեան, մեր վերնամատրան մէջ: Ապա, Լուստարապետ Գերշ. Տ. Գարեգին Արքեպօս. հանդիսաւոր Ս. Գատարագ մատոյց Գրիստօսի Ս. Գերեզմանին վրայ, քարոզեց եւ նախազանեց Սրբազանին առջև կատարուած Անդառատանին:

● Եր. 8 Մայիս. — Ս. Գատարագը մատուցուեցաւ ի Ս. Գլխաղոր: Ժամաբարն էր Հոգշ. Տ. Կոմիտաս Արդ. Եէրպդիմեան:

● Կիր. 9 Մայիս. — Կարմիր Կիրակի: Ս. Գատարագը մատուցուեցաւ ի Ս. Յարութեան, մեր

վերնատան մատրան մէջ: Ժամաբարն էր Հոգշ. Տ. Ասպիւր Վրդ. Գալեան:

● Եր. 15 Մայիս. — Ս. Գատարագը մատուցուեցաւ ի Ս. Գլխաղոր: Ժամաբարն էր Հոգշ. Տ. Ռուբէն Վրդ. Յովակիմեան:

● Կիր. 16 Մայիս. — Տօն Յեղման Ս. Խաչիմ (351): Մայր Տաճարին մէջ Ս. Կիրակի Թուղթը կարգաց Գերշ. Տ. Կիրեղ Եպօս. Աւագ Սեղանին վրայ Ս. Գատարագը մատոյց Հոգշ. Տ. Համբարձում Արդ. Քէշիշեան: Թորանին վրայ գրուած էր խաչի նշանը՝ վառ կանթեղներով:

● Եր. 22 Մայիս. — Ս. Գատարագը մատուցուեցաւ ի Ս. Գլխաղոր: Ժամաբարն էր Հոգշ. Տ. Սեւան Վրդ. Դարիպեան:

● Կիր. 23 Մայիս. — Ս. Գատարագը մատուցուեցաւ ի Ս. Յարութեան, մեր վերնատան մատրան մէջ: Ժամաբարն էր Հոգշ. Տ. Վաղգէն Արդ. Գարայեան:

● Դշ. 26 Մայիս. — Կէսօրէ ետք, Գերշ. Տ. Կիրեղ Եպօսի գլխաւորութեամբ, Միարան Հայրեր ինքնաշարժերով բարձրացան Զիթենեաց լեռ, ուր Համբարձման սրբախայրին վրայ կառուցուած մեր վրանամատրան մէջ պաշտուեցան ժամերգութիւն եւ նախատօնակ:

— Իրկինադէմին, հոն պաշտուեցան նաեւ սկիւնցէ եւ Նովոմ, ու ապա, կարճ դադարէ մը ետք, գիշերային եւ առաւօտեան ժամերգութիւններ: Հանդիսապետն էր Հոգշ. Տ. Սեւան Վրդ.: Արարողութիւնները տեւեցին մինչև գիշերուածն ժամը 10:

● Եշ. 27 Մայիս. — ՀԱՄԱՐԱՅՈՒՄՆ ՏԵՍՈՒՆ: Առաւօտեան, Գերշ. Տ. Կիրեղ Եպօսի գլխաւորութեամբ, Միարան Հայրեր դարձեալ ինքնաշարժերով բարձրացան Զիթենեաց լեռ ու շնորհափառով մուտք գործեցին Համբարձման սրբախայրին, ուր մեր վրանամատրան մէջ հանդիսաւոր Ս. Գատարագ մատոյց, քարոզեց, Մայր Աթոռ Սրբէն Ս. Էջմիածին փոխադրութեան տարեգարծի Սաղթանքին եւ Անդառատանին նախազանեց Հանդիսապետ Եպօս:

— Գերշ. Սրբազանը նախադանեց նաեւ Կէսօրէ ետք Մայր Տաճարին մէջ պաշտուած Անդառատանին:

● Եր. 29 Մայիս. — Ս. Գատարագը մատուցուեցաւ Մայր Տաճարի տանիքի Ս. Համբարձում մատրան մէջ: Ժամաբարն էր Հոգշ. Տ. Ռոգի Արդ. Որդիքեան:

— Նախատօնակը պաշտուեցաւ ի Ս. Զեքեապետի: Հանդիսապետն էր Գերշ. Լուստարապետ Սրբազանը:

● Կիր. 30 Մայիս. — Երկրորդ Ծաղկազարդ: Առաւօտեան ժամերգութիւնը պաշտուեցան եւ Ս. Գատարագը մատուցուեցաւ ի Ս. Զեքեապետի: Ժամաբարն էր Հոգշ. Տ. Վանիկ Արդ.:

ԼՆՏՈՆԵԿԱՆԵՐ

● Դշ. 3 Մարտ. — Ֆրանսայի Նախագահ Ֆրանսուա Միթերանի Իսրայել այցելութեան առթիւ, ի շարս այլ յարանաւանութեանց ներկայացուցիչներուն, Գերշ. Տ. Շահէ Արքեպս. դիմաւորութեան գնաց Գէն-Վուրեօն օդանաւակայան, իսկ Երեկոյեան ներկայ եղաւ Քինկ Տէվլիտ պանդոկին մէջ Իսրայէլի Նախագահ Իցնաք Նաւօնի կողմէ մեծայարդ հիւրին ի պատիւ տրուած ընթրիքին:

● Ուր. 12 Մարտ. — Յունաց Ամեն. Տ. Տիոտորոս Ա. Պատրիարքը, որ Ս. Ծննդեան տօնին առթիւ կարգ մը պատճառներով Պատրիարքարան չէր այցելած, այցելեց այսօր, ընկերակցութեամբ Պատր. Փոխանորդ և Դիւանապետ Սրբազաններուն:

● Եշ. 18 Մարտ. — Սթընֆորտի Արքեպս.ը այցելութեան եկաւ Ամեն. Ս. Պատրիարք Նոր:

● Բշ. 23 Մարտ. — Կէսօրէ ետք, Christian Information Centre-ի մէջ, Ս. Ֆրանսիս Աստիպացիի ծննդեան 800ամեակին առթիւ, Ֆրանսիսկեան Հայրերու կողմէ կազմակերպուած ցուցահանդէսի բացումին ներկայ եղան Հոգշ. Տ. Սեան Վրդ. և Հոգշ. Տ. Ասպետ Վրդ.:

● Եշ. 25 Մարտ. — Յունաստանի Անկախութեան 161րդ տարեդարձի առթիւ, չէլլէն Ընդհ. Հիւպատոսի Գողմէ Ինթէլլեքսիթինթըլլ պանդոկի մէջ տրուած ընդունելութեան ներկայ գտնուեցաւ Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը և Գերշ. Լուսարարապետ Սրբազանը:

● Ուր. 26 Մարտ. — Հապէշաց Կոթիւս-կոդոս Պրքա Թաւանթառ Իր եռաջին այցելւ լսութիւնը տուաւ Ամեն. Ս. Պատրիարք Նոր:

● Եշ. 1 Ապրիլ. — Գերշ. Տ. Շահէ Արքեպս. ի փոխարէն, Գերշ. Տ. Կիւրեղ Եպս. Գաբիկեան նշանակուեցաւ Պատր. Փոխանորդ: Տ. Կիւրեղ Սրբազան մէկն է Միաբանութեան բանիբուն և նուիրեալ անդամներէն, որ 30 տարիներէ ի վեր ձեռնհասութեամբ կը վարէ

Տեսչութիւնը Ս. Թարգմանչաց Վարժարանին և անիոնի կերպով կը հսկէ և ուղղութիւն կու տայ Ս. Յարութեան Տաճարի նորոգութեանց:

— Գարձեալ Գերշ. Տ. Շահէ Սրբազանի փոխարէն, Սիոնե ամառգրի Խմբագրութեան անդամ նշանակուեցան Տպարանի Տեսուչ Հոգշ. Տ. Ռուբէն Վրդ. Յովակիմեանը և Ժաք. Վարժարանի Փոխ-Տեսուչ Տիար Ալեքս Գալաշեանը, որով Պաշտօնաթիւթի Խմբագրական Մարմինը ներկայիս կը բաղկանայ հետեւեալներէն. — Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայր, Հոգշ. Տ. Ռուբէն Վրդ., Տիար Գէորգ Յիւրիվիդեան (Գ. Զարտար) և Տիար Ալեքս Գալաշեան:

● Դշ. 14 Ապրիլ. — Ս. Զատիկ տօնին առթիւ, Ս. Աթոռ ժամանեց Ռումանիոյ և Պուլւ Կարիոյ Հայոց Առաջնորդ Գերշ. Տ. Տիարյոյ Արքեպս. Մարտիրոսեան: Տօնակատարութեանց իր մասնակցութիւնը բերելէ և երկօս պատարագելէ զատ, Գերշ. Սրբազանը բանախօսեց Զորքշարթի, 28 Ապրիլի երեկոյեան, Հայ Երիտ. Միութեան ակումբին մէջ՝ Երեւնու նալով Ամեն Ժողուրը և Նահատակաց պատգամը և մեկնեցաւ յաջորդ առաւօտ:

● Ուր. 16 Ապրիլ. — Կէսօրէ ետք ժամը 3ին, World Council of Churches-ի ղեկավար դէմքերէն Dr. John Taylor այցելեց Ս. Պատրիարք Նոր:

● Գշ. 20 Ապրիլ. — Բնագնական խանութի Կացութեան պատճառաւ, Գրիգորեան Հոգի որ պետէր որդեկին առա տարի իբրեւ ամիշև Զատկական շնորհաւորութիւն չփոխանակել: Միայն օտար եկեղեցիներէն Հիւպատոսեանց կէրթիւն այցիկ եկան Պատրիարքարան:

● Դշ. 28 Ապրիլ. — Կէսօրէ ետք, Իսրայէլի Անկախութեան 31րդ տարեդարձին առթիւ, Քաղաքապետ Ղաւմ. Թէտի Բալլէթի կողմէ, Դատիք քաղիւն տարուող գտնուող պուրակին մէջ տրուած ընդունելութեան ներկայ եղան

Փ Ր Օ Ֆ. Լ Ե Ի Ո Ն Խ Ա Ձ Ի Կ Ե Ա Ն

(1918-1982)

Մեծ է կորուստը՝ զոր կրեց հայ բանասիրութիւնը ընդհանրապէս եւ հայ ձեռագրագիրտութիւնը մասնաւորաբար, անժամանակ վախճանումովը Երեւանի Մաշտոցեան Մատենադարանի բազմամեայ եւ բազմահմուտ տնօրէն Փրօֆ. Լեւոն Խաչիկեանի:

Հանգուցեալը ծնած է Երեւան, 1 Մայիս 1918ին: Աւարտած է Երեւանի Պետական Համալսարանի պատմութեան ճիւղը՝ 1940ին: 1949ին աշխատիլ սկսած է Հայաստանի Գիտութեան Ակադեմիայի Ինսթիտուտի եւ Մաշտոցեան Մատենադարանի մէջ, որուն Տնօրէնը դարձած է 1954ին: Զբաղած է միջնադարեան Հայաստանի պատմութեամբ եւ աղբիւրագիրտութեամբ: Հեղինակն է բազմաթիւ հատորներու: Սակայն իր անունը անմահացնող կոթողական գործը պիտի մնայ երկարամեայ ուսումնասիրութեան արդիւնը եղող 14-15րդ դարերու հայերէն ձեռագրերու յիշատակաբաններու հրատարակութիւնը, որու հիման վրայ լուսաբանուած են շրջանի սնցուղարձերը:

Հանգուցեալը Պատմութեան Գիտութեան Տօգթոր եղած է 1962ին, Փրօֆէսօր՝ 1966ին, Գիտութեան Վաստակաւոր Գործիչ՝ 1968ին, իսկ Գիտութեան Ակադեմիայի անդամ՝ 1971ին: Բոլոր իր պաշտօնները վարած է ձեռնհասութեամբ եւ նուիրումով:

Փրօֆ. Խաչիկեան, իր օգնական Սնեքերիմ Արեւշատեանի հետ, եղած է Երուսաղէմ 1966ին, ուսումնասիրած մեր ձեռագրերներու նոյն հաւաքածոն եւ դասախօսած է Հայ բանասիրութեան եւ գրչագրական նոյն արտեստի մասին:

Իր հրատարակած գործերէն կ'արժէ յիշել «Նախամեսրոպեան Գրի Հարցը եւ Հմայագրերը», «Գրիգոր Պարթեւի Վերագրուած Հաղցումը», «Հայկական Գաղթականացիները Ուկրաինայում» 16-17րդ դարերում», «Սարգիս Արեղայի Ուղեգրութիւնը», «Դիւանի Համալսարանը եւ Նրա Սաները», «Դիւանի Դիւանը Հին Հայաստանում» եւ «Մատթէոս Զուգայեցու Կեանքը եւ Մատենագրութիւնը»: Խմբագրած է «Բաղնիք Մատենադարանի» 3-12րդ հատորները: Ունի նաեւ շարք մը հետազոտութիւններ:

Փրօֆէսօրը իր կեանքը կնքած է ծանր ու երկարատեւ հիւանդութենէ մը ետք Երեւանի մէջ, 15 Մարտի Ուրբաթ օրը, 64 տարեկան հասակին: Թաղումը կատարուած է 15 Մարտին, ի ներկայութեան պետական եւ մտաւորական ղեմերու:

Յաւիտենական հանգիստ բազմախոնջ իր մաշմիւին ու բարի հոգիին:

Լուսարարագուտ Գերշ. Տ. Գաբրելի Արքեպ. և Ասագ Թարգման Հոգշ. Տ. Ասպետ Վրդ.:

● Եշ. 6 Մայիս. — Օրթոսոքս Եկեղեցւոյ Ս. Գէորգ զորավարի տառնի առթիւ, Ռուսական Սէյնթ ձորձ Եկեղեցւոյ մէջ մատուցուած Ս. Պատարագին և Երեկոյեան, Եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ տրուած ընդունելութեան ներկայ գտնուեցան Լուսարարագուտ Սրբաշան և Քարտուղար Տիար Գէորգ Հինգիւսան:

● Գշ. 11 Մայիս. — Ս. Աթոռ Ժամանեց Ս. Ուխտիս Միաբան, Արևմտեան Սերպայի Հաւոց Կաթողիկոսական Պատարագի և Փարթիքերկարամեայ Առաջնորդ Գերշ. Տ. Սերուբէ Արքեպ. Մանուկեան և մեկնեցաւ 21 Մայիսին:

● Եշ. 13 Մայիս. — Քէնթրլըրէի բարձրաստիճան Եղիսկոպոսեանքէն Victor de Waal (Անկիլիքան) այցելեց Ամեն. Ս. Պատարագ Հոր:

● Եր. 15 Մայիս. — Կէսրէ Ետք, Կուրաբարա Ս. Աթոռ գտնուող Գերշ. Տ. Սերուբէ Արքեպ. Մանուկեան, ի դուռն Միաբանութեան, բացումը կատարեց Ս. Թարգմանչաց Երկր. Վարդապետի Տարեկան Պաղարին: Սրբաշանը եղած է Թախկին Տնաւը Գարեջին:

● Կիր. 23 Մայիս. — Թաղայի (Տիբերիսի) լճակին մօտ Գերման-Վաթնիկ Հացեբու Բազմադամն Հրաքթի. Դորաշէն Եկեղեցւոյ նաւակատիճին ներկայ եղան Գերշ. Տ. Կիրեղ Եպ. և Հոգշ. Տ. Հայրէկ Արեղայ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ,

ՀՐԱՒԻՐԱԳԻՐ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան Կեդրոնական Վարչական Ժողովը այսու կը հրաւիրէ Միութեան բոլոր իրաւասու անդամները ներկայ գտնուելու 69րդ Ընդհանուր Ժողովին, որ պիտի գումարուի Շաբաթ, Հոկտեմբեր 16, 1982, առաւօտեան ժամը 10ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Մոնթրէալի Կեդրոնին մէջ, 806 Մանուկեան փողոց, Սէն Լորան, Գէպէք, Գանատա:

Ներկայ 69րդ Ընդհ. Ժողովին համար տրուած միակ հրաւիրագիրն է: Կը խընդրենք հետեւաբար Միութեան յարգոյ իրաւասու անդամներէն, որ անձնապէս ժողովին ներկայ ըլլան վերոյիշեալ թուականին եւ կամ ամենէն ուշը մինչեւ Սեպտեմբեր 23 իրենց փոխանորդագրերը յանձնեն Հ. Բ. Ը. Միութեան Ընդհանուր Տնօրէնին կամ գաւորները զրկեն հետեւեալ հասցէին. —

Armenian General Benevolent Union
Centre Board of Directors
585 Saddle River Road
Saddle Brook, N. J. 07662, U. S. A.

Օ Ր Ա Կ Ա Ր Գ

1. Ներկայացում եւ վաւերացում 1961 տարեշրջանի ընդհանուր տեղեկագրի:
2. Ներկայացում եւ վաւերացում 1961 տարեշրջանի ընդհանուր հաշուետուութեան:
3. Մասնակի ընտրութիւն Կեդրոնական Վարչական Ժողովի:
4. Մասնակի ընտրութիւն Հաշուենիչ Յանձնախումբի:
5. Նկատառում Կեդր. Վարչ. Ժողովի յանձնարարութեան՝ անջատելու Հ. Բ. Ը. Միութեան Կազմական Վկայաթուղթը Կանոնագրէն, որպէսզի միմիայն բարեփոխեալ Կազմական Վկայաթուղթը — Ներածական եւ Յօդուածներ Ա., Բ., Գ. եւ ԺԳ. — արծանագրուի Տելաուեր Նահանգի Պետական Քարտուղարութեան մօտ, եւ Կանոնագիրը բաղկանայ մնացեալ Յօդուածներէն:
6. Առաջարկներ եւ Թելադրութիւններ:
7. Գնահատանքի բանաձեւեր:

Ի ԴԻՄԱՏ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՋ. ԺՈՂՈՎԻ

Բ. Ք. ԿՐԷԿԸՐԻ

Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Ասեմադպիւր

Ասեմապես

Մայիս 17, 1982 — Սետըլ Գրուք, Ն. Ճ.

**«ՍԻՈՆ»Ի ԽՄԱՐԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆՆ ՈՒ ԿԻՒՂԷՆԿԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴՐԱՆԸ
ԸՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹՅԱՄԲ ՍՏԱՑԱՌ ԵՆ ՀԵՏԵՒԵԱԼ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ**

- Geography* — Deacon Byron Melkonian. (English & Armenian). Stencilled in Jerusalem, Outline of First Aid — Stencilled in 1955, pp. 51. [1975-76, pp. 121.]
- Pediatrics, Obstetrics, Gynecology* — Stencilled in 1956, pp. 61.
- Spoken and Written French in Review* — James Etmekjian & Raymond J. Caesen. Teacher's Edition. New York, the Odyssey Press, Inc., 1972, pp. 121.
- Cafarnao I.* — Virgilio C. Corbo. Gli Edifici Della Citta. Pubblicazioni Dello Studium Biblicum Franciscanum N. 9. Jerusalem, Franciscan Printing Press, 1975, pp. 224.
- The Architecture of Islamic Jerusalem* — An Exhibition Prepared on the Occasion of the World Islam Festival, London, 1976. Jerusalem, the British School of Archaeology in Jerusalem, «Habesch» the Commercial Press, 1976.
- The Book of Common Prayer and Administration Sacraments and other Rites and Ceremonies of the Church* — According to the Use of the Church. Together with the Psalter of Psalms of David. Printed as they are to be sung or said in the Form and Manner of Making, Ordaining and Consecrating of Bishops, Priests and Deacons. Oxford, at the University Press, pp. 601 + Reviewed Table of Lessons.
- Chairman's Report V* — José de Azeredo Perdigao. 1st January 1969-31st December 1971. Calouste Gulbenkian Foundation. Lisbon, Portugal, 1971, pp. 243 + Photographs.
- Civil Engineering of Armenia* — O. K. Khalpakhchian. (In Russian). Moscow, 1971, pp. 245.
- Novum Testamentum* (New Testament in Greek). Oxonii, 1858, pp. 696.
- Journey for Freedom* — Manouk Chakalian. Armenian Massacres, Deportation. New York, N. Y., Carlton Press, Inc. A Hearth Book, 1976, pp. 47.
- Directory of the Armenian Church in North America and Church Calendar* — 1967. Compiled by Arten Avak Kahana Ashjian. Watertown, Mass., 1967, pp. 27.
- The Four Homes of Mercy of the Orthodox Invalids' Home Charitable Society* — Activities and Accounts for the Years 1971, 1974, 1975 & 1976. (English and Arabic).
- Sydney* — Father Aramais Mirzaian. Armenian Guide Book. Sydney, 1970, pp. 126.
- Noah's Ark: I Touched It* — Fernand Navarra. Plainfield, New Jersey, 1974, pp. 137.
- The Armenians* — Sissag Hagop Varjabedian. From Prehistoric Times to the Present. A Digest of their History, Religion, Language, Literature, Arts and Culture in General. Chicago, Ill., U. S. A., 1977, pp. 85.
- The Armenian College and Philanthropic Academy* — Founded 2nd April 1821. Calcutta. Educational and Cultural Exchange Conference, «Development: Achievements and Perspectives» — Amman, Jordan, July 9-10, 1964, pp. 60.
- Weekend Pédagogique* — Jérusalem, 20-21 Déc. 1968, pp. 10.
- United for Peace* — The U. S. Record in the U. N. Pp. 35.
- America's President 1961* — John Fitzgerald Kennedy.
- American University of Beirut* — Volume I, 1963. National Lebanese Press, pp. 400
- The Third & Fourth Volumes of the same. 1965 and 1966. Pp. 432.
- History of St. Mary Armenian Apostolic Church* (1911-1976). Yetttem, Calif., 1977, pp. 168.
- Egypt Travel Magazine* No. 54 — Febr. 1959. United Arab Republic. Pp. 48.
- Linguistic Problems for Oversea Students in Britain* — G. E. Ferren. London, The British Council English Teaching Information Centre, 1963, pp. 15.
- English as a Second Language* — Academic Courses in Great Britain, 1964/65. Pp. 31.
- Foreign and Second Language Teaching in the USSR* — Glyn E. Lewis. London, 1962.
- American Armenian International College* — La Verne, Calif., 1976. [pp. 16.]
- Liturgische Geräte und Gewänder der Ostkirche* — München Slavisches Institut, 1962.
- A Catalogue of Egyptian Scarabs, Scaraboids, Seals and Amulets in the Palestine Archaeological Museum* — Alan Rowe. Govt. of Palestine, Dept. of Antiquities. Le Caire, Imprimerie de l'Institut Français d'Archéologie Orientale, 1936, pp. 347 + 38 Plates.
- Recovery of Faith* — Dr. S. Radhakrishnan. Delhi, Hind Pocket Books, 1967, pp. 187.
- Bondage and Freedom* — Chitrabhanu. Bombay, Jaico Publishing House, 1964, pp. 51.
- Mormon Doctrine* — Bruce R. McConkie. 2nd Ed. Salt Lake City, Utah, 1976, pp. 856.

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Ալեհայն Հայոց Կաթողիկոս Տ. Տ. Վազգեն Ա.ի Զատական բարոզը	66
Շնորհաւորական գիր՝ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսարանէն	69
» գիր՝ Ռուսաց Պիմէն Պատրիարքէն	70
Շնորհաւորական հեռագիրներ՝ յղուած Ս. Արքուէն	71
ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ	
— Մեր հոգեւոր հունձքը	Ե. 72
Ս. ԳՐԱԿԱՆ	
— Եղեկիա քաղաւորը	Գ. 75
ԿՐՕՆԱԿԱՆ	
— Մի՛ երկնչիք	ԳԷՈՐԳ Ս. ԶինչիՎեքեան 76
Հայ ժողովուրդի Ապրիլ 24ը	ՌՈՒԲԷՆ ՎՐԻ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ 78
ԱՍՏՈՒԱԾԱՐԱՆԱԿԱՆ	
— Տեսական առեւտածափանութիւն	ՄԱՂԱԲԱ ԱՐԲԵՊՍ. ՕՐՄԱՆԵԱՆ 80
ՐԱՆԱՍՏԱՆՉԱԿԱՆ	
— Փսալման խոսքերին	ՌՈՒԲԷՆ ՎՐԻ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ 83
— Քառեականք	Մ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ 84
— Կը սիրեմ ...	Գ. ԶԱՐՏԱՐ 85
ՐԱՆԱՍՏԱԿԱՆ	
— Զաւարիս Դպիր Վանեցի, Աւանցի	Ն. ԱՐԲ. ԾՈՎԱԿԱՆ 86
ՄԱՏԵՆԱԳՐԱԿԱՆ	
— Մեծի Երկուսաբարին, ի բզինքն եւ յԱղամ	ՀՐԱՏ. Ա. Յ. ՍՐՃՈՒՆԻ 87
ՀԻՆ ԷՋԵՐ	
— Տաղ Մբոց Քառասնիցն ի Սեբաս	ՀՐԱՏ. ԾՈՎԱԿԱՆ 91
ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ	
— Զմիւռնիոյ աղեթին շուրջ տեղեկագիր	ՂԱԽՈՒԴ ԵՊՍ. ԴՈՒՐԵԱՆ 92
Նորից եկեղեցական մի քանի հարցերի շուրջ	ՀԱՅԿ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ 97
ՅԵՍՈՒՆ ՅԱՐԻ ԱՌԱՋ	
— «Հասկ» ամսագիր	100
— Ոսկան Պէյ Մարտիկեանի պատասխանը	100
— Զերինեան կտակ	100
— Մահ Պր. Ֆրեդերիկ Մուրաթի	100
Զեկոյց	101
Զեռնագրութիւն Սարկաւազաց	102
Կեանք ժառանգաւորաց Վարժաբանէն Ներս	103
Ս. ՅԱԿԱՐԻ ՆԵՐՍԷՆ	
— Եկեղեցականք - Բեմականք	104
— Պատեմականք	108
ՏԵՐՈՒՆԻ	
— Փրօձ. Լեւոն Խաչիկեան	109
Զեկոյց Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան	110
Ծանկ՝ Կիլիկեան Մասնագործանի կողմէ ստացուած գրեթէ	111